

9-14 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 9 mars	
Svar på frågor av herr Nilsson, Ferdinand, ang. sänkning av räntan å kortfristiga lån, m. m.	4
Tisdagen den 13 mars	
Svar på interpellation av herr Edström om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering	8
Onsdagen den 14 mars	
Sveriges utrikespolitik	14
Ersättning till städerna för mistad tolag	73
Licensavgiften för ljudradion	74
Översyn av kasernbeståndet	76
Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinan- sieringsfond	77
Om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden	80
Likställande av lördagarna under april och maj med bankfridagar	84
Om statsbidrag till den organiserade barntandvården	85
En ekonomisk värdering av hushållsarbetet	88
Om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram	90

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 9 mars

Val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet	3

Onsdagen den 14 mars		Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde		14
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, om riksdagsledamots immunitet		73
Statsutskottets utlåtande nr 7, ang. utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde		73
— nr 9, ang. utgifterna å kapitalbudgeten: kommunikationsdepartementet		74
— nr 19, ang. utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet		76
— nr 37, ang. förslag till stat för försvarets fastighetsfond		76
— nr 38, ang. frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan		77
— nr 39, ang. frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.		77
— nr 40, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter		77
Bevillningsutskottets betänkande nr 16, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond		77
Bankoutskottets utlåtande nr 4, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning		80
— nr 5, ang. ändring i lagen om jordbrukskasserörelsen, m. m. ..		80
Bevillningsutskottets betänkande nr 32, ang. ändring i lagen om jordbrukskasserörelsen, m. m.		80
Första lagutskottets utlåtande nr 13, om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden		80
— nr 14, ang. godkännande av konvention om utlämning mellan Sverige och Amerikas förenta stater		84
— nr 15, ang. ändrad lydelse av 3 § lagen om utlämning för brott ..		84
— nr 16, ang. ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m.		84
Andra lagutskottets utlåtande nr 10, om statsbidrag till den organiserade barntandvården		85
— nr 11, om rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvårdskostnad, m. m.		88
— nr 12, om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet		88
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, om undersökning av vissa malmfyndigheter		90
— nr 4, om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram		90
— nr 5, om statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar		93

Fredagen den 9 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

fru Segerstedt Wiberg
herr Olsson, Ernst
» Widén

Företogs val av åtta ledamöter och elva suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna beslutat tillsätta.

Beträffande dessa val begärdes ordet av fröken ANDERSSON, som anförde:

Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer som det ifrågavarande valet avser.

Sedan fröken Andersson avlämnat ifrågavarande listor, båda försedda med partibeteckningen »Den gemensamma listan», och desamma blivit var för sig av herr talmannen upplästa och av kammaren godkända, befanns, att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits å respektive listor, utsetts till

ledamöter i särskilda utskottet:

herr Näsström
fru Myrdal
herr Källqvist
» Larsson, Lars
» Kaijser
» Dahlberg
» Andersson, Torsten
» Stefanson

suppleanter i särskilda utskottet:

fröken Ranmark
herr Möller
» Nestrup
» Hedström
fröken Ljungberg
herr Palme
» Larsson, Thorsten
» Hjorth

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om nedsättning av allmän kommunalskatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen, m. m., såvitt propositionen icke angår lagförslaget;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för militärhistorisk verksamhet under budgetåret 1962/63 m. m.; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 92, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 196, såvitt denna avser förslag till lag om nedsättning av allmän kommunal-

Ang. sänkning av räntan å kortfristiga lån, m. m.

skatt i anledning av övergångsbidrag vid vissa ändringar i den kommunala indelningen.

inlåningsräntor, dels även genom en snar sänkning av riksbankens diskonto.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 95, i anledning av väckt motion om översyn av reglerna för samhällets stöd åt ensamstående barnförsörjare; och

nr 96, i anledning av väckta motioner om ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för kostnad för sjukgymnastik eller därmed jämförlig behandling.

Den räntestruktur som har vuxit fram i bankerna måste ses mot bakgrunden av de senaste årens strävanden att begränsa likviditeten i banksystemet och vidga marknaden för obligationer och skattkammарväxlar. Som ett led i dessa strävanden ändrades förhållandet mellan räntorna på obligationsmarknaden och bankräntorna i samband med diskontohöjningen i januari 1960 till förmån för obligationsräntorna. Den då framkomna räntestrukturen har i huvudsak gällt intill den 1 mars i år. Som en förutsättning för den höjning av räntorna på de långa inlåningsräkningarna som skett fr. o. m. detta datum har riksbanksfullmäktige angivit att den inte får medföra en höjning av utlåningsräntorna. På grund härav kommer alltså marginalen mellan bankernas in- och utlåningsräntor att krympa.

Ang. sänkning av räntan å kortfristiga lån, m. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Nilsson, Ferdinand*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt följande frågor: »Har statsrådet uppmärksammat de orimligt höga marginalerna mellan bankernas inlåningsräntor och utlåningsräntorna samt då särskilt de höga räntekostnaderna beträffande växlar och kortfristiga avbetalningslån? Är statsrådet villig medverka till att sådana höga räntesatser nedbringas samt att detta beaktas dels i samband med ifrågasatt justering av bankernas inlåningsräntor, dels även genom en snar sänkning av riksbankens diskonto?»

Beträffande frågan om en diskontosänkning vill jag erinra om mitt uttalande i årets finansplan att en generell lättnad i penningpolitiken inte för närvarande är möjlig men att, i ett läge då allmänna lättnader i den ekonomiska politiken skulle vara motiverade, det ur många synpunkter framstår som önskvärt att dessa i första hand finge vidtas på penningpolitikens område.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat frågan.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda frågor, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har frågat mig om jag har uppmärksammat de höga marginalerna mellan bankernas inlåningsräntor och utlåningsräntor, samt då särskilt de höga räntekostnaderna beträffande växlar och kortfristiga avbetalningslån, och vidare om jag är villig medverka till att sådana höga räntesatser nedbringas samt att detta beaktas dels i samband med ifrågasatt justering av bankernas

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack dels för det svar han lämnade, dels också för att han var älskvärd nog att ge mig tillfälle att se på det i förväg.

Jag döljer inte, att anledningen till att jag tog upp denna fråga var en motion från några ledamöter i riksdagen, där vi hade tagit sikte på att nedbringa räntorna. Vi befarade att en höjning av inlåningsräntorna visserligen skulle minska marginalerna men inte bereda den lättnad som vi hade hoppats på. Detta i synnerhet för dem som drabbas hårdast

Ang. sänkning av räntan å kortfristiga lån, m. m.

av räntorna, nämligen de som har de korta krediterna — växlar, avbetalningslån, avbetalningskontrakt o. s. v.

Jag ställde frågan för att få tillfälle att framföra dessa synpunkter vid behandlingen av detta problem. En konsekvens av de höjda inlåningsräntorna var också den framställning som gjorts från vederbörande att som en konsekvens få höja räntan på studielånen. Den höjda inlåningsräntan medförde nämligen att det kunde vara lönsamt för den som fått studielån att utnyttja tolv månadersinsättningar till att göra studielånet räntebärande. De kunde nämligen få så pass god ränta på de lånta pengarna att det kunde löna sig att låta dem stå inne i den mån vederbörande inte var tvungen att ta dem i anspråk.

Det är kanske naturligt för en finansminister att här tala om de stora linjer som bär upp penningpolitiken och då särskilt dröja vid räntan på obligationer och skattkamarväxlar. Lika naturligt är det för oss, som har att företräda det mindre näringslivet — det mindre jordbruket och småföretagsamheten — att i hög grad intressera oss för andra låneformer. Då konstaterar vi med hjälp av exempelvis herr Arvidssons undersökning i Ekonomisk Tidskrift 1956 och i konjunkturinstitutets undersökning på uppdrag av stabiliseringsutredningen 1957, liksom även av kreditutredningens betänkande 1961, nr 64, att de som kommit särskilt i kläm genom kreditrestriktionerna och genom denna statliga penningpolitik varit just den mindre företagsamheten. Vi gör också den reflexionen, att *det inte är från sådant håll som de stora inflationsriskerna kommer utan från en annan del av näringslivet*. Det var därför som vi var angelägna om att försöka få en lättnad i de lån som här förekommer. När in-teckningslån ligger vid 6 1/4 å 7 1/2 procent, byggnadskreditiv vid 6 1/4 procent jämte 1 procent kreditavgift på hela kreditivets belopp, när kommunerna har det besvärligt med sina räntor, och borgenslån i regel går på 8 procent, ibland högre, ibland lägre, varuväxlar

6 1/2 till 8 1/2 procent, vanligast kanske 7—7 1/2 procent och förlagsväxlar 7 1/2—8 procent, då menar vi att ränteläget är så pass besvärande och så pass tryckande för den mindre företagsamheten, att snabba åtgärder är önskvärda just på detta område.

Finansministern meddelade egentligen inte så förfärligt sensationsbetonade saker i detta fall. Han hänvisade till sina tidigare uttalanden, som då väckte tillbörlig uppmärksamhet, men därutöver tycks inte frågan tills vidare ha avancerat.

Jag ber att samtidigt som jag ännu en gång tackar finansministern för svaret få uttrycka förhoppningen, att det inte skall dröja för länge innan vi får lite bättre förhållanden på detta område.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m.; och

nr 61, angående anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 till förberedelseåtgärder för skolreformen m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 80, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåge förordningsförslaget, till behandling av lagutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 73, angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m.;

nr 74, angående vissa frågor rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet m. m.;

nr 78, angående premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten;

nr 83, angående godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående avsättning till den gemensamma kulturfonden av 5 milj. kr. ur räntelikvider å till Finland lämnade svenska statskrediter; samt

nr 84, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Fröken ANDERSSON (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de ärenden, som avses i Kungl. Maj:ts propositioner nr 54 och 61, hemställer jag, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. propositioner utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsledamots immunitet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1962/63 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1962/63 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond; samt

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention om utlämning mellan Sverige och Amerikas förenta stater;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 6 december 1957 (nr 668) om utlämning för brott; samt

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till den organiserade barntandvården;

nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvårdskostnad, m. m.; samt

nr 12, i anledning av väckta motioner om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckt motion om undersökning av vissa malmfyndigheter;

nr 4, i anledning av väckta motioner om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram; samt

nr 5, i anledning av väckt motion om statlig rådgivningsverksamhet vid bygande av ungdomsgårdar.

Anmälades och bordlades en av herr *Nilsson, Ferdinand*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 563, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m.

Justerades protokollutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.19.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 13 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed anhålla om befrielse från riksdagsarbetet den 13—den 25 mars 1962.

Stockholm den 13 mars 1962

Margareta Nordström

Riksdagsman *Margareta Nordström* kan på grund av Gonitis bilat. icke delta i riksdagsarbetet under tiden den 13/3—den 25/3 1962, vilket härmed intygas.

Stockholm den 12/3 1962

B. Olhagen
leg. läkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare upplästes följande två till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 13—den 30 mars 1962 för att som svensk delegat delta i nedrustningskonferensen i Genève.

Stockholm den 12 mars 1962

Alva Myrdal

Till riksdagens första kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen under tiden den 15—den 22 mars för att delta såsom svenska regeringens repre-

sentant i överläggningar inom den s. k. 18-nationskommittén för nedrustning.

Stockholm den 12 mars 1962

Östen Undén

Även de av fru Myrdal och herr Undén sökta ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 97, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 1 och 4 §§ vattenlagen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Edströms interpellation om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering, erhöill ordet och anförde:

Herr talman! Herr Edström har frågat mig om jag är beredd att medverka till sådan ändring av § 61 i VTF att man genom lokala trafikföreskrifter kan införa s. k. »Blå zon» inom viss del av ett samhälle med möjlighet till straffbeläggning av brott mot gjorda föreskrifter.

Det s. k. »Blå zon»-systemet innebär, såsom herr Edström framhåller, att parkering inom visst område är tidsbegränsad men avgiftsfri och kontrolleras genom en skiva, som av bilföraren placeras innanför bilens vindruta och är synlig utifrån. På denna skiva ställer bilisten in klockslaget, då han parkerar och samtidigt det klockslag, då hans tillåtna parkeringstid utgår.

Om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering

Det är med andra ord fråga om man lagstiftningsvägen skall öppna möjligheter att begagna en ny metod för parkeringsövervakning.

Detta ger mig anledning framhålla att gällande rättsregler om anordnande av parkeringsplatser för motorfordon m. m. för närvarande är föremål för översyn genom parkeringskommittén. Enligt vad jag erfarit har denna kommitté för avsikt att inom en nära framtid lägga fram ett delbetänkande rörande vissa frågor, som har samband med vägtrafikförfattningarna. Därvid kommer kommittén att behandla frågan om olika metoder för att effektivisera parkeringsövervakningen, däribland även det av interpellanten åsyftade »Blå zon»-systemet.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Först ber jag att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det erhållna svaret. Att vi har en parkeringskommitté sedan en tid tillbaka torde vara rätt väl känt, men att denna skulle vara så långt kommen i sitt arbete, att den inom en nära framtid skulle komma att lägga fram något resultat i form av ett delbetänkande, var åtminstone för mig en överraskning. Vad menas här egentligen med en »nära framtid»?

Med min interpellation har jag velat understryka vikten av att något *snarast* göres för att få till stånd ändrad lydelse av § 61 i vägtrafikförordningen, så att de lokala trafikmyndigheterna i landet får möjlighet att pröva nya vägar för att bättre kunna lösa de synnerligen svåra parkeringsproblem som vi för närvarande har i flertalet städers centrala delar.

Vi behöver bara läsa dagens tidning för att få en bild av läget. I Stockholms-Tidningen meddelas i dag i en notis, att i stället för beräknade 45 000 ärenden när det gäller parkeringsböter har till parkeringskontoret under andra halvåret i fjol inströmmat över 55 000 ärenden, och det beräknas att stadsfiskals-

assistenterna nu får utfärda inemot 100 000 strafförelägganden i sådana här ärenden om året. Därvid vill kanslichefen för parkeringsärendena ha sex nya kontorsbiträden och ytterligare en åklagare.

För varje dag ökas samtidigt mängden av opraktiska, dyrbara och osköna parkeringsautomater. Allt större och större investeringar göres däri. Myndigheterna bör beredas möjligheter att finna andra, bättre och billigare vägar, som därjämte inte heller verkar så störande på stadsbilden, särskilt i gamla städer med värdefulla kulturhistoriska partier.

En sådan väg är införandet av s. k. *Blå-P-zon*, inom vilken det endast skall vara tillåtet att parkera om man har speciell parkeringsskiva fäst på vindrutan. Ett sådant system började tillämpas i vissa delar av Paris redan 1957 samt har där nu använts i fem år till stor förtjusning ej endast för bilister och övervakande trafikpoliser, utan även för handeln och de där boende. Det har blivit billigare, man kommer lättare fram och antalet parkeringsbrott har väsentligt nedgått.

Systemet har därefter införts i en mycket lång rad städer, större och mindre, inte bara i Österrike, Schweiz, Frankrike och Italien utan senast även i Trondheim i vårt grannland Norge. Överallt är man nöjd, blott man hunnit vänja sig.

Den typ av parkeringsskivor man använt är i allmänhet mycket enkel — jag visar här en sådan som jag har i min hand — och utdelningen skötes i allmänhet kostnadsfritt på bensinstationerna. Har man skaffat en sådan skiva kan man använda den lång tid.

Det finns även en annan typ, ett parkeringskort, som man kan använda om man önskar ta upp parkeringsavgift. Man får då köpa dessa kort mot en viss bestämd avgift. Jag visar här även ett sådant.

I Lund har man införskaffat utlåtan- den från polismyndigheterna i ett stort antal städer, som infört »Blå zon», enär man där även överväger införa sådan.

Jag kan citera några av dessa utlå-

Om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering

tanden. Sålunda skriver polismyndigheten i Schaffhausen:

»Vid införandet av reformen med 'Blå zon' rönt vi de härvarande motororganisationernas, pressens och de allra flesta affärsinnehavarnas fulla stöd. De hitintills samlade erfarenheterna är absolut positiva. Vi har konstaterat att långtidsparkerarna har försvunnit i stadens centrum. Nu är det åter plats att parkera i affärscentrum. Kontrollerna kan genomföras utan utökning av personalen.»

Ifrån S:t Gallen skriver man: »De nu sedan ett år gjorda erfarenheterna är goda. Bilförarna föredrar detta avgiftsfria parkeringssystem framför automatparkeringen. Icke heller affärsinnehavarna vill vara utan 'Blå zon'. Efter införandet av den 'Blå zonen' kan alltså fria parkeringsplatser uppbringas och det trafikstörande parkeringssökandet har praktiskt taget upphört. Kontrollen genom polisen är lätt genomförbar. Hos oss är endast 2 man sysselsatta härmed, i motsats till före införandet, då vi hade 4 man verksamma.»

Om erfarenheterna i Paris skriver franske inrikesministern bl. a.: »Parkeringen är gratis. Ett större antal bilister får under dagens lopp möjlighet att parkera inom den 'Blå zonen'. Många bilförare placerar sina vagnar på mindre överfyllda gator. Det blir en märkbar förbättring med avseende på trafiken i den 'Blå zonen', där man inte längre kör omkring med låg fart för att finna en parkeringsplats. Inrättandet av en 'Blå zon' medför emellertid en olägenhet: trängsel på gatorna i zonen omgivning.»

Bästa sättet att klara det senare problemet är väl att i sådant fall utvidga zonen.

I Lyon skriver polischefen: »Till sist kan vi konstatera, att även om inrättandet av en 'Blå zon' inte löser alla problem, så är resultaten därav dock mycket tillfredsställande. Denna zon underlättar trafiken och erbjuder bilisterna parkeringsmöjligheter som de inte hade förut. Det är därför som, efter Paris, nästan alla stora städer i Frankrike, lik-

som även vissa av mindre betydelse, har fått sin 'Blå zon'. En zon med bestämd parkeringstid, väl övervakad, tillfredsställer åtminstone delvis det stora flertalet bilister genom den rotation som blir följden.»

Även i Trondheim är man mycket belåten. Som en sammanfattning av den mycket omfattande undersökning, som poliskammaren i Lund sålunda har gjort, skriver kammaren följande:

»Erfarenheterna från skilda länder, där parkeringsskivan införts, synes klart ge vid handen att detta kontrollmedel vid korttidsparkering medför så stora fördelar framför andra kontrollsystem, att både trafikpolisen och bilförarna själva samt andra av frågan berörda — närmast affärsmännen i stadens centrum — förordar systemet med parkeringsskiva.»

På grundval av denna omfattande utredning har poliskammaren i Lund i förra veckan hemställt till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att han måtte medverka till sådan ändring i § 61 vägtrafikförordningen att länsstyrelse resp. stadsmyndighet medgives rätt föreskriva skyldighet för fordonsförare eller viss kategori därav att vid uppställning av fordon på plats, där parkeringstiden är begränsad, använda s. k. parkeringsskiva. Denna hemställan är alltså parallell till den som jag för ett par veckor sedan framställt i min interpellation.

Av herr statsrådets svar framgår nu, att han icke är villig att vidta sådan ändring av 61 § förrän efter det att parkeringsutredningen avgivit sitt betänkande. Detta blir, som vi alla vet, föremål för remissbehandling. Först därefter vidtar den egentliga departementsbehandlingen. Allt detta kommer att ta avsevärd tid.

Å andra sidan är ju detta en fråga som främst måste ses praktiskt. Det första som bör göras är att man sätter i gång en försöksverksamhet för att vi skall få praktisk erfarenhet även från vårt eget land. Kunde inte herr statsrådet under sådana förhållanden tänka sig möjligheten att dispensvägen — här är det ju

Om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering

inte fråga om en lag, utan om en förordning, så statsrådet har möjlighet att göra det — ge några lokala trafikmyndigheter såsom den i Lund den rätt som poliskammaren i Lund nu begär? Vi kan på så sätt tidigare få praktisk erfarenhet och därmed möjlighet att snabbare reformera våra nuvarande parkeringsbestämmelser på samma sätt som utomlands. Det gäller ju här inte bara att minska de stora summor som kommunerna investerar i parkeringsautomater — det gäller också att öka trivseln i trafiken och framför allt att se till att minska det alltmer ökade antalet parkeringsförmyndelser och strafflägganden.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Som herr Edström har sagt används »Blå zon»-systemet numera i ett mycket stort antal städer på den europeiska kontinenten. Det är också riktigt att systemet används i Trondheim, även om formen där är något modifierad i förhållande till det system man använder i Paris och andra städer.

Det finns emellertid de som ställer sig tveksamma till »Blå zon»-systemet. För balansens skull vill jag nämna, att man för några år sedan hade den här frågan uppe på ansvarigt håll i England, men efter mycket noggranna och ingående studier av olika metoder att kontrollera parkeringsmätare fann man att »Blå zon»-systemet inte var att föredra. En liknande uppfattning lär man också ha i Holland.

Men nu skall ju den fråga, som interpellanten här har berört, prövas av parkeringsutredningen. Den framställning som jag har fått från polismästaren i Lund har jag översänt till parkeringskommittén, som skall ta den i beaktande när den fullgör sitt uppdrag. Vi har alltså anledning att räkna med att kommittén kommer att ägna stor uppmärksamhet åt frågan.

Jag kan ytterligare precisera vad jag menade då jag sade, att parkeringskommittén kommer att lägga fram ett delbetänkande »inom en snar framtid».

Därmed menade jag att den redan i sommar kommer att lägga fram förslag i form av ett delbetänkande. När kommittén utarbetar detta delbetänkande har den haft möjlighet att pröva också det förslag, som interpellanten här har presenterat och som polismästaren i Lund har översänt till mig och som jag har vidarebefordrat till kommittén.

Eftersom det hela alltså bara är fråga om några månader, ifrågasätter jag, om man verkligen bör sätta i gång ett dispensförfarande på försök. Talar inte klokheten för att man dröjer med det till dess att betänkandet föreligger och man på ett mera överskådligt och klart sätt kan bedöma systemet? När det är fråga om en så kort tid, finns det enligt min mening inga avgörande skäl att genom dispens införa en försöksverksamhet av den föreslagna typen. Jag tycker man bör avvakta vad kommittén säger i sommar.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet för den mycket välvilliga inställning till problemet som herr statsrådet uppenbarligen har.

Givetvis kan man ytterligare vänta något, men jag vill understryka vad jag nyss sade, att vi inte heller i vårt land torde kunna lösa denna fråga utan praktisk försöksverksamhet. Det är då angeläget att sätta i gång denna så snabbt som möjligt. Om något samhälle i landet finge börja med dylik försöksverksamhet redan i vår eller i sommar, kunde det ge erfarenheter som vore värdefulla för parkeringskommittén vid dess slutliga ställningstagande.

Jag vill också erinra om att de kritiska omdömen om det föreslagna systemet, som statsrådet återopat, kommer från länder, där man icke gjort några praktiska försök. Varken i Holland eller England har man t. ex. gjort några sådana. Överallt där systemet praktiskt prövats är man förtjust, även om det naturligtvis finns litet olika tongångar. På en del ställen har vissa kategorier varit mer kritiska, men om man ser på

Om införande av s. k. »Blå zon» för tidsbegränsad parkering

den stora samling dokument som insamlats av poliskammaren i Lund, får man ett överväldigande intryck av att det positiva inslaget dominerar.

Jag hemställer därför än en gång till herr statsrådet att — kanske efter parkeringsutredningens hörande — låta praktiskt pröva detta system på något ställe i landet innan definitiv ställning tas till frågan, och det så snart som möjligt.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Det är just den av herr Edström nämnda omständigheten, att det faktiskt finns något delade meningar om förträffligheten i »Blå zon»-systemet, som gör att jag tycker att vi inte skall sätta i gång med en försöksverksamhet innan vi fått veta hur parkeringsutredningen ser på saken. Pareringskommittén har ju fått i speciellt uppdrag att pröva denna fråga och väga den ena synpunkten mot den andra för att komma fram till en konklusion. Först då resultatet härav föreligger anser jag att vi på ett riktigare sätt och med säkrare stöd kan sätta i gång med den försöksverksamhet, som nog också jag tror att det är nödvändigt att man bedriver innan man mera definitivt tar ståndpunkt i frågan.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 73, angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m.;

nr 74, angående vissa frågor rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet m. m.;

nr 78, angående premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten; samt

nr 83, angående godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående avsättning till den gemensamma kulturfonden av 5 milj. kr.

ur räntelikvider å till Finland lämnade svenska statskrediter.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 563.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 3, 7, 9, 19 och 37—40, bevillningsutskottets betänkanden nr 16 och 32, bankoutskottets utlåtanden nr 4 och 5, första lagutskottets utlåtanden nr 13—16, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—12 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—5.

På framställning av herr talmannen beslöts, att å föredragningslistan för morgondagens sammanträde statsutskottets utlåtande nr 3 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt bevillningsutskottets betänkande nr 32 sättas näst efter bankoutskottets utlåtande nr 5.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 81, med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån;

nr 82, angående bidrag till ortopediska hjälpmedel och hörapparater m. m.;

nr 86, angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet;

nr 87, med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612); och

nr 93, med hemställan om riksdagens

samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om förbud mot professionella boxningstävlingar, m. m., i vad motionerna hänvisats till lagutskott.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 564, av herr *Hagberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 69, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m.;

nr 565, av herr *Bengtson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 566, av herr *Eskilsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 567, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och herr *Sundin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 568, av herr *Larsson, Nils Theodor, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 569, av herr *Olofsson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 570, av herr *Widén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 571, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m.;

nr 572, av herr *Schmidt m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52, med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m.;

nr 573, av herr *Bergman m. fl.*, i anledning av från fullmäktige i riksbanken inkommen framställning angående dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse;

nr 574, av herr *Isacson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.;

nr 575, av herr *Hansson, Nils*, och herr *Isacson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående anslag till skogshögskolan för budgetåret 1962/63;

nr 576, av herr *Isacson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67, angående anslag till skogshögskolan för budgetåret 1962/63; och

nr 577, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.29.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 14 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att företes inför Första kammaren av Sveriges riksdag, att riksdagsman *Nils Yngve Nilsson* på grund av sjukdom (virusinfektion) är sjukskriven i hemmet från och med den 11/3 1962 och tills vidare minst till och med måndagen den 19/3 1962.

Tollarp den 13/3 1962

L. Holmquist
leg. läkare

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Nilsson, Yngve, för den tid, den i läkarintyget omförmälda sjukdomen varade.

Vidare beviljades herr *Kling* ledighet från riksdagsgöromålen för tiden från och med den 16 till och med den 23 innevarande månad för deltagande i Nordiska rådets instundande session i Helsingfors.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 81, med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån;

nr 82, angående bidrag till ortopediska hjälpmedel och hörapparater m. m.; samt

nr 86, angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 87, med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612).

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 93, med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.

Vid föredragning av motionen nr 564 hänvisades densamma, såvitt avsåg avslag å de i propositionen nr 69 framlagda författningsförslagen, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 565—570 till bevillningsutskottet, motionerna nr 571—573 till bankoutskottet, motionerna nr 574—576 till jordbruksutskottet och motionen nr 577 till särskilda utskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo första lagutskottets uttlåtande nr 12.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets uttlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. Sveriges utrikespolitik

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 3 januari 1962 förordade ändringar

Ang. Sveriges utrikespolitik

i personalförteckningen för utrikesförvaltningen, *dels* godkänna den av departementschefen i samma statsrådsprotokoll förordade regleringen av bostadskostnaderna för utsänd personal tillhörande utrikesförvaltningen, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att under av departementschefen angivna förutsättningar minska enligt 33 § statens allmänna avlöningsreglemente till ifrågavarande personal utgående ortstillägg enligt särskild stat, utomeuropeiska tillägg eller chargé d'affaires-tillägg, *dels* godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, *dels ock* till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 33 621 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för utrikesförvaltningen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 3 januari 1962 föreslagit;

b) godkänna den av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll förordade regleringen av bostadskostnaderna för utsänd personal tillhörande utrikesförvaltningen;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att under av departementschefen angivna förutsättningar minska enligt 33 § statens allmänna avlöningsreglemente till ifrågavarande personal utgående ortstillägg enligt särskild stat, utomeuropeiska tillägg eller chargé d'affaires-tillägg;

d) godkänna under punkten införd avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

e) till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 33 621 000 kronor.

Herr TALMANNEN yttrade:

Under den överläggning vid statsutskottets förevarande utlåtande, nr 3,

punkten 1, vartill flera talare anmält sig, må dryftas jämväl andra, den svenska utrikespolitiken berörande frågor än de under punkten hänförliga. Eventuella yrkanden vid andra punkter än punkten 1 skall dock ställas först sedan respektive punkt föredragits.

Härefter anförde hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! I dag inleds nedrustningskonferensen i Genève. Den följs av förhoppningarna från en hel värld, att framsteg nu äntligen skall kunna göras på vägen mot det av ett enhälligt FN uppställda målet, som är allmän och fullständig avrustning. Vägen dit är lång och mödosam. Kapprustningarna har under det senaste året tagit ny fart, och mer pengar och mer mänsklig möda läggs nu ned på rustningar än någonsin tidigare i fredstid. Men svårigheterna får inte leda till ett avfärdande av Genève-konferensen som ett propagandaspektakel eller en meningslös ceremoni. Allt för mycket står nu på spel för att inte det förnyade försök som man enats om skall tas helt och fullt på allvar. Oberoende av storlek, militär styrka och geografisk belägenhet har världens alla stater ett gemensamt intresse av att åstadkomma det mått av avspänning, som tillåter en minskning av kapprustningarna och ett utnyttjande av de frigjorda resurserna för produktiva ändamål. Självfallet ankommer det i första hand på de stora militärmakterna att vidtaga åtgärder, ensidigt eller efter överenskommelse sinsemellan, för att nedbringa rustningstempot, men de mindre makterna bär en del av ansvaret och kan lämna bidrag både till den politiska avspänning, som är en av förutsättningarna för nedrustning, och till nedrustningsarbetet, som i sin tur kan minska den politiska spänningen i världen.

Det är i denna anda som Sverige kommer att delta i 18-maktskonferensen i Genève.

Konferensen kommer uppenbarligen

Ang. Sveriges utrikespolitik

att ta till sin utgångspunkt de principer, som nedlagts i den mellan USA och Sovjet överenskomna förklaringen den 20 september förra året och som bekräftades i en resolution i generalförsamlingen några månader därefter. Dessa principer är allmänt hållna, men de ger ett rätt klart intryck både om det som förenar stormakterna och det som skiljer dem åt.

Det har tydligen inte varit svårt att enas om principen att en fullständigt avrustad värld skall vara målet för underhandlingarna och att säkerheten i en sådan värld skall garanteras av en FN:s fredsstyrka. Inte heller råder någon oenighet om att nedrustningen bör ske stegvis och på sådant sätt, att den inte rubbar det relativa styrkeförhållandet mellan makterna. När det däremot kommer till kontrollfrågan, kan formuleringen inte dölja att de grundläggande meningsskiljaktigheterna kvarstår.

Utgångsläget för förhandlingarna om denna fråga ter sig inte gynnsamt. Å ena sidan står den sedan lång tid konsekvent hävdade ryska tesen att endast sådana rustningar, som enligt nedrustningsavtal skall försvinna, får inspekteras av ett internationellt kontrollorgan. Varje inspektion, som avser utgångsläget beträffande rustningarna, eller de efter en genomförd nedrustningsåtgärd kvarstående rustningarna, betecknas däremot som en otillåten inblandning i de inre angelägenheterna eller som legaliserat spionage. Å andra sidan står det lika konsekvent hävdade amerikanska kravet på full och obehindrad inspektionsrätt av såväl genomförda nedrustningsåtgärder som de därefter kvarstående rustningarna.

Det är tydligt, att båda dessa ståndpunkter är påverkade av en grundläggande ömsesidig misstro. Man vill inte låta locka sig in i ett läge, som på något sätt kan skada den egna maktpositionen och rubba maktbalansen. Även om man i och för sig säkert önskar en minskning av rustningstakten och i själva verket hyser en gemensam fruktan för att kapprustningarna genom sin egen dynamik skapar risker för ett krig som ingen

önskar, anser man inte dessa handlingsmotiv så starka, att man vill slå av på sina egna maximala säkerhetskrav.

Det är vanligtvis inte lätt för de små makterna att komma med förslag i denna fråga, som kan överbrygga motsättningarna, men det bör kanske inte vara omöjligt för dem att i Genève åtminstone söka få fram en mera nyanserad diskussion om de olika former av kontroll, som kan vara lämpliga och erforderliga för att göra den ena eller andra nedrustningsåtgärden godtagbar för de berörda makterna.

I fråga om kontrollproblemen, liksom för övrigt även beträffande andra nedrustningsfrågor, bör det finnas utrymme för tekniska undersökningar av enskilda frågekomplex, som kommissionen definierar såsom lämpliga för sådan särbehandling. Tekniska utredningar skulle måhända vara ägnade att i någon mån avpolitisera vissa tvistefrågor. Lika visst som det är att ett organiserat kontrollsystem måste ingå i ett nedrustningsavtal, lika klart är, att kravet på kontroll ibland drives till en ytterlighet, som måste betecknas som utslag av perfektionism.

Självfallet blir arbetet även i bästa fall tidskrävande och komplicerat. Men det är svårt att se, hur seriösa framsteg skulle kunna vinnas på annan väg, så länge kontrollen måste genomföras i en atmosfär av ömsesidig misstro och uppfattas som ett pris, som motvilligt måste betalas för att någon som helst nedrustning skall åstadkommas. Läget skulle bli anorlunda, om kontrollen i stället kunde ingå som ett led i ett av stormakterna själva eftersträvat system till skydd mot krig genom misstag. För att ge varandra en viss säkerhet att de egna militära dispositionerna inte missförstås av motparten och i sämsta fall leder till ett förebyggande anfall av denne, borde stormakterna ha ett gemensamt intresse av att välkomna en kontroll över delar av de egna rustningarna, t. ex. i fråga om experiment med raketer och kärnvapen eller beredskapsläget för sådana vapen. Det är tänkbart, att de med en sådan form av kontroll sammanhängande pro-

Ang. Sveriges utrikespolitik

blemen också kan ägna sig för ett studium under konferensen.

Slutligen kommer helt säkert frågan om upphörande av kärnvapenproven att diskuteras vid konferensen. En överenskommelse här om mellan stormakterna skulle av allt att döma innebära ett faktiskt fastlåsande av status quo i vad avser typerna av kärnvapen och kretsen av stater, som innehar sådana vapen. Som ett led i en allmän nedrustning skulle provstoppet visserligen ha endast en begränsad betydelse, men det skulle ändå kunna bilda utgångspunkten för vidare förhandlingar och väsentligt öka det ömsesidiga förtroendet.

Det är glädjande att bakom förslaget om ett provstopp står en stark folkopinion över hela världen. När Sovjet förra hösten genomförde sin provserie med megatonbomber, bekräftade ministerpresidenten Chrustjov, att det fanns många kretsar i hans eget land, som ställde sig tveksamma, om det militära värdet av proven kunde uppväga den politiska prestigeförlust för Sovjet, som ett brytande av det nästan treåriga moratoriet otvivelaktigt innebar. I USA finns också starka stämningar mot återupptagandet av prov ovan jord, och presidenten Kennedy har uppenbarligen stått inför en besvärlig avvägning mellan politiska hänsyn och den av militärerna hävdade åsikten, att USA skulle försvaga sin maktposition i förhållande till Sovjet genom att avstå från proven. När nu principbeslutet ändå fattats, har presidenten gjort den uttryckliga reservationen, att det inte skall sättas i verket om ett avtal om provstopp kommer till stånd före senare delen av april. Han har därmed visat, att han anser provstoppet så viktigt, att tillfälliga militära fördelar kan oppoffras för att få det till stånd. Under dessa omständigheter blir våra förhoppningar desto starkare, att nedrustningskonferensen verkligen skall leda till resultat på detta område. Sovjet tog på sig ett stort ansvar genom att förra hösten bryta det nästan treåriga moratoriet. Det vore djupt beklagligt, om detta steg visade sig vara inledningen till en ohejdad kapprustning i fråga om kärnvapen.

En sådan utveckling skulle inte båda gott för freden.

I de nu kärnvapenfria staterna har opinionen bakom kravet på ett provstopp varit stark och i många länder enhällig. Så har exempelvis de nordiska länderna med stöd av en odelad opinion kunnat verka i FN för att kärnvapenmakterna fullföljde sina förhandlingar om en provstoppsöverenskommelse. De har därmed också antytt, att de för sin del kommer att kunna ansluta sig till en sådan överenskommelse. Innebörden av en anslutning är otvivelaktigt, vilket framgår av vad som förekommit vid Genève-förhandlingarna, att de deltagande staterna frivilligt avstår från möjligheten att genom köp eller genom inhemsk produktion skaffa sig egna kärnvapen. De skulle med andra ord då formellt åtaga sig de förpliktelser av detta slag, som förutses i planen om kärnvapenfria zoner. Genom sitt stöd av tanken på ett överenskommet provstopp har de redan godtagit dem i princip.

Vad avser de i planen på en atomfri klubb förutsedda åtagandena att inte lagra kärnvapen för annan makts räkning har den invändningen rests, att sådana åtaganden skulle vara till ensidig nackdel för västsidan. Man vill med andra ord i väster förbehålla sig fortsatt frihet att träffa överenskommelser med andra stater om placering av kärnvapen på deras områden, och man anser att den ryska överlägsenheten i fråga om stående styrkor måste kompenseras genom möjligheten till sådana överenskommelser. Kanske kommer denna hållning att göra det omöjligt att för närvarande åstadkomma några överenskommelser om kärnvapenfria zoner just i Europa. Det kan också tänkas, att en mera positiv inställning till detta försök att bidra till internationell avspänning så småningom kan växa fram. Det är med tanke härpå som svenska regeringen i sitt svar på FN:s rundfråga om planen angivit vissa förutsättningar, avsedda att minska betänkligheterna mot planen utan att beröva den ett värde som bidrag till avspänning. Sålunda har en eventuell överenskommelse tidsbegränsats. Den

Ang. Sveriges utrikespolitik

har gjorts uppsägbar med omedelbar verkan i fall av krig eller hot om krig. Den träder i kraft endast för den händelse kärnvapenmakterna å sin sida kommit överens om provstopp. En ömsesidig kontroll förutses över att åtagandena faktiskt iakttages. Eventuellt kan en övergångsperiod tänkas, under vilken stater som deltar i överenskommelsen har rätt att fortsätta lagring av kärnvapen för annan makts räkning. Det förefaller svårt att inse, att planen under dessa omständigheter kan leda till ensidig nackdel för någon makt. Slutligen står det envar stat fritt att föreslå kompensation i form av andra nedrustningsåtgärder, som antas drabba motsidan kraftigare. I vart fall borde en befarad nackdel icke anses vara så stor att den skall få hindra detta försök att främja ett syfte, om vilket alla makter i världen är ense, alltså att hindra en annars sannolik spridning av kärnvapen till nya länder med den ökning av krigsriskerna, som utan något tvivel är förbunden därmed.

De svar som nu kommer in på FN:s rundfråga går nu närmast till FN:s stora nedrustningskommission, där alla medlemsstaterna deltar. Detta hindrar självfallet inte, att planen kan bli föremål för diskussion redan under förhandlingarna i 18-maktskommissionen i Genève.

I den rysk-amerikanska förklaringen den 20 september 1961 understrykes starkt behovet av arrangemang för fredlig lösning av tvister, och det talas om att nedrustningen måste åtföljas av åtgärder för att garantera freden och säkerheten bl. a. genom upprättande av en FN:s fredsstyrka, som skall effektivt hindra all användning av militärt våld i strid med FN:s principer. Detta mål kan förefalla utopiskt, och från många håll hävdas, att styrkebalansen mellan de stora militärblocken är den enda garanti för freden, som det lönar sig att satsa på. Det är visserligen sant att den ömsesidiga skrällen i nuläget verkar som ett avhållande moment. Det låter också säga sig, att stormakterna fruktar atom-

angrepp mot sina egna territorier i så hög grad, att de visar sig mycket angelägna att inte bringa sina stridskrafter i direkt känning med varandra i lokala konflikter, där de är engagerade. Man vill inte riskera att läget råkar ur kontroll.

Men den säkerhet, som ligger i balansen, är föga stabil och kan lätt komma att rubbas. Det måste därför oavslutligt arbetas på att lägga en fastare grund under de fredsförhoppningar, som delas av en hel värld. Det kan vi göra genom att aktivt och lojalt medverka i FN:s arbete och att i FN:s organ söka utnyttja de möjligheter, som vår oberoende politik ger oss att verka för avspänning och en fredlig lösning av uppkommande konflikter. Vi måste hävda, att stadgans förbud mot användning av våld för att lösa sådana konflikter måste tas på allvar. Våld föder våld är en sats som under nuvarande förhållanden har större aktualitet än någonsin. Samtidigt som vi reagerar mot militära lösningar av aldrig så brännande politiska problem, måste vi ständigt beakta behovet av att i tid söka komma till rätta med de lägen i världen, som förgiftar atmosfären och uppfattas som orättfärdiga av en stark opinion i ett land eller i en grupp av länder. FN måste med andra ord i vidgad omfattning åtaga sig en förebyggande uppgift för att om möjligt undvika att få sig rollen anvisad att begränsa verkningarna av en redan utbruten konflikt. Vikten härav har vi sett i Kongo, där FN tvangs att under mycket svåra förhållanden improvisera en aktion, som avsåg att hjälpa den nya självständiga staten att upprätthålla lag och ordning och därmed hindra konfliktens spridning och stormakternas inblandning. Att lärdomar faktiskt har dragits av händelserna i Kongo tycks framgå av diskussionen i FN-församlingen i februari om det belgiska förvaltarskapsområdet Ruanda-Urundi framtid. Under positiv medverkan av belgiska regeringen har energiska förberedelser gjorts för att möjliggöra landets självständighet i ordnade former redan i år. På svensk sida

Ang. Sveriges utrikespolitik

har vi försökt att genom olika förslag i församlingen bidra till att göra övergången så riskfri som möjligt. Den resolution man nådde fram till antogs praktiskt taget enhälligt.

Till FN:s förebyggande uppgifter hör också att på längre sikt medverka till en ekonomisk och social standardhöjning framför allt i u-länderna och därmed en minskning av den väldiga klyftan mellan rika och fattiga länder. I det skede av ökat ömsesidigt beroende som världen befinner sig i måste vi söka undvika uppkomsten av ett internationellt klassystem som kan orsaka allvarliga konflikter och i sista hand sätta freden i fara. Häri ligger ett viktigt skäl för länder i Sveriges läge att öka sina ansträngningar att på olika sätt hjälpa u-länderna och även att såvitt möjligt företa dessa ansträngningar genom FN.

Om de internationella uppgifter, varom nu talats, skall lösas i samarbete mellan världens stater, erbjuder FN den givna organisatoriska ramen. Kritik har riktats mot FN både för vad organisationen gjort och vad den inte gjort. Naturligtvis kan skäl till kritik ha funnits och misstag ha begåtts. Men man måste beakta, att generalförsamlingen inte är någon lagstiftande församling med rätt att fatta för medlemmarna bindande beslut. Inte heller är säkerhetsrådet det exekutivorgan, som skulle krävas i ett effektivt arbetande system för kollektiv säkerhet. Som Dag Hammarskjöld många gånger underströk, har FN icke utrustats med sådana befogenheter, att organisationen i nuläget kan hoppas ge ett självständigt bidrag till en lösning av de rådande intressekonflikterna mellan stormakterna.

Men dessa sedan länge kända och diskuterade förhållanden får inte leda till misströstan. FN är inte ett fullvärdigt instrument för det internationella fredsarbetet. Men ingen har givit anvisning på något bättre.

Vi vill alltså hålla målet i sikte att med FN som främsta instrument skapa en internationell freds- och rättsordning, där allvarligare konflikter mellan stater-

na kan förebyggas eller, om detta inte lyckas, biläggas. För att framsteg på denna väg skall kunna göras ankommer det i första hand på stormakterna att söka komma till rätta med de problem, som skiljer dem åt, och att praktisera en fredlig samlevnad.

Vi hör från Moskva, att den fredliga samlevnaden i själva verket skall förstås som en obönhörlig kamp mellan olika samhällssystem, som inte får sitt slut förrän kommunismen vunnit sin ödesbestämda seger i hela världen. Väpnat våld skall inte få användas i den kampen, men man gör ett undantag för »heliga befrielsekrig», där undertryckta folk eller folkgrupper i förtvivlan griper till vapen för sin frihet och sina rättigheter.

Enligt denna teori kan storkrig inte tillåtas i kärnvapnens tidsålder och den fortgående kraftmätningen mellan olika idéer och olika intressen kan inte tillåtas föras så att risk för storkrig uppkommer. Reservationen om en »rätt till uppror» kan inte avvisas som orealistisk eller orättfärdig, när man betraktar läget i somliga delar av världen. Vad som inger oro i den angivna filosofien är snarare anspråket att en viss stormakt skulle ha rätt att avgöra vad som är ett »heligt befrielsekrig» och i detta krig lämna aktiv, i sista hand väpnad hjälp till den part som företar »upproret». Ett sådant anspråk kan lätt leda till att andra stormakter också företar interventioner i syfte att skydda frihetens sak sådan som den uppfattas på det hållet.

Vad man på längre sikt bör hoppas på är att de högindustrialiserade stormakterna i väst och öst skall inse sitt gemensamma intresse av att stödja en snabb ekonomisk och social utveckling i de länder, som nu undergår vad man kallat »de stigande förväntningarnas revolution». U-länderna har jämsides med sitt tillägnande av nationalismens idé också börjat anamma den övertygelsen, att fattigdom och klassprivilegier inte tillhör naturens ordning utan kan ändras genom egna aktiva insatser. De stater och samhällssystem, som bäst lyckas genom sina hjälpprogram och genom sin

Ang. Sveriges utrikespolitik

allmänna hållning identifiera sig med dessa strävanden, har största utsikterna att bli mönsterbildande. En fredlig tävlan av detta slag öppen för alla stater bör hälsas med glädje.

Det är givetvis i Europa, som stormakternas omedelbara intressemötsättningar gör sig starkast gällande och åtminstone på kort sikt medför de största krigsrisikerna. Sovjetunionen förefaller att i första hand inrikta sig på att vinna formellt och politiskt erkännande av det faktiska läge, som skapades genom kriget. Man vill uppenbarligen befästa status quo och betraktar även sina förslag i Berlin- och Tysklandsfrågorna som ett led i dessa ansträngningar. Tankegången får antas vara, att i status quo innefattas ej endast ett uppskjutande på obestämd tid av Tysklands återförening och ett erkännande åtminstone de facto av Östtyskland utan även kontroll av kontakterna mellan Västberlin och Östtyskland m. m. På västtyskt håll anser man helt naturligt, att garantier för det sedan många år bestående faktiska och juridiska läget i vad avser förbindelsen med Västberlin och bevarandet av medborgerliga rättigheter och demokratisk styrelse är ett uttryck för det status quo som bör respekteras. Att för närvarande nå en uttrycklig uppgörelse om dessa frågor har av naturliga skäl visat sig svårt. En stark västtysk opinion, vilken västmakterna tillmäter stor vikt, anser att ett erkännande av Östtyskland skulle innebära en legalisering av Tysklands delning. Å rysk sida torde man se som sin uppgift att opinionsmässigt förbereda ett accepterande i detta avseende av status quo. Ett sådant syfte tjänade säkert det märkliga ryska aktstycke, som den 27 december överlämnades till Västtyskland.

Här har angivits några av de perspektiv på längre och kortare sikt, i vilka den svenska politiken måste ses. Det finns ingen anledning att här ånyo lämna en närmare redogörelse för innebörden av vår neutralitetspolitik. Men det må framhållas, att vi i det hårdnande internationella klimatet mindre än någonsin har råd att låta någon tvekan uppstå om konsekvensen och hållfasthe-

ten i den linje, som vi valt att följa i vår yttre politik. Vi tror, att vi genom en sådan hållning lämnar ett bidrag till stabiliteten i Norden och i Europa. Samtidigt visar vi genom vidmakthållandet av ett efter våra förhållanden starkt försvaret, att vi har en bestämd vilja att i fredstid följa en rak politisk kurs och att i fall av konflikt och krig stå emot alla försök från stormaktshåll att utnyttja det svenska territoriet för militära ändamål.

När Sovjet den 30 oktober förra året riktade sin framställning till Finland om upptagande av militära konsultationer, hade svenska regeringen anledning att understryka vårt stora legitima intresse för utvecklingen av förhållandet mellan dessa våra två grannländer, ett intresse som även Sovjet erkänt bl. a. genom att särskilt informera Sverige om framställningen. I ingressen till 1948 års finsk-ryska fördrag talas om Finlands rätt att hålla sig utanför stormakternas inbördes intressemötsättningar. Med utgångspunkt häri har Finland byggt upp en egen neutralitetspolitik, vilken vi betraktar som ett värdefullt bidrag till lugnet och säkerheten i Norden. Om sovjetnoten den 30 oktober förorsakade oro i Finland och det övriga Norden, berodde detta just på en farhåga att man i Moskva skulle ställa själva grunden för denna finska politik under diskussion. Vi ansåg för vår del inte att hypotesen om en sådan rysk avsikt var sannolik. Vi kunde inte tro att man i Moskva skulle vara omedveten om betydelsen för stabiliteten i Norden av att Finlands utrikes- och försvarspolitiska status bevarades. Vad som därefter inträffat mellan Finland och Sovjet har inte föranlett någon ändring av detta betraktelsesätt.

Enligt vår uppfattning är det av stor betydelse för en sund utveckling av både det ekonomiska och politiska livet i Finland, att landet får tillfälle att bedriva en livlig utrikeshandel åt alla håll. Detta är ett av skälen, varför vi hoppas, att Finlands export skall komma i åtnjutande av så gynnsamma konkurrensbetingelser som möjligt på den västeuropeiska marknaden. Vi hoppas även att Sveriges ekonomiska associering med

Ang. Sveriges utrikespolitik

EEC skall bidra till att öka Finlands möjligheter att inom ramen för sin allmänna politik tillgodose sina handelsintressen i Västeuropa.

Att främja sammanhållningen och samarbetet mellan de nordiska länderna är en grundlinje i den svenska politiken. Naturligtvis måste hänsyn tas till den olika utrikes- och försvarspolitiska orienteringen, som drar upp bestämda gränser för samarbetet. Respekten för dessa gränser är på alla håll självklar, och det särskilda förtroende, som präglar förhållandet mellan regeringarna och folken, utesluter varje försök till påtryckning.

Otaliga är de band, som förenar medlemmarna av den nordiska familjen. Enstaka irritationsmoment kan uppkomma och leda till polemik och tillfälliga missförstånd. Men huvudtendensen har dock pekat i riktning mot ständigt ökade kontakter och större utbyte på kulturella, ekonomiska och andra områden. I syfte att bevara så mycket som möjligt av detta intima samarbete även i det skede av ökad västeuropeisk integration, som nu av allt att döma förestår, har efter initiativ av Nordiska rådet emellan regeringarna inlets överläggningar om en särskild nordisk traktat. Däri skulle de hittills uppnådda resultaten av samarbetet sammanfattas och bekräftas. Samtidigt skulle traktaten innehålla en allmän målsättning för det fortsatta arbetet. Ett utkast med detta innehåll föreligger redan färdigt och kommer om några dagar att behandlas vid Nordiska rådets möte i Helsingfors. Det är vår förhoppning, att traktaten därefter snabbt nog skall kunna undertecknas.

I detta sammanhang må med tillfredsställelse konstateras, att enighet uppnåtts mellan de nordiska länderna om ett förslag till överenskommelse om internordiska centralbankskrediter.

Om Sveriges intresse av att fortsätta ett omfattande ekonomiskt samarbete i Europa föreligger fullständig enighet i vårt land. Det är också med stöd av en praktiskt taget enhällig opinion i riksdagen som regeringen föreslagit förhandlingar mellan Sverige och de sex i den

gemensamma marknaden representerade länderna. Vad vi eftersträvar är att skapa så gynnsamma betingelser som möjligt för en snabb och harmonisk utveckling av vår ekonomi. Vi tror, att en sådan utveckling är en av förutsättningarna för en fortsatt politisk och social stabilitet i vårt land liksom också för våra möjligheter att vidmakthålla det militära försvar som vi anser erforderligt. Självfallet skulle det bli svårare för oss att bibehålla den hittillsvarande takten i vår välstandsökning, om vi utsattes för diskrimination på våra viktigaste marknader, d. v. s. de västeuropeiska länderna, vilka mottar inemot 70 procent av vår export. Vi har alltså ett intresse av att få konkurrera på dessa marknader på lika villkor, och vi har också ett intresse av att fortsätta det europeiska samarbetet om andra ekonomiska frågor än tullar och kvoter. Sådana frågor avser samråd om konjunkturpolitik m. m., en fortsatt harmonisering av arbetsmarknads- och socialpolitiken, en samordning på jordbrukspolitikens område o. s. v. Trots vår positiva önskan att deltaga i ett fortsatt samarbete på dessa områden har vi särskilda intressen att beakta. Men vi gör inte anspråk på att erhallå några rättigheter eller fördelar, som vi inte är beredda att själva medgiva. Det vore föga välbetänkt, och väntas för övrigt inte heller av oss från våra förhandlingspartners sida, att vi skulle föregripa resultatet av förhandlingen genom att exakt ange våra förhandlingsmarginaler. Vi är fullt medvetna om att en association innebär en avvägning av ekonomiska rättigheter och skyldigheter. Mot en sådan avvägning har vi inga betänkligheter. Däremot kan något kompromissande inte tänkas om neutraliteten. Vi tänker inte skjuta fram neutralitetspolitiska betänkligheter för att motivera rent ekonomiska önskemål, och vi räknar i gengäld med att de sex skall respektera den avgränsning som neutraliteten kräver. På samma sätt respekterar vi den politiska målsättning som de sex länderna önskar befordra genom sitt inbördes samarbete och deras önskan att bevara den europeiska ekonomiska

Ang. Sveriges utrikespolitik

gemenskapens politiska identitet. Såsom ofta förklarats önskar vi på intet sätt motverka dessa politiska enhetssträvanden även om vi själva icke kan taga del i dem.

I nära fortsatt samråd med Österrike och Schweiz vill vi aktivt medverka till att finna lösningar på de särskilda problem, som uppställer sig i fall av ekonomisk associering mellan gemenskapen och de neutrala. Samtidigt vill vi lojalt fortsätta och bevara samarbetet inom EFTA intill dess alla medlemsstater nått uppgörelser om sin plats i det större europeiska samarbetet, vilka tillfredsställer deras legitima intressen. Genom EFTA-arbetet håller vi på att skapa en stormarknad för 90 miljoner, vilket representerar ett bestämt värde både i och för sig och som ett steg på vägen mot den större marknaden. I detta sammanhang kan det vara värt att understryka, att Stockholmskonventionen nu i snart två år tillämpats utan några som helst svårigheter. Under denna tid har EFTA även hållit jämna steg med Europamarknaden i fråga om inbördes tullsänkningar. Med få undantag uppgår nu tullarna mellan medlemsländerna till blott 60 procent av ursprungstullarna.

Allmänt sett önskar vi se det ekonomiska europeiska samarbetet som en fortsättning av de storstilade ansträngningar för Europas ekonomiska sanering, som gick under namnet Marshallplanen och som ledde till handelns frigörelse och till ett organiserat ekonomiskt samarbete över vidsträckta områden mellan Västeuropas länder och USA. Dessa ansträngningar har varit en viktig bidragande orsak till den snabba ekonomiska utveckling, som ägt rum i de deltagande staterna. Vi tror, att ett fortsatt ekonomiskt samarbete mellan alla de europeiska länder, som är villiga och i stånd att ta på sig de därmed förenade förpliktelserna, är bäst ägnat att öka välförståndet och stabiliteten i Europa och att sätta vår världsdel i stånd att lämna ett maximalt bidrag till den ekonomiska utvecklingen i den övriga världen. Detta samarbete, som kommer att väsentligt underlättas om det av presidenten Ken-

nedy föreslagna programmet för tullsänkningar antas av kongressen och leder till snabba liberaliseringsaktioner inom ramen för GATT, har Sveriges fulla stöd.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Riksdagen håller i år sin utrikesdebatt i en ur internationell synpunkt synnerligen spänningsfylld tid. Efter år av strider och lidanden undertecknas en av de allra närmaste dagarna ett avtal om eld upphör i Algeriet. Vad det kan innebära vet i nuvarande stund ingen, men det må vara naturligt, om vi här i den svala Norden uttrycker en varm och uppriktig förhoppning att detta skall vara inledningen till en fredligare och lyckosammare tid för den del av Afrikas folk, vita såväl som färgade, som berörs av stillståndsavtalet. Jag tror inte att det är för mycket sagt, att i dessa dagar en hel värld håller andan i förhoppning och i ängslan för vad som skall komma, så betydelsefull som denna fråga verkligen är. Naturligtvis är vägen ännu lång innan Algeriets invånare kan finna den verkliga freden, men med hänsyn till de olika intressen som är knutna till den algeriska frågan både i Europa och i Afrika är det av enorm betydelse att stillståndet följes av en rättvis och hållbar fred.

I dag samlas i Genève delegater från 17 nationer för att än en gång pröva, om världens folk skall vara i stånd att besinna sig inför rustningarnas och framför allt inför atomvapnens fruktansvärda risker. För varje år som går förefaller det som om folken alltmer glömmer bort det elände som för mindre än 20 år sedan skakade världen, utplånade generationers verk och kostade miljoner och åter miljoner människoliv. Efter första världskriget gick parollen »Ned med vapnen!» över världen. Hitlers förrådiska utnyttjande av denna folkens fredstro och bristande militära beredskap för att söka skaffa sig herraväldet över Europa bragte i ett slag förhoppningen om en fredlig sam-

levnad på fall. Nu talar man visserligen mycket om nedrustning, men den stat finns såvitt jag vet icke i världen som minskar ett grand på sin militära beredskap. Tvärtom! Försvarsfrågan är oupphörligt en fråga om nya utvidgningar, nya moderniseringar, nya förstärkningar. Det har vi inte minst i vårt eget land aktuell känning av.

Det avbrott i kärnvapenexperimenten som ingav vissa löften om besinning bröts överlagt och i hemlighet väl förberett av Sovjetunionen — på sitt sätt, tycker jag, en parallell till Hitlers utnyttjande av godtrogenheten hos folk. Ingen skall framdeles kunna sväva i tvevelsmål om var ansvaret ligger därest en tävling på kärnvapens område starar på nytt.

Kanske tycker man att det är banalt att erinra om ordstävets »Lek icke med elden!», men banalt eller inte är det högeligen befogat att bringa den sanningen i erinran. Jag hoppas att den skall stå verkligt levande för deltagarna i den nya nedrustningskonferensen.

Även vårt land deltar ju i denna konferens. Ehuru väl lösningen på de problem som konferensen skall syssla med helt är beroende på stormaktsblockens förmåga att komma på samma våglängd, bör vårt deltagande vara ett positivt uttryck och betraktas som ett positivt uttryck för svensk beredvillighet att i den mån som vi kan, på allt rimligt sätt medverka till nedrustningssträvandena.

Sverige har i detta sammanhang kommit att spela en viss roll som initiativtagare till den s. k. Undénplanen. Jag vill här understryka vad som tidigare från folkpartiets sida sagts om detta initiativ, nämligen att bevekelsegrunden är all respekt värd. När man inte på sedvanliga förhandlingsvägar kunnat nå någon framgång i fråga om nedrustning och provstopp, kan skäl verkligen föreligga att försöka med något nytt, finna en ny väg att stimulera den internationella debatten och måhända därigenom komma ur det rådande dödläget. En sådan strävan är enligt min mening lofvärd.

Vi har emellertid från folkpartiets si-

Ang. Sveriges utrikespolitik

da kritiserat att det inte gavs tillfälle, framför allt inom utrikesnämnden, att i tid närmare överväga detta initiativ. Nu, så här pass långt efteråt, visar det sig också att anledning verkligen hade förelagat till grundligare överväganden i denna fråga både beträffande initiativet som sådant och i fråga om det sätt varpå det skulle presenteras i Förenta Nationerna. Inte minst efter generalsekreterarens rundfråga har från visst, vårt land närstående håll kritiska röster höjts mot de praktiska frågeställningarna i denna s. k. plan. Framför allt har reaktionen varit märkbar i den offentliga norska debatten. Man kan inte frigöra sig från intrycket att man i Norge och kanske också i Danmark anser, att den svenska regeringen borde ha tagit bättre förhandskontakt för att i varje fall försöka ge sitt initiativ en sådan form, att största möjliga hänsyn hade visats våra broderländers intressen i denna fråga. Det skulle vara intressant att veta, om den svenska regeringen anser att den i det avseendet gjort vad som är rimligt och möjligt. Jag talar nu om vad som förekom, innan denna plan presenterades i Förenta Nationerna. Att kontakt sedan förekom, innan det svenska svaret på generalsekreterarens fråga avgavs, var uppenbarligen av icke ringa betydelse för svarets utformning. Ändå har svaret blivit utsatt för en viss kritik.

Det svar, som den svenska regeringen för några veckor sedan avgav, var ur de synpunkter jag företräder visserligen inte helt tillfredsställande, men det uttryckte en positiv vilja att komma någon vart. Det band inte vårt land vid några orimliga förpliktelser. Det måste ju anses självklart, att svaret kom att utformas mot bakgrunden av den svenska utrikesministerns presentation av planen i Förenta Nationerna. Det kan ju hända, att detta — som man gjort gällande i viss utländsk kritik — medförde att svaret i vissa avseenden blev mindre realistiskt. Jag har en känsla av att man i dagens regeringsdeklaration på sätt och vis har medgivit detta, i varje fall när det gäller frågan om en kärn-

Ang. Sveriges utrikespolitik

vapenfri zon i Mellaneuropa. Trots detta konstaterande anser jag mig dock böra notera, att även president Kennedy enligt tidningsuppgifter häromdagen uttalat, att han inte var helt ointresserad av tanken på kärnvapenfria zoner, varvid jag föreställer mig att han inte företrädesvis tänkte på Mellaneuropa utan att hans tankar i första hand gick till andra världsdelar.

I och med det norska riksdagsbeslutet om en grundlagsändring rörande villkoren för att överlåta beslutanderätten i vissa frågor till utländska organ är det sannolikt endast en tidsfråga, längre eller kortare, innan två av de tre skandinaviska länderna kommer att tillhöra den gemensamma marknaden som fullvärdiga medlemmar. Att anslutningsproblemen för Danmark och Norge kommer att kunna lösas med positiva resultat är nog enligt min mening ganska klart — givetvis under förutsättning att de engelska förhandlingarna föres i hamn, och hur besvärliga dessa än kan förefalla, torde ingen på allvar räkna med annat än en slutlig uppgörelse. Däremot frågar sig många svenskar med oro: Var kommer nu Sverige att stå i denna integrerade marknad? Vi har ansökt om associering, men mer har det ju inte blivit än. Vi har mött ett kyligare klimat än mången tänkt sig. Direkta uttalanden om att en svensk associering inte är önskvärd har t. o. m. hörts. Skälet härtill har väl ofta bestått i en generell hänvisning till vår neutralitetspolitik men kan måhända också i några fall ha dikterats av konkurrenshänsyn eller av känslomässiga stämningar, som har förorsakats av våra engagemang i FN:s Kongoaktion.

Låt mig här, herr talman, passa in, att det knappast kan vara riktigt, att Sverige skall särskilt hudflängas för åtgärder, som FN beslutat och genomfört med hjälp av till förfogande ställda trupper. Den belgiska och franska reaktionen i detta hänseende har givetvis haft en nationell och psykologisk bakgrund, men det borde inte ha varit omöjligt att i tid bemöta den, så att man därigenom i varje fall förhindrat att

den fått en sådan utbredning, som faktiskt förefaller ha skett. Atminstone i något sammanhang — fastän enligt min mening på ett för sent stadium — har från svenskt regeringshåll påpekats, att den svenska Kongobataljonen är en FN-trupp, som står under FN:s överhöghet och enbart lyder dess order. Sverige har ju inte bedrivit någon militär eller polisiär verksamhet i Kongo. Dessa fullt riktiga påpekanden från regeringens sida har dock varit alltför isolerade och alltför vaga för att nå ut till den bredare allmänheten i de berörda länderna.

Låt mig tillägga, att jag med det sagda ingalunda velat gå in på någon kritisk granskning av FN:s åtgärder, utan jag har velat framhålla, att den som ställer sig kritisk mot dessa åtgärder eller vissa av dem bör rikta kritiken åt rätt håll.

Över huvud taget framstår allttjämt och med ökad styrka behovet av en ordentlig svensk goodwilldrive i utlandet. När jag förde den frågan på tal i årets remissdebatt, bemöttes jag av handelsministern med invändningen, att stora saker redan var i görningen. Ja, sedan dess har det ju gått några månader, och även om ett och annat har skett, kanske i det fördolda — vad vet jag — måste jag konstatera att den snabba reaktion som man tycker borde ha varit naturlig för regeringen i en fråga som denna, i varje fall inte tagit sig några märkbara offentliga uttryck. Att regeringen ännu inte har lyckats lösa frågan om upplysningsverksamhetens ledning och samordning, är beklagligt. Det är ett problem som icke tål ytterligare uppskov eller några ytterligare misslyckanden.

När regeringen nu är som bäst i färd med att fastställa den svenska förhandlingspositionen visavi EEC, skall jag inte ta upp någon sakdebatt om dess innehåll. Jag skall inskränka mig till några korta synpunkter. Sveriges intresse av att medverka i ett vidgat ekonomiskt samarbete i Europa — varåt för övrigt regeringen gav uttryck i sin associeringsansökan — måste naturligtvis kraftigt accentueras som det ledande motivet för vår ansökan om anslutning. Men

Ang. Sveriges utrikespolitik

det är också ett svenskt intresse, och det kan gott sägas på klart språk, att Väst-europa blir politiskt solitt och demokratiskt och ekonomiskt starkare. Vi respekterar EEC:s målsättning, men vi är övertygade om att även den svenska alliansfriheten utgör en ingalunda oviktig utan tvärtom en ganska viktig faktor i fredens intresse. Vår delaktighet i den europeiska ekonomiska unionen bör därför ses som ett konstruktivt bidrag till det europeiska samarbetet. Det måste vara ett starkt svenskt intresse att redan i inledningsskedet av förhandlingarna försöka att konkretisera den uppfattningen i ett positivt förhandlingsutspel.

Vår anslutning måste avse inträde i tullunionen för *hela* det svenska näringslivet. De enda förbehåll, som från svensk sida måste vara naturliga, är de som direkt krävs för att vidmakthålla vår alliansfrihet i fred och vår neutralitet i krig. Det får icke i våra ställningstaganden finnas stöd för den uppfattning, som från vissa håll kommit till uttryck, att associerade länder skulle komma i en förmånligare ställning än de fullvärdiga medlemmarna genom att få del av unionens fördelar men slippa väsentliga delar av förpliktelserna. Jag noterar också att regeringen i dagens regeringsdeklaration säger sig vara fullt medveten om sambandet mellan förmåner och förpliktelser.

Enligt tidningsreferaten har representanter för Sverige, Schweiz och Österrike enats om fem punkter, där Rom-avtalet anses kollidera med neutralitetsbegreppet. Det är naturligt att de tre neutrala stater, som söker associering, konfererar om sina gemensamma problem. Trots de meningsskillnaden, vi tidigare haft i kammaren om denna fråga, vill jag dock alltjämt bestämt hävda, att Sverige i neutralitetshänseende har en särställning gentemot såväl Österrike som Schweiz. Vi har inga signatärmakter eller internationella garantier för vår neutralitet, som vi har att ta hänsyn till när vi bestämmer vad vår neutralitet skall innehålla och vilka förpliktelser som detta kan ställa på oss. Vad svensk alliansfrihet och neutralitet innebär, avgör

vi själva efter bästa förstånd. Därför kan inte — tycker jag — neutralitetsbegreppet vara någon stel schablon, utarbetad med hänsyn till förpliktelser som olika länder traktatsmässigt kan vara ålagda. Det måste ur denna synpunkt vara naturligt, att de principer, som framgått ur de neutrala staternas nyssnämnda överläggningar, får tillämpas med en viss individuell frihet när det gäller att ta ställning till de många olika detaljfrågor, som kommer att uppstå under förhandlingarna med EEC.

På senare tid har det förmärkts en tendens inom vissa av EEC-länderna att hänvisa till de möjligheter till förmånliga handelsavtal, som uppstått genom pågående tullsänkningar och president Kennedys begäran om fullmakt att träffa avtal om ytterligare nedrivande av tullbarriärer. Det föreligger naturligtvis från svensk sida all anledning till tillfredsställelse över GATT-förhandlingarnas resultat, som ju möjliggör fortsatt nedpressning av tullnivåerna. Förmodligen är vi i vårt land eniga om att gå vidare på denna väg. Vad som hittills har uppnåtts t. ex. mellan EEC och Förenta staterna eller vad som kan komma ut av president Kennedys eventuella framtida fullmakter, löser dock inte vårt EEC-problem. Detta måste med full tydlighet klargöras för dem som det berör och som nu förnyssnämnda resonemang till togs. Vad vi önskar är ju icke ett *handelsavtal*, utan ett *medlemskap* i tullunionen, låt vara att det bara är fråga om en associering. Jag tar för givet att inga delade meningar i detta avseende råder mellan regeringen och oppositionen.

Naturligtvis är det ur europeisk synpunkt — liksom säkerligen också ur amerikansk — önskvärt och värdefullt att president Kennedy erhåller de fullmakter han begärt för att kunna fortsätta med en kraftfullare avveckling av tullbarriärerna. En sådan skulle komma att lända hela världshandeln till nytta.

Utvecklingen i Kongo, som vid tidigare utrikesdebatter ingivit allvarliga bekymmer, ger åtminstone för dagen vissa förhoppningar. Så starkt engagerade, som vi varit i denna aktion genom att

Ang. Sveriges utrikespolitik

ställa material och personal till förfogande i stor omfattning, måste avspänningen vara en anledning till den allra största glädje. Härtill vill jag foga den bestämda förhoppningen, att handläggningen av Kongo-affären i fortsättningen föres från FN:s sida på ett sådant sätt att nya komplikationer snabbt och bestämt förhindras och grunden därmed läggs till en bestående fredlig utveckling.

Nu om lördag samlas Nordiska rådet i Helsingfors till sin tionde session. Det är på sätt och vis ett jubileum — vi jubilerar ju så gärna här i landet. På sitt sätt kommer ju också denna session att få en något högtidligare prägel än vad som är vanligt. Kanske tycker en del att Nordiska rådet inte blivit vad man hoppats, inte givit vad man räknade med. Det kan naturligtvis bero på vilka pretentionerna varit från början. Ser man emellertid tillbaka på de gångna åren, finner man att många och mycket betydelsefulla initiativ tagits och många viktiga samförståndsresultat nåtts.

Tyvärr — så ser i varje fall jag saken — blev den måhända allra viktigaste av de frågor, som Nordiska rådet haft att syssla med, avsågad innan den hann föras i hamn. Jag syftar här på den planerade gemensamma nordiska marknaden. Det synes ganska klart, att det i dagens läge varit förmånligt, därest vi hade haft den nordiska marknadsfrågan löst.

Bland de ärenden, som nu kommer upp vid Nordiska rådets sammanträde, är förslaget till samarbetsöverenskommelse mellan de fem rådsländerna den utan gensägelse största och viktigaste frågan. Initiativet togs i föl av professor Ohlin tillsammans med representanter för andra nordiska länder. Det syftar visserligen inte till att skapa några nya regler för samarbetet eller uppställa några nya former för detta, men det har ansetts önskvärt att få ett mellanstatligt avtal formulerat i syfte — för att citera justitieminister Klings uttalande till statsrådsprotokollet — att »såvitt möjligt befästa de redan uppnådda resultaten och

att skapa garantier för ett fortsatt nordiskt samarbete».

Under de förhållanden som hittills rått, har ett sådant formellt avtal varit onödigt. Den nordiska familjen har väl, som alla andra familjer, då och då haft sina interna tvistefrön att kivas om, men så stark har samhörigheten varit, att samverkan och samförstånd och strävan att nå gemensamma lösningar på olika samhällseliga verksamhetsområden har tett sig alldeles naturliga.

Situationen blir i och med den vidgade europeiska marknaden något förändrad. Redan det förhållandet att de skandinaviska länderna ansluter sig till EEC på olika sätt kan komma att skapa en del bekymmer, och vad Finland beträffar blir problemen än känsligare. Det är därför av utomordentlig vikt att det samarbete, som hittills utvecklats såväl inom Nordiska rådets ram som utanför densamma, kan ges den stadga som en formell traktat innebär. På grundval av det utkast till samarbetsöverenskommelse, som Nordiska rådets presidium förelagt statsministrarna, har nu en text remitterats till rådet för yttrande. Den svenska regeringen har ju hållit kontakten med de övriga regeringarna, och det är glädjande att man i denna fråga handlat med sådan raskhet som varit fallet.

Utän att föregripa den behandling som förslaget kan komma att underkastas vid Nordiska rådet — och givetvis i sinom tid i den svenska riksdagen — skulle jag dock vilja här anföra en speciell synpunkt. I det kapitel som berör formerna för det nordiska samarbetet har i förslaget — som naturligt är — angivits att samråden skall ske mellan de fördragslutande parterna, alltså mellan de berörda regeringarna. Man har emellertid samtidigt nämnt andra samarbetsorgan. Först i en särskild paragraf tillägges sedan att samverkan givetvis också bör förekomma inom ramen för Nordiska rådet.

Den som i rådet ser ett enande centralt och sammanhållande organ mellan de nordiska länderna, får en känsla av att Nordiska rådet genom denna uppdel

Ang. Sveriges utrikespolitik

ning på något sätt skjuts åt sidan som ett mindre värdefullt bihang. Det kan få vara med i samarbetet, men dess betydelse försvagas genom den nya samarbetsöverenskommelsens tillkomst. Detta kan, såvitt jag förstår, icke vara de berörda regeringarnas avsikt, därom känner jag mig nästan övertygad. Därför vill jag redan nu framföra en önskan att en omformulering i sinom tid sker, så att dylika tolkningar omöjliggöres. Som jag ser saken är det nämligen utomordentligt väsentligt, att Nordiska rådets ställning som ett centralt samarbetsorgan icke försvagas vare sig formellt eller reellt. Samarbetsmöjligheterna på den vägen bör därför i samma paragraf jämföras med de andra arbetsorgan som regeringarna omnämner, och eftersom Nordiska rådet utgör ett centralt organ för det parlamentariska samarbetet i Norden så skulle jag finna det naturligt att de samråd som regeringarna träffar direkt med varandra eller via de samarbetsorgan, som nämns i detta avtal, årligen redovisades för Nordiska rådet. En justering av det slag som jag här har nämnt skulle sannolikt hälsas med tillfredsställelse bland parlamentariker i alla de berörda länderna och inte minst — av lätt förståeliga skäl — i vårt broderland i öster.

Jag skall, herr talman, inte närmare gå in på de komplikationer som under det senaste halvåret uppstått med anledning av den ovanligt hårda norska reaktionen i Kvarntorpsaffären. Det är alldeles klart att den frågan kommer att involveras i behandlingen av det nordiska samarbetsavtalet på den ekonomiska sidan. Redan när detta ärende behandlades i riksdagen i fjol gav jag emellertid uttryck för den uppfattningen, att denna reaktion hade kunnat förebyggas, om regeringen i förväg hade kontaktat den norska regeringen och lagt upp problemet för den, sådant som det verkligen är och som vi i Sverige ser på det. Detta kunde ha undanröjt det missförstånd, varpå mer känslomässiga än sakliga norska reaktioner sedan byggts upp. Nu skedde emellertid icke detta. Handels-

ministern har i riksdagen förklarat, att han givetvis skulle ha tagit den kontakten om han ansett att frågan verkligen var så känslig. Härtill kan dock anmärkas, att Kvarntorpsverken redan vid sin tillkomst förorsakade oro i Norge, en oro som sträckte sig över ett par, tre år, om jag inte minns fel. Det kunde därför faktiskt förväntas en viss risk för att debatten skulle blåsa upp igen, om än från nya utgångspunkter. Fastän jag anser att den norska kritiken inte bara varit överdriven, utan i stort sett ogrundad, måste jag nog konstatera, att ärendet i avsaknad av det förutseende, som man borde ha rätt att begära av den nordiska samordningsministern i Sverige, har varit mindre väl handlagt.

Till sist, herr talman, kan jag inte undgå att i denna utrikesdebatt fästa uppmärksamheten på Gåtan Kina. Vilka utrikespolitiska planer som den kinesiska statsledningen hyser är svårt att bedöma — det är svårt i den västliga världen och kanske svårt också i Moskva. Ändå kan de planerna bli av avgörande betydelse för utvecklingen i världen. I vad mån nedrustningskonferensen i Genève, för att ta det exemplet, skall lyckas eller misslyckas torde i icke ringa mån vara avhängigt av vilken väg i rustningsfrågan och i utrikespolitiskt avseende som Kina slår in på. Även den som endast har tidningsuppgifter att lita till kan dock icke undgå att notera, att någonting håller på att ske i förhållandet mellan Sovjet och Kina. Det är en utveckling som kan medföra världsvida verkningar.

Även om detta alltjämt är perspektiv på lång sikt, kan man inte helt gå förbi dem. För varje gång internationella problem av detta slag dryftas understryks i själva verket betydelsen av att Kina icke i längden står isolerat från de mellanfolkliga överläggningarna. Detta är ju också den ståndpunkt som har intagits av Sverige i Förenta nationerna.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Hur bedömningarna än går isär beträffande vad vi brukar kal-

Ang. Sveriges utrikespolitik

la för den internationella situationen så förefaller det som om man i varje fall på *en* punkt skulle vara fullständigt överens, nämligen om att beteckna denna situation såsom en paradox. Å ena sidan har vi rustningarna och insatsberedskapen. Under ett antal år låg ju rustningsnivån på det hela taget ganska oförändrad i öst och väst. För något mer än ett år sedan inträffade plötsligt en högeligen dramatisk ändring i detta förhållande, och vi lever sedan dess i en spiral av rustningar och krigsförberedelser. Mer pengar och mer arbete läggs ned på dessa ting än någonsin tidigare i världshistorien.

Å andra sidan lever världen — det vet vi alla — som om ingen katastrof vore att frukta. Man tror i själva verket inte på krig. Resesamkvämet över hela vår planet har uppnått en intensitet utan tidigare motsvarighet. Den internationella handeln blomstrar och — det vill jag gärna fästa uppmärksamheten vid — får sin prägel av alltmer långfristiga uppgörelser i fråga om affärer och handelsavtal inom och mellan länderna.

Vad beror nu denna paradoxala situation på? Frågan är naturligtvis svår att besvara. Förklaringen kan helt enkelt vara den, att människorna har vant sig — det onormala har blivit normalt. Många menar, att den väsentliga anledningen är att de stora här i världen i intet fall önskar krig — de är övertygade om att ett krig med nuvarande tekniska förutsättningar innebär samma katastrof för båda sidor. Stormakternas ledare förstår, anser man, att de av ren självbevaringsdrift måste med alla medel söka undvika ett krig.

Men — och det är det tragiska i situationen — ett krig kan självfallet icke desto mindre inträffa, och detta såvitt jag förstår av väsentligen två anledningar.

För det första kan ett krig utbryta genom olycksfall eller misstag. Man kan »sladda in i kriget», som det hette om första världskriget, såsom kammarens ledamöter väl kommer ihåg. Den risken måste anses öka undan för undan ge-

nom de nya vapnens alltmer markerade automatiska karaktär.

För det andra kan ett krig utbryta på grund av incidenter utanför maktblocken — Kina, Indonesien etc. — incidenter av sådan art att de måste komma att engagera stormakterna. Dylika incidenter kan ju också tänkas inträffa i Mellaneuropa, i Öst-Berlin o. s. v.

Nå, världen fortsätter att leva — farligt!

I dag inleddes nedrustningskonferensen i Genève. Ingen vågar väl tyvärr göra gällande att detta sker under gynnsamma auspicer. I regeringsdeklarationen göres det som jag tycker en smula egendomliga uttalandet, att de svårigheter som otvivelaktigt möter »får inte leda till ett avfärdande av Genèvekonferensen som ett propagandaspektakel eller en meningslös ceremoni».

Naturligtvis inte! Situationen, mina damer och herrar, är alltför allvarlig för att tillåta något dylikt. I vårt land tar man helt visst inom alla läger med djupt allvar på de förnyade ansträngningar som nu göres att komma åtminstone ett litet steg på vägen mot ett av de mål som finns angivna i FN:s charter — nämligen att göra världen fri från fruktan. Vår inställning till Genèvekonferensen är — jag tvekar inte att använda det uttrycket — självklar, inte minst mot bakgrunden av vår aktiva och lojala medverkan i FN:s arbete, genom vilken vi vill göra vad vi förmår för att lägga en fastare grund under de fredsfröhopningar som världen hyser.

Att meningsbrytningar beträffande enskildheter i tillvägagångssättet kan uppkomma — trots de gemensamma grundläggande värderingarna — är ofrånkomligt i en demokrati. Sålunda har vi inom högerpartiet inte i något som helst hänseende dolt vår tveksamhet beträffande den s. k. Undénplanen, vilken som bekant framlades i FN utan att regeringen hade samrätt med utrikesnämnden. Reaktionen exempelvis i våra nordiska grannländer har ju ej heller varit odelat tillfredsställande och, ärade kammarledamöter, de underrättelser som i går och i dag har ingått

från Genève är väl knappast av den karaktären att vi kan anse dem särskilt uppmuntrande.

I deklarationen, uppläst av statsministern i denna kammare, behandlas helt naturligt frågan om hjälpen till u-länderna. Jag skall inte fördjupa mig i denna angelägenhet. Det blir måhända tillfälle att i annat sammanhang återkomma härtill längre fram. Jag vill blott understryka, att vi bör betrakta detta problem, alltså hjälpen till u-länderna, med realism och en viss frihet från illusioner. Säkert kommer vi, ärade kammarledamöter, att få inregistrera bakslag, misslyckanden och besvikelser. Detta får dock icke avhålla oss från att gå vidare.

I detta sammanhang vill jag gärna göra ett påpekande, riktat till statsministern. Jag vill understryka vad Sveriges industriförbund nyligen i en skrivelse till statsministern framhållit, nämligen att det kommersiella och industriella biståndet i flertalet fall är det för u-länderna effektivaste och mest nödvändiga. Den utökning av den svenska biståndsverksamheten, som avses att komma till stånd de närmaste åren, måste därför, heter det i denna framställning till regeringens främste ledamot, i högre grad inriktas på att främja de frivilliga industriella och kommersiella insatserna. De hinder, som i dag inskränker företagets möjligheter till u-landsinsatser, måste snarast elimineras. Det skulle vara av betydande värde om statsministern möjligen hade tillfälle att under debattens fortsatta förlopp på något sätt ge till känna sin uppfattning om dessa ting i anslutning till denna framställning till honom.

Sverige ligger i kanten av stormcentrum, brukar det heta, och det må vara riktigt. Någon gång blir vi dock konfronterade med det faktum att ett stormcentrum ingalunda är ett statiskt meteorologiskt fenomen. Det kan plötsligt och oväntat förflytta sig, såsom t. ex. i Finlandsfrågan i höstas. Såsom i regeringsdeklarationen erinras om talas i ingressen till 1948 års finsk-ryska fördrag om Finlands rätt att hålla sig utan-

Ang. Sveriges utrikespolitik

för stormakternas inbördes intressemot-sättningar. Med utgångspunkt härifrån har Finland byggt upp en egen neutralitetspolitik, »vilken vi» — som det heter i deklarationen — »betraktar som ett värdefullt bidrag till lugnet och säkerheten i Norden».

Man vill gärna tolka vad som inträffat efter den 30 oktober i fjol såsom uttryck för att man i Moskva inte är omedveten om betydelsen för stabiliteten i Norden av att Finlands utrikes- och försvarspolitiska status bevaras.

Här hemma har den utrikespolitiska debatten väsentligen dominerats av marknadsfrågorna. Jag tror att man kan våga säga, att denna debatt på sistone har fått en mera realistisk prägel än vad den på åtskilliga håll tidigare hade. Det där talet, som kammarens ledamöter känner till, om att vi hade betydande möjligheter att i en vidgad handel österut eller i en vidgad handel med u-länderna kompensera oss för förluster vid en eventuell isolering från EEC, var en rätt viktig komponent i den debatten. Detta tal har nu på det hela taget tystnat, och så gott är det, menar jag. Den art av argument, som jag här har antytt, har tyvärr givit anledning till missförstånd och mindre gynnsamma kommentarer utifrån.

En annan komponent i denna debatt tidigare gick ut på att EEC-anslutningen egentligen vore ett intresse för storindustrin och för storfinanserna — vad som nu kan menas med det senare. Även detta tal har emellertid nu tystnat. Man tycks ha kommit underfund med att även vad vi kallar småföretagsamheten har ett primärt intresse av att vårt land kommer med. Det förhåller sig ju också så att de mindre exportföretagen genom sin initiativkraft och manövrerbarhet säkerligen tillhör de mest utvecklingsbara i ett integrerat Europa och sannolikt — det är ganska intressant detta — kommer att vinna mera på tull-avvecklingen än de redan väletablerade storexportörerna.

Vad så slutligen jordbruket beträffar synes man nu allmänt omfatta och inse angelägenheten av en anslutning. Vis-

Ang. Sveriges utrikespolitik

serligen är vi inte självförsörjande med jordbruksprodukter mer än till drygt 90 procent och av vår produktion exporteras knappt 10 procent, varav cirka 40 procent till England och sexstatsområdet. Ett bortfall eller en stark minskning av denna marginalexport måste emellertid erbjuda bekymmer. Ansvariga företrädare för jordbruket förklarar nu över lag, att alternativet isolering från snart sagt alla synpunkter synes vara det sämsta.

En intressant värdeämätare på denna, om jag så får säga, stabilisering inom opinionen utgör den skrift »Sverige i Europa», som LO och KF just i de allra senaste av dessa dagar har gett ut, försedd med förord av två aktade ledamöter av denna kammare, som tyvärr, såvitt jag kan se, icke är närvarande just nu. Min blygsamhet förbjuder mig att dra paralleller mellan denna publikation och en skrift som heter »Ja till Europa», som den meningsriktning, vilken jag tillhör, tillät sig att offentliggöra i höstas. Naturligtvis kan åtskilliga uttalanden i publikationen »Sverige i Europa» diskuteras, och man kan nog allvarligt ifrågasätta ändamålsenligheten i vissa av de valda formuleringarna just nu, när vi som bäst står redo att sätta i gång förhandlingarna. Å andra sidan påträffas i denna bok från LO och KF tillkännagivanden, som onekligen fått — jag vill gärna medge detta — en välfunnen gestaltning, eller vad säger kammarens ledamöter t. ex. om detta uttalande: »Vi kan inte i kraft av våra framgångar isolera oss från det övriga Europas dynamiska utveckling och sitta i vårt elfenbenstorn och bara syssla med våra egna problem och tycka att de andra är omöjliga som inte kan reda ut sina på ett vettigt sätt. Vi vill inte bli något slags socialt och politiskt 'Skansen', dit man turistar för att titta på idyllen.»

Eller vad sägs om detta citat: »När det gäller de politiska aspekterna på ett samarbete inom Västeuropa är det kanske ändå inte alldeles utan att vår inställning för många i andra länder har förefallit lite självgod och sekteristisk.»

Jo, herr talman, det skulle man nog kunna säga!

I regeringsdeklarationen förklaras att beträffande »Sveriges intresse av att fortsätta ett omfattande ekonomiskt samarbete i Europa föreligger fullständig enighet i vårt land». Man vill livligt hoppas, att denna bedömning är riktig.

Enigheten är av behovet påkallad, ty situationen är, som så ofta framhållits, allvarlig. Låt mig peka på en tankeställare för dagen!

Belgiske utrikesministern Paul-Henri Spaak — som bekant en av nyckelmännen på EEC-sidan — påpekade i ett tal härförleden att »de sex redan är den största handelsmakten i världen». Spaak tillade: »Om Storbritannien och andra, som sökt inträde, kommer med, uppnår vi en fruktansvärd styrka, och varken Förenta staterna eller Sovjetunionen kan nonchalera våra åtgärder». Att integrationssträvanden av denna omfattning på intet sätt kan lämna vårt land oberört får väl anses ligga i öppen dag.

»Vi gör inte anspråk på att erhålla några rättigheter eller fördelar, som vi inte är beredda att själva medgiva.» Detta uttalande i regeringsdeklarationen bör understrykas.

Men, ärade kammarledamöter, slaget är tyvärr icke vunnit genom att vi eventuellt lyckas övertyga kommissionen i Bryssel. Opinionsen ute i de olika länderna bland näringslivets organisationer, inom fackföreningsvärlden, inom representativa sammanslutningar av olika slag måste också beaktas. Tecken på en avog inställning mot oss saknas tyvärr inte — som vi alla vet — och man anför skäl av olika slag mot en associering. Jag väljer på måfå ett av de allra senaste exemplen härvidlag.

Det gäller en av våra nyckelnäringar — med vilken vi står eller faller, vågar man nästan säga — nämligen skogsindustrien och dess möjligheter att komma med vid en associering. Nyligen meddelades, att de europeiska pappersfabrikanterna hos sina respektive regeringar begärt, att den skandinaviska skogsindustrien skall ställas utanför, även om de skandinaviska länderna as-

socieras eller anslutes till EEC. Man utmålär en anslutning som en katastrof för hela den kontinentala pappersindustrin.

Detta är, såsom påvisats från svenskt skogsindustriellt håll, ett orimligt påstående. Norden har visserligen gynnsamma naturliga förutsättningar för tillverkning av kraftsäckspapper, tidningspapper och kraftpapp. Men när det gäller praktiskt taget alla andra papperskategorier är betingelserna i regel bättre och i varje fall icke sämre för de kontinentala bruken. Härtill kommer ju, att den europeiska papperskonsumtionen stiger med cirka 1 miljon ton om året. Därför bör, tycker man onekligen, alla europeiska fabrikanter kunna emotse en svensk anslutning till EEC utan oro.

Men att problemet å andra sidan är utomordentligt viktigt för oss framgår av det enkla faktum, att den svenska skogsindustrin — som kammarens ledamöter säkert erinrar sig — under 1960 exporterade för ungefär 4 miljarder kronor.

Naturligtvis är aktioner av den typ, som jag här ett ögonblick uppehållit mig vid — de är tyvärr ingalunda ensamstående — icke minst dikterade av i och för sig naturliga och begripliga konkurrensmotiv. Men under dem ligger — medvetet eller omedvetet — nog icke så sällan en åsikt eller, i varje fall, en *misstanke* om att Sverige *ekonomiskt* vill åka snålskjuts på EEC liksom vi genom vår utrikespolitik anses ha velat och alltjämt vill *försvarspolitiskt* åka snålskjuts på Västvärldens frihetskamp. Uppfattningen är lika oriktig i båda fallen. *Det gäller nu att en gång för alla göra upp med myten om den svenska snålskjutsen.* Den har redan skadat oss tillräckligt.

Utän vidare kan slås fast, att de försvarsbördor, som vår alliansfria politik lägger på vårt folk, är väl jämförbara med vad andra folk har att bära.

Det brukar också ibland heta, att vi ekonomiskt söker undandraga oss våra internationella förpliktelser. Dylika påståenden är icke korrekta. Vi kan anses

Ang. Sveriges utrikespolitik

ha i olika former och för olika ändamål direkt eller indirekt gjort utfästelser för miljardbelopp i svenska kronor räknat, måhända uppgående till fjärdedelen av vår valutareserv; att dessa belopp hittills endast i begränsad utsträckning kommit till användning är ju en sak för sig. Det är berättigat att säga, att vi under hela efterkrigstiden bidragit till det ekonomiska samarbetet i Europa och världen. Vår alliansfrihet får inte förväxlas med likgiltighet eller isolationism.

Det klarläggande av våra avsikter, som det framför allt ankommer på våra myndigheter med regeringen i spetsen att göra, bör givetvis även omfatta understrykandet om och om igen av det enligt min mening väsentliga förhållandet — vilket i och för sig borde vara självklart — att vi genom vår ansökan på intet sätt vill hindra, störa eller fördröja de sex i deras strävan att utbygga sitt *politiska* samarbete över vidare fält än där det nu försiggår.

Naturligtvis har Sverige valt den alliansfria linjen utifrån sina egna egoistiska synpunkter. Vad tjänar det till, ärade kammarledamöter, att försöka undanskymma den saken? Att söka göra gällande att vi i vårt utrikespolitiska handlande skulle företräda något slags högre moral än andra länder, det vore, tycker jag nog, ganska förmätet. Vi vägrar ingå militära eller politiska allianser, därför att vi anser den politiken vara den lämpligaste för *vårt* land och därför att den överensstämmer med en nu 150-årig tradition och de erfarenheter, den traditionen gett oss. Varför inte säga som saken är?

Men samtidigt som man gör ett dylikt konstaterande, må det vara på sin plats att understryka, att en politik av den arten har sitt berättigande och sina fördelar även ur vidare perspektiv, icke minst i nuvarande läge. Som så ofta framhållits, bland annat från den meningsriktning, jag tillhör, går ungefär halva sträckan av frontlinjen mellan Öst och Väst i Europa genom östersjöområdet. Med Gunnar Heckscher har vi all anledning säga oss, att det skulle

Ang. Sveriges utrikespolitik

vara ett tragiskt misstag av EEC att försöka utöva utpressning mot Sverige genom att ställa oss i valet mellan att antingen ändra vår utrikespolitik eller också hindras att göra vår insats i den solidariska utbyggnaden av Europas ekonomi.

Lyckligtvis vill det synas som om förståelsen för dylika tankegångar nu — låt vara i hittills begränsad omfattning — vore på väg att komma till uttryck även t. ex. i Förenta staterna. För att illustrera vad jag menar kan jag inskränka mig till att nämna två namn, nämligen Robert H. Estabrook, den framstående publicisten, och F. A. Hayek, socialvetenskapsmannen och ekonomen, professor vid universitetet i Chicago. Dessa bedömare och åtskilliga med dem frågar sig, icke utan grund, om det verkligen kan vara ett amerikanskt eller västeuropeiskt intresse att i ökad utsträckning driva Sveriges, Schweiz' eller Österrikes handel i riktning österut.

Svenska regeringen har valt associationens väg. Man vill hoppas, att de förestående förhandlingarna från vår sida måtte komma att drivas i en positiv anda och utan snäva synpunkter på frågekomplexet. Regeringen har ju själv genom sina uttalanden i dagens deklaration gett till känna, att dess måtto är att ge och ta. Målsättningen, om vilken allmän enighet råder, är att inom ramen för vår alliansfria politik vinna en anslutning av *hela* vårt näringsliv utan diskriminerande undantag. I det uppkomna läget har regeringen oppositionens stöd.

Denna enighet — och med detta skall jag sluta — får självfallet dock icke tolkas så att oppositionen därmed skulle ha gett avkall på sin rätt och skyldighet att med vaksamhet följa regeringens görande och låtande. En dylik uraktlåtenhet skulle stå i dålig samklang med en oppositions naturliga uppgifter i ett modernt parlamentariskt system. Regeringen bör ha anledning ta fasta på en saklig kritik i stället för att beskärma sig över den. I stället för att försvaga vår position utåt skulle en dylik växelver-

kan i lojalitetens tecken mellan regering och opposition stärka denna vår ställning till fromma för det slutliga resultatet.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! En utrikesdebatt i den svenska riksdagen i dag uppvisar glädjande nog inte några större meningskiljaktigheter mellan de demokratiska partierna. Under åtskilliga år har Sverige kunnat föra en alliansfri utrikespolitik, som har haft nära nog hela svenska folkets stöd och som har erkänts och respekterats av andra länder.

Det har funnits flera skäl för att Sverige skulle förbli en alliansfri nation. I första hand är det vårt lands långa fredstradition. Medan två världskrig har förött mänskligheten och dragit med sig flertalet länder i världen, har Sverige kunnat behålla sin neutralitet. Ytterligare en orsak till att vår alliansfria och neutrala politik har respekterats är att vi efter måttet av våra resurser har uppehållit ett starkt försvar. Sverige har inte legat som ett öppet land för eventuella inkräktare, utan den som möjligen haft invasionstankar har måst räkna med att mötas av ett hårt motstånd och effektiva vapen. Vårt geografiska läge och våra fredliga grannländer, som i många avseenden har varit likställda med oss, har också bidragit till möjligheten att behålla alliansfrihet och neutralitet.

Trots vår goda vilja måste det dock tilläggas, att vi också har att tacka lyckliga omständigheter för att vår utrikespolitiska linje har kunnat hållas i nämnda avseenden.

Motiven till att vi har fört en alliansfri neutral utrikespolitik kan diskuteras, och det kan måhända understrykas vad herr Hagberg sade tidigare, nämligen att de i viss mån dikterats av egoism. Men samtidigt kan man också påvisa att detta sammanfaller med en del intressen hos våra grannländer och andra omständigheter, vilket gör att det inte endast får betecknas som ren egoism.

Vår alliansfrihet och neutralitet har

dock ingalunda betytt att vi har isolerat oss från internationellt samarbete. Sverige kunde inte bli medlem i Förenta nationerna när organisationen bildades den 26 juni 1945, eftersom de 51 signatärmakterna bestod av enbart länder som deltagit i kriget, men Sverige blev medlem året efter bildandet, eller närmare bestämt den 19 november 1946.

Utan att ge avkall på alliansfriheten och med hänsynstagande till vårt lands storlek torde man kunna säga, att Sverige vid olika tillfällen har kunnat göra värdefulla insatser i organisationens arbete. Det bör också erinras om att Sverige 1957 och 1958 tillhörde Förenta Nationernas säkerhetsråd. Utöver arbetet i Förenta Nationerna bör det också påpekas att vårt land så långt vår alliansfrihet och neutralitetspolitik det tillåtit deltagit i det internationella samarbetet på alla övriga fält. Åtskilliga svenskar har anförtratts de mest ledande poster i det internationella arbetet. Detta har berott på deras personliga duglighet, men deras val har underlätts av att de kunnat rekryteras från ett alliansfritt land. I detta sammanhang minns vi med djupaste beundran men också med största sorg på grund av deras bortgång sådana personer som Dag Hammarskjöld och Folke Bernadotte m. fl. svenskar som offrat sina liv i arbetet på fredens sak. Må vi hoppas att deras offer inte har varit förgäves!

Det kan i vissa avseenden riktas kritik mot Förenta Nationerna. Men faktum kvarstår dock, att vi måste ha en internationell organisation för samarbete mellan länderna. Det kan ordnas tillfälliga konferenser i speciella frågor, men en bestående organisation, som sammanträder på bestämda tider, har dock de största förutsättningarna att kunna diskutera de orosmoln och orosmoment som finns på det internationella fältet. En sådan organisation har betydelse inte endast för att lösa stormaktskonflikter, utan framför allt är den av betydelse för de små länderna i världen.

Med vad jag har sagt nu, herr talman, har jag velat påvisa, att Sverige fram-

gångsrikt har kunnat hävda sin alliansfria och i förhållande till maktblocken neutrala utrikespolitik. Under senare tid har det emellertid uppstått vissa tillbud, som kan betecknas som angrepp mot vår neutralitetspolitik. Det är dels de anmärkningar som framförts mot vårt deltagande i Förenta Nationernas åtgärder i Kongo och dels vissa anmärkningar som framförts i samband med diskussionen om vårt deltagande i den europeiska stormarknaden.

Den kritik som har riktats mot Sverige för dess deltagande i kongooperationerna är helt obefogad. Det är svårt att avgöra om den förda politiken i Kongo har varit riktig till alla olika delar. Ingen torde exakt kunna säga, vad som borde ha företagits. Det bör emellertid eftertryckligen fastslås, att det som företagits har skett efter beslut i de olika organ av Förenta Nationerna som handlagt frågan. Det bör även fastslås att länder, som deltagit i dessa beslut men som sedan vägrat betala kostnaderna, handlat osolidariskt mot det internationella samarbetet.

Sverige har på begäran av generalsekreteraren ställt vissa militärstyrkor och viss militär materiel till Förenta Nationernas förfogande för användande i Kongo. Detta militära bistånd har helt stått under Förenta Nationernas kommando. Det är därför i högsta grad oförsynt och jag vill på det skarpaste protestera mot att anmärkningar i en del fall har riktats mot Sverige såsom stat för dess deltagande i FN:s insatser i Kongo. Det är inget främmande land, som har trupper i Kongo — där finns endast Förenta Nationernas styrkor, som är sammansatta av trupper från olika länder, bland annat från Sverige. Att anmärka på Sverige för att det illojalt deltagit i Förenta Nationernas arbete för fred och frihet i denna del av världen är i högsta grad oberättigat och kan tydas som en anmärkning mot vårt lands utrikespolitiska grundinställning.

Den andra fråga, som nämdes och som skulle kunna rubba vår alliansfrihet och vår neutralitet, var en eventuell anslutning till EEC. Centern hävdade

Ang. Sveriges utrikespolitik

redan på ett tidigt stadium att en full anslutning som medlem i EEC inte var förenlig med vår alliansfria politik. Att denna uppfattning var riktig har alltmera bestyrkts under senare tid. Det är inte några speciella intressen från storindustrin eller något annat som varit vägledande för vårt ställningstagande. Det är inte heller så att vi på något sätt skulle motsätta oss ett deltagande i ett handelspolitiskt samarbete i Europa. Enligt det citat som upplästes av herr Hagberg och som man mycket väl kan instämma i har vi allt intresse av att delta i det handelspolitiska samarbetet i Europa. Diskussionen har stått om under vilka former vi skall delta i detta samarbete och vilka vägar vi skall välja för att medverka till ett handelspolitiskt samarbete utan att vi därför dras in i ett rent politiskt samarbete. Även andra mycket viktiga faktorer har varit vägledande i detta fall t. ex. beredskapshänsynen, som ju måste ses i anslutning till vår alliansfria politik i övrigt.

Sextstatsunionen är numera inte endast en sammanslutning för samarbete på handels område utan är också en organisation för politiskt samarbete. Vi protesterar inte på något sätt mot att dessa länder etablerar en sådan organisation och vi har heller ingenting att invända emot att den också utgör ett organ för politiskt samarbete. Vi måste dock samtidigt konstatera de fakta som föreligger och anpassa dem till de förhållanden som råder här i vårt land och den politik som vi har fört under mycket lång tid. Ett svenskt medlemskap skulle inte kunna förenas med vår hittillsvarande neutralitetspolitik. Centern hälsar därför med allra största tillfredsställelse att vårt land nu har ansökt om association och vi hoppas att den skall komma till stånd på för vårt land acceptabla villkor.

I debatten om vårt deltagande i det europeiska handelssamarbetet har ofta de materiella fördelarna betonats alltför mycket. Jag är medveten om att det är av stor betydelse för vårt land att vi kommer med i det europeiska handels-

samarbetet, men det får inte ske på sådant sätt att det skadar grundvalen för vår utrikespolitiska kurs. Det finns åtskilliga andra saker som kanske är av ännu större värde än de materiella fördelar man eventuellt skulle kunna uppnå på kort sikt.

I debatten om ett europeiskt handels-samarbete har jordbrukets förhållanden spelat en stor roll. Säkert har detta till stor del berott på jordbrukets betydelse ur beredskapssynpunkt för de olika länderna. Vid förhandlingarna om Sveriges association till EEC bör nogsamnt beaktas att Sverige måste behålla sin beredskap, inte endast militärt utan också på ett så betydelsefullt område som t. ex. i fråga om livsmedelsförsörjningen. Vi vet visserligen inte hur ett framtida krig kommer att te sig och vi skall i första hand hoppas att ett sådant inte skall inträffa. Men skulle en situation uppkomma, där vi blir avskurna från livsmedel utifrån, bör vårt land också på detta område ha en god beredskap.

Med detta anser jag inte att Sverige skall söka få oberättigade förmåner och fördelar genom att skjuta neutraliteten framför sig. Det är i högsta grad önskvärt att Sverige genom en association kommer med i det europeiska samarbetet, och vi måste därför givetvis vara beredda till vissa oppoffringar. Sverige har emellertid på en rad områden visat en sådan vilja till internationellt samarbete att detta borde ge en viss goodwill också i handelspolitiska sammanhang.

Herr talman! Jag skall nu beröra ett par av de storpolitiska sammanhang där Sverige nu deltagar. Den nedrustningskonferens som i dag börjar i Genève har naturligtvis en mycket stor betydelse. Den är inte endast en konferens för direktbehandling av nedrustningsfrågorna, utan den får också — får vi hoppas — en direkt verkan genom att medverka till förhindrandet av fortsatta kärnvapenprov.

Konferensen i Genève arbetar under ett starkare tvång än någon av dess många föregångare. Det kan nämligen med ganska stor säkerhet förutses att ett misslyckande skulle komma att få

katastrofala verkningar. Det skulle kunna betyda att det blir igångsatt en kapprustning — framför allt på kärnvapens område — som kommer att få de mest förfärliga följder och som kommer att leda till ännu mera fruktan och osäkerhet inom de båda stora intressesfärerna i världen. De testningar som förekommer i olika länder hoppas vi skall kunna stoppas. Om de får fortsätta, kan deras verkningar inte på samma sätt som de konventionella vapnets hållas inom respektive länders testningsområden, utan de kommer att sträcka sig långt utöver det egna landets gränser. Det har pågått en livlig verksamhet inom åtskilliga länder — även inom vårt eget land — för att undersöka radioaktiviteten, och man har funnit att den har spritt sig även till neutrala länder som inte på något sätt haft att göra med kärnvapenproven.

Motsättningarna är naturligtvis mycket stora när konferensens deltagare går till sina förhandlingar, men man får verkligen hoppas att de deltagande länderna — det kan vi utan vidare deklarerera från svensk sida och det har också gjorts i regeringsdeklarationen här i dag — verkligen går till konferensen med god vilja. Det har också sagts i regeringsdeklarationen, att man får hoppas att länderna inte går till konferensen för att använda den till att sprida propaganda av visst slag utan att de verkligen har en vilja att försöka lösa det jättelika problem som ligger framför oss. Om man skulle lägga ännu en misslyckad nedrustningskonferens till de övriga, skulle detta inte gagna fredens sak. Det skulle skapa större pessimism inför det fortsatta fredsarbetet, och det skulle givetvis orsaka många andra olägenheter.

Jag skall emellertid inte gå in mera på nedrustningskonferensen. Det finns andra personer här i kammaren som har större erfarenhet än vad jag har och som kommer att yttra sig om den här saken. Det är dock så många orospunkter i världen, som kan orsaka stora svårigheter i fredsarbetet, att man får hoppas att det verkligen skall kunna bli

Ang. Sveriges utrikespolitik

någon sorts resultat vid den konferens som börjar i dag, även om vi inte bör sträcka förhoppningarna alltför långt.

Det förslag om kärnvapenfria zoner som framförts av Sverige, den s. k. Undénplanen, och som antagits av Förenta Nationerna har säkerligen sitt värde. Det kan dock ifrågasättas om det inte var något för tidigt väckt — eller man kanske kan formulera det på det sättet, att förslaget behöver en tid för att mogna. Åtagandet att ingå i en kärnvapenfri zon synes för många länder ha medfört så vittgående konsekvenser att de inte kunnat ge ett positivt svar, även om de i princip velat stödja tanken. Det har varit så många faktorer att taga hänsyn till för olika länder, så många större och mindre bindningar i olika sammanhang, att de haft stora svårigheter att avge det svar de kanske helst hade velat ge.

T. o. m. för vårt eget land, som dock är initiativtagare, var det svårt att avge ett positivt svar. Det svenska svaret fick, för att ge ett någorlunda tillfredsställande intryck av enighet, inrymma åtskilliga inskränkningar. Det var faktiskt den enda möjligheten för att icke större meningsskiljaktigheter skulle uppstå, när svaret skulle avges. Det kunde också förutses att Sverige skulle få svårt att taga ställning till frågan, då vi inte har tagit ställning till frågan om vårt land skall förses med atomvapen. I nuvarande situation synes det endast möjligt att vårt land förbehåller sig handlingsfrihet i fråga om eventuell utrustning med atomvapen.

Det svenska svaret på generalsekretärens förfrågan innebär dock, att vi är beredda till ett temporärt avstående från atomvapen. Att taga ställning definitivt till frågan om vårt land skall förses med kärnvapen fordrar mycket ingående överläggningar, för vilka tidpunkten inte är lämplig i dag.

Jag skulle också vilja säga något, herr talman, om en sak som har aktualitet såväl för vårt land som för andra länder, nämligen de pengar som måste ställas till förfogande för Förenta Nationernas operationer i Kongo. När FN:s åt-

Ang. Sveriges utrikespolitik

gärder började i Kongo fanns det vissa ekonomiska resurser, som kunde tagas i anspråk, men kostnaderna visade sig vara enorma. Redan första året uppgick de till 65 miljoner dollar, d. v. s. mera än hela Förenta Nationernas budget, och kostnaderna steg sedan ytterligare under andra året. Nu har det använts så mycket pengar att det stöter på mycket stora svårigheter att finansiera kongooperationerna.

Första gången frågan behandlades i Förenta Nationerna väntade man med mycket stor spänning på vilka länder som skulle förklara sig villiga att betala kostnaderna och vilka som skulle ställa sig avvisande. Man hade ju väntat att de länder, som deltagit i att fatta beslutet, utan vidare skulle taga konsekvenserna och betala kostnaderna. Det var givetvis med allra största intresse vi väntade på ett anförande av en delegat från ett av de s. k. socialistiska länderna. Det var den tjeckiske delegaten som började, och det var med största besvikelse vi hörde honom säga att han — som hans ord lydte — icke var villig att betala »en cent på denna smutsiga politik».

Det blev givetvis en fortsättning på denna väg från länder som var närstående detta land och som förklarade, att de icke ämnade betala något till kongooperationen. Sedan har kostnaderna stigit, och nu står vi inför frågan att medverka till ett större lån, som skall kunna användas till att betala kostnaderna för kongooperationen.

Jag måste säga att jag i vissa avseenden är något pessimistisk om hur detta lån skall återbetalas. Jag har klart för mig att Sverige och vissa andra länder gärna kommer att betala sin del av kostnaderna, men det är självfallet att länder, som tidigare vägrat att betala något till kongooperationen, kommer att ställa sig på tvären när man nu tar den omvägen att ta upp ett lån som sedan skall återbetalas av medlemsstaterna. Man kan inte räkna med att dessa stater skall delta i denna finansieringsmetod. Därför måste jag uttala pessimism om hur det skall gå med lånets betalning i fortsättningen. Det hindrar inte att jag är en

varm anhängare av att Sverige skall bära sin andel av de kostnader som FN fått vidkännas i Kongo.

Frågan om hjälpen till u-länderna skall återkomma, och jag har därför inte mycket att säga om denna sak nu. Jag vill endast framhålla, att frågan har fått ännu större aktualitet än tidigare. Vi har givetvis ur kristna och humanitära synpunkter det allra största intresse av att ge denna hjälp, och det beror på att våra kontakter numera är mycket vidare än förr. Länder som vi knappast kände till och beträffande vilka vi ännu mindre visste hur människorna levde där, har vi kommit i nära kontakt med. Vi har dessutom helt och fullt insett att detta är en fredsfaktor som mycket starkt måste beaktas.

Förra året beklagade centerpartiet att regeringen inte ville lägga fram ett förslag om mera vittgående hjälp till u-länderna. I år har vi fått veta, att man kommer att föreslå en rätt avsevärd hjälp, och det hälsar vi med största tillfredsställelse som ett steg på vägen mot förverkligandet av den rekommendation om en procent av nationalinkomsten, som gjorts i en resolution i FN och som innefattades i centerpartiets motion förra året.

Herr talman! Jag vill sluta mitt anförande med uttalandet att Sverige bör fullfölja sin alliansfria och neutrala politik. Denna utrikespolitiska linje kan vi säkerligen inte uppehålla utan vissa uppoffringar och utan att avstå från vissa fördelar, som vi skulle kunna få på kort sikt. Vår neutralitet är dock så värdefull att vi bör vara beredda att avstå vissa förmåner för att uppehålla den. Centern har alltid slagit vakt om vår alliansfria, neutrala utrikespolitik och är beredd att handla så även i fortsättningen.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER:**

Herr talman! Det är en stor glädje för mig att kunna konstatera, hur långt enigheten håller när det gäller de utrikespolitiska problemen. Vad jag har

Ang. Sveriges utrikespolitik

att säga här är endast några reflexioner för att undvika att man inom denna enighet kan råka ut för missförstånd, som när det gäller utrikespolitik är bekymmersammare än på några andra områden.

Först och främst tror jag att vi skall akta oss för herr Lundströms försök till analys av skiljaktigheterna mellan Österrikes, Schweiz' och Sveriges neutralitetsbegrepp, ty det föranleder säkert bara missuppfattningar om vad vi avser. Vid de mycket ingående resonemang som förts mellan svensk, österrikisk och schweizisk expertis har man kommit fram till en noggrann överensstämmelse i de delar av neutralitetsbegreppet, som kan ha någon som helst relevans när det gäller det ekonomiska samarbetet i Europa.

En av våra mest erfarna diplomater sade härom dagen en sak som kan vara av ett visst intresse i detta sammanhang. Jag har inte citerat till hands just nu, men innehållet var ungefär följande: Neutraliteten är likartad för Österrike, Schweiz och Sverige såvitt det gäller viljan att föra en politik, som inger förtroende för både viljan och förmågan att hålla oss utanför stormakternas intressesfärer. Han sade att det fanns en skillnad mellan Österrike, Schweiz och Sverige, men den skillnaden existerade egentligen inte så länge som vi alla tre håller fast vid neutralitetspolitik, utan skillnaden uppstår först i det ögonblick som vi bestämde oss för att lämna neutralitetspolitiken. Då kan Sverige lämna sin neutralitetspolitik genom ett beslut av regering och riksdag utan att vara bundet av legala band, under det att man i Schweiz och Österrike har andra och striktare former om hur det skall gå till. Dessa stater måste alltså känna sig bundna på ett helt annat sätt, när det gäller uppsägandet av neutralitetspolitiken.

Den iver som visats från oppositionens sida att säga, att det finns en skillnad mellan Sveriges, Österrikes och Schweiz' neutralitetspolitik, tror jag inte att herrarna skall driva för hårt, ty då kommer den naturliga frågan i an-

slutning till ambassadörens analys: är Er avsikt att markera, att det finns en skillnad när vi lämnar neutralitetspolitiken? Om så är fallet, så är det riktigt. Men det finns inte någon skillnad så länge vi är beslutna att ge neutralitetspolitiken ett innehåll, som inger respekt för vår vilja att hålla oss utanför stormaktssfärerna.

I sitt inlägg sade herr Lundström, att vi på något sätt borde visa vårt positiva intresse för det som han menade stortartade verk, som nu pågår i Europa. Vi har aldrig dolt att vi respekterar, som det har stått i upprepade regeringsdeklarationer, stormakternas och småstaternas strävanden att skapa en politisk enighet i Europa. Vi kan väl förstå, att om man har upplevt så många krig, som haft sitt upphov i konflikter mellan Tyskland och Frankrike, är det ingenting som man skulle hälsa med någon surmulenhet att genom ett politiskt närmande mellan dessa stater i varje fall den krigsanledningen försvinner — om den nu skall betraktas som särskilt överhängande vill jag inte yttra mig om.

Men vad vi har sagt därutöver är, att i ett Europa som är politiskt enat med Frankrike och Tyskland som huvudmakter — och kanske snart också England — tror vi att det är ännu viktigare än förut att det finns neutrala stater. Vi tror att de neutrala småstaterna har sina stora och betydelsefulla uppgifter i ett Europa, där på det sättet det europeiska enhetsverket har förts vidare. Det betyder inte någon kritik mot dem, som fullföljer det politiska enhetsverket. Vi respekterar det gärna, men vi betonar att de små neutrala staterna också har sin funktion att fylla. Vi tror att det ur det europeiska samarbetets synpunkt vore beklagligt, om inte vi tre — eller jag ville hellre säga vi fyra — små neutrala stater finge tillfälle att fullfölja vår politik.

Innan jag går in på Undénplanen skulle jag kanske säga några ord om de resonemang som här förts kring EEC. Det har ju resonerats så mycket om detta, att några nya synpunkter inte gärna kan framföras och inte heller har

Ang. Sveriges utrikespolitik

framförts i dag. Jag noterar emellertid med glädje den deklaration som herr Hagberg avgav om anslutning till regeringens strävanden att få fram bästa möjliga resultat i nuvarande läge. Jag skall inte bry mig om att ta upp en polemik om vad den ene och den andra sagt tidigare. Vi vet ju vad vi har sagt, och skulle det bli nödvändigt att återkomma är det klart att jag inte drar mig för en sådan diskussion, men eftersom herr Hagberg inte tog upp den, skall jag inte nu fördjupa mig i frågan.

Herr Hagberg sade nyss, att regeringen borde vara tacksam för att den får stöd från oppositionen, men i stället är regeringen så otroligt stingslig och säger, att kritiken är skadlig för landet. Eftersom herr Hagberg var på sitt allra vänligaste humör, ville han inte tala om att det var jag som sagt de där orden i en kommentar till partiledarnas TV-anföranden, men jag kände mig ändå träffad. Jag kommer ihåg vad jag sade, och jag står för det. Jag sade ungefär så här: Om vi är överens i de stora frågorna, av vilken anledning skall man då förstora upp meningsskiljaktigheter, framför allt meningsskiljaktigheter i det förflutna, så att man skapar ett intryck av att det råder spänningar som icke existerar? Om man däremot icke är överens, om oppositionen syftar till något annat än till detta gnölande om att man inte skulle ha sagt det ena eller det andra, är det mycket viktigt att oppositionen klart säger detta. Jag sade således ingenting annat än att om man är överens om de stora linjerna, så bör man säga det. Det hade varit av värde, tror jag, om herrar Ohlin och Heckscher i sitt TV-framträdande rent ut nöjt sig med att säga att regeringen missköter sig. Det gör vi ju, enligt oppositionens mening ständigt, och det har vi alltid gjort under de sexton år som vi suttit — varför skulle vi just här sköta oss så att oppositionen blir tillfredsställd?

Vi har alltså ingenting emot att ni säger att vi missköter oss. Men jag kan inte begripa varför ni driver en sådan kritik att det ser ut som om det skulle

finnas en spänning i huvudfrågorna, under det att ni samtidigt säger att vi när det gäller dem är överens.

Jag vill inte lägga band på någon form av kritik, men man skall vara på det klara med att aningen är vi överens, och då skall det sägas ut, eller också är vi inte överens, och då skall det sägas ifrån lika klart.

Det var med stort intresse som jag lyssnade till herr Hagbergs eleganta avrättning av »snålskjutsteorin». Jag tror att vi där har en gemensam uppgift. Alla politiker, framför allt de som vänder sig till utlandet, bör söka få bort föreställningen att svenskarna är ett folk som vill ha materiella fördelar utan att göra några egna insatser. Vi har, som herr Hagberg antydde, verkligen ett material som visar motsatsen.

Låt mig sedan ta upp ett resonemang kring Undénplanen. Jag skall inte uppehålla mig så mycket vid formalia. Jag vill bara säga att det inte riktigt var så, att planen lades fram utan att det togs några kontakter med oppositionens ledning. I samma ögonblick som jag fick kännedom om att utrikesministern hade för avsikt att i ett anförande i FN antyda planen, tog jag kontakt med oppositionens ledning — det var den 21 oktober — och berättade vad som skulle försiggå. Dessutom fick oppositionens ledning ta del av det anförande som skulle hållas.

Det hade väl inte varit omöjligt att man, om man hyst en sådan bestämd motvilja mot att ett initiativ togs, också sagt ifrån detta. Men det gjorde man inte, och det gav oss kanske en felaktig föreställning om att vi handlade på hela nationens vägnar. Men det är klart att det hade varit mer korrekt, om vi sammankallat utrikesnämnden och fått en offentlig diskussion om den saken — det vill jag inte bestrida.

Men det viktiga i detta sammanhang är att själva initiativet inte kan få tillmätas så stor betydelse. Vad som var viktigare var hur vi svarade på generalsekreterarens fråga, och jag vågar verkligen, herr talman, säga att så stor hänsyn tog vi där till oppositionens

Ang. Sveriges utrikespolitik

önskningsar och synpunkter, att man nu borde kunna sluta med talet om att oppositionen inte varit med vid detta viktiga avgörande.

Herr Lundström talade om norrmännens reaktion. Jag tror att det är viktigt för kammarens ledamöter att observera vad som stått i dagens tidningar, nämligen det norska svaret. Det är dock ett helt annat svar än det skulle finnas anledning förmoda när vi läst den svenska pressen. Jag hade tillfälle att i det norska »Arbeiderbladet» följa vad utrikesminister Lange här sagt, och jag fick inte alls det intrycket att utrikesminister Langes anförande skulle kunna tas till intäkt för reflexioner av den art, som förekommit i den svenska pressen.

Det norska svaret innehåller bl. a. följande. Norge har icke för avsikt att framställa eller på annat sätt skaffa sig kärnvapen. Regeringen är beredd att traktatfästa denna ståndpunkt för det tidsrum de deltagande parterna i ett sådant avtal kan vara eniga om. Regeringen finner det icke nödvändigt att göra denna sin anslutning betingad av särskilda villkor — det är alltså en mycket viktig sak. Regeringen är villig att förbinda sig att ingå i en zon som har till syftemål att icke tillverka eller anskaffa vapen för eget bruk.

Så kommer frågan om lagringen. Beträffande lagringen är det norska svaret nästan identiskt med det svenska. Det står nämligen följande. Regeringen — alltså den norska regeringen — är likväl villig att överväga anslutning till internationellt bindande avtal eller att på annat sätt påta sig särskilda förpliktelser att icke motta kärnvapen på norskt område på något annat lands vägnar, under den förutsättningen att dylika avtal eller förpliktelser icke förrycker den maktbalans, som nu råder. Regeringen har observerat att den svenska regeringen och de andra förslagsställarna bygger sina förslag på denna förutsättning.

Jag undrar om det inte är onödigt att här söka konstruera upp en motsättning mellan den svenska och den norska regeringens ståndpunkter. Det är klart att

vårt svar innehåller flera villkor, som norrmännen i den politiska ställning de befinner sig i såsom icke neutral stat har svårare att gå in på. Men i dessa huvudfrågor råder icke den spänning, som nog den svenska allmänheten fått föreställning om.

Jag har nu hört, att man egentligen tycker att det lilla Sverige borde hålla sig borta från att ta sådana här initiativ. Ja, herr talman, vi har verkligen hållit oss borta länge ifrån att ta initiativ av denna typ, ty det är klart att ytterst kommer det att bero på stormakterna vad som här kommer att hända. Men å andra sidan är vi ju människor, som lever i en värld som också hotas med undergång, om stormakterna inte kan komma överens. Vi har väl ett svar mot vårt eget folk som innebär att vi inte kan stillatigande låta detta passera och säga: »Ja, vi är så små att vi inte har någon som helst rättighet att här blanda oss i diskussionen.» Om detta skulle vara en svensk linje, skulle vi naturligtvis inte vara med i Förenta Nationerna, naturligtvis icke heller ha engagerat oss i Kongo och naturligtvis inte ha engagerat oss i Suez-affären. Vi har emellertid gjort det, och vi har också svarat ja till en inbjudan att delta i den internationella nedrustningsdiskussionen.

Det kom i min hand för några dagar sedan en bok, som verkligen är mycket intressant. Den är skriven av en grupp av de amerikanska experter, som mer än några andra sysslat med dessa ting — och det vill ju inte säga litet, eftersom det är många människor som ägnat sig åt hur man skall komma fram till en lösning av det verkligt stora politiska problem, som världen är ställd inför, nämligen nedrustningsproblemet. Där återfinner vi en artikel av Kissinger, som verkligen brukar ha intressanta synpunkter. Men det som tilldrog sig den största uppmärksamheten var en artikel av en för mig okänd författare, som hette Doty. Han skrev någonting som var ett svar på kritiken av att det lilla Sverige gett sig ut i ett ärende, där stormakterna har avgörandet. Han säger just, att de

Ang. Sveriges utrikespolitik

små staterna inte kommer ifrån att också de har ett ansvar. De kan göra insatser på olika områden. De kan ställa konkreta förslag, som det kanske är lättare för dem att ställa än det är för de stora makterna. Och så har han en synpunkt, som för all del kan te sig banal när man hör den, men som är mycket intressant. Han säger: »Här har vetenskapens främsta hjärnor världen över varit sysselsatta med att med tillgång av obegränsade materiella resurser bygga ut de militära rustningarna. Men hur många av världens skarpaste hjärnor ha sysslat med nedrustningsfrågan?» De små nationerna, som lämnar sitt bidrag till den vapentekniska utvecklingen har all anledning att också lämna bidrag till den nedrustningsdiskussion, som behövs lika mycket av skaparförmåga och fantasi som uppbyggandet av våra rustningar. Han kommer så med någonting, som är precis som om det skulle vara skrivet som försvar för Undénplanen — om det nu behövs. Det är säkerligen skrivet innan Undénplanen lades fram, men det visar, att intelligenta människor tänker rätt lika i olika delar av världen. Han säger att det finns en insats, som små nationer kan göra, nämligen att »arbeta för kärnvapenfria zoner», och han nämner speciellt Europa.

Han säger, att om man inte misstolkar de många tecknen på ökad flexibilitet i stormakternas attityder är den tiden nära, då initiativet av små länder kan tänkas utlösa ett accepterande av ett sådant arrangemang från stormakternas sida. Det innebär visserligen ingen garanti för framsteg på vägen till fred, men det kan ge nya möjligheter att minska spänningarna, och det kan även erbjuda en provosten för nedrustningen.

Herr talman! Den amerikanska experten kan ju förefalla för optimistisk, men är det inte bättre ändå att göra ett försök att aktualisera nedrustningsfrågan på detta sätt än att helt enkelt bara säga: »Den här frågan angår visserligen vårt liv, men den är för stor för att vi skall våga ha någon mening om den.» Jag tycker för min del att Dotys analys

är det exakta svaret på den svenska kritiken av Undénplanen.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ense med statsministern om att vår neutralitetspolitik på allt sätt skall bevaras. Vi är också ense om att vi vid förhandlingarna med EEC måste begära och få sådana undantag som tillåter oss att fullfölja vår neutralitetspolitik.

Detta är emellertid en sak för sig. En annan sak är huruvida vi skall vara slaviskt bundna till en strukturell analys — om jag så får uttrycka mig — av neutralitetens innebörd som har skett vid konferenser mellan Sverige, Schweiz och Österrike. Jag kan nämligen inte förstå den saken. Menar verkligen regeringen att Sverige, Österrike och Schweiz även i det fallet är jämställda när det gäller neutraliteten? Österrike är ju bundet med ett fördrag vid Sovjet och det är väl ingen hemlighet att denna världsmakt begärt redovisning av Österrike för vad landet menar med sin associeringsansökning. Schweiz intar ju en särställning i världen genom att dess neutralitet har givits en sådan innebörd, att landet inte ens anser sig kunna vara med i FN utan att neutraliteten brytes. I Sverige har vi ingenting av detta, och det är därför obegripligt för mig, att vi skulle i förhållandet till EEC, med alla de särskilda detaljer som i dessa förhandlingar kan komma upp, vara bundna av bokstavligt samma förpliktelser i fråga om neutraliteten som Schweiz och Österrike kan vara. Det måste vara vi själva, som — när den ena eller andra detaljen kommer upp till behandling — bestämmer och definierar, vad alliansfriheten innebär och hur långt den tillåter oss att gå. Vi skall f. ö. vara försiktiga med uttalanden och ställningstaganden, som kan ge andra stater möjlighet att begränsa den rörlighet, som vi i vårt eget intresse behöver i denna fråga.

Vad sedan Undénplanen beträffar har jag redan i mitt första anförande noterat, att jag i mindre grad vänder mig mot

Ang. Sveriges utrikespolitik

det svar, som regeringen har avgivit med anledning av generalsekreterare U Thants fråga. Det svaret kunde med fördel ha varit mindre vittsvävande och innehållet i vissa fall klarare, men jag skall inte fördjupa mig i dessa detaljer nu. Nej, det är själva planen som sådan, som jag har blivit mer och mer betänksam mot när jag följt reaktionen ute i världen.

Planen innehåller ju inte bara själva den resolution, som förelades Förenta Nationerna och som föreföll mig skäligen harmlös, utan den gavs mening och innehåll genom den muntliga presentation, som herr Undén själv bestod den. Det visar sig också, att det framför allt är detta »vad är det» — givetvis i viss förening med svaret på generalsekretarens frågor, ty det är saker som hänger ihop, som jag påpekade tidigare i dag — som har givit underlag för de olika bekymmer, som man sett i den norska debatten, som vidare har givit Sovjetunionen en grund till den utbyggnad av planen, som det nu står om i tidningarna, och som givit en del amerikaner anledning att beteckna den svenska planen som »ett handtag åt Sovjetryssland».

Nu skall man inte bry sig så mycket om allt som står i tidningarna, men en sak är för mig alldeles klar, nämligen att denna fråga har varit av så stor betydelse, att det måste betraktas som ett utomordentligt misstag att den inte gavs möjlighet till en grundlig behandling i utrikesnämnden. Så viktig som frågan är, borde den fått stötas och blötas både en och flera gånger innan den lades fram. Typiskt för hur man ser på frågan utomlands är vad jag läste i en schweizisk tidning häromdagen. Där stod det, att svenskarna nu har givit sig ut på »en politiskt hal is».

Jag vill till sist säga, att i fråga om den norska debatten har väl i alla fall även statsministern läst vad som förekommit både i norska tidningar och i uttalanden av olika personer. Om inte utrikesminister Langes uttalande var oriktigt återgivet i den svenska pressen, har det faktiskt inneburit en ganska hård kritik av den svenska planen.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsministern har ägnat några ord åt neutralitetsbegreppet och applicerat det på de tre länderna Sverige, Schweiz och Österrike, som just nu är aktuella. Jag undrar, om man inte skulle kunna undvika att använda detta något grumliga uttryck neutralitet. Det ger ju anledning till så många tolkningar. Jag såg härom dagen ett referat av ett anförande med utrikespolitiskt innehåll av en aktad partivän till statsministern — hon är inte här i dag, eftersom hon tillhör vår delegation vid nedrustningskonferensen i Genève. Hon talade där om nya begrepp i utrikespolitiken, såsom »östneutrala» och »västneutrala». Det visar ju, tycker jag, hur man på olika sätt allt efter råd och lägenhet och skiftande intressen ute i världen använder begreppet neutralitet.

För egen del tycker jag, att det vore mera rationellt att ständigt använda den term som vi på vår kant betjänar oss av, nämligen termen alliansfri politik. Alliansfrihet är ett klart begrepp. Har man inga allianser, så har man inga allianser, och den frågan behöver inte vidare diskuteras.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att riksdagen i sitt bekanta uttalande i anslutning till utrikesutskottets förslag 1956 valde just detta uttryck alliansfrihet. Riksdagen sade i anslutning till vad utskottet hade yttrat: »Ingen tvekan råder vare sig inom eller utom landet om de svenska statsmakternas föresats att fasthålla vid deras självvalda politik att icke genom anslutning till något av stormaktsblocken förminska möjligheten för vårt land att icke indragas i en eventuell stormaktskonflikt.»

Det är ju ett klart tillkännagivande och en, tycker jag, uttömmande definition av begreppet alliansfrihet. Jag tror att diskussionen i allmänhet skulle vinna i stadga, om man använde det ordet i stället för det mera suddiga begreppet neutralitet.

Vidare var statsministern inne på oppositionens roll i anslutning till det avslutande avsnittet i mitt anförande. Jag vet, att statsministern är en övertygad

Ang. Sveriges utrikespolitik

anhängare av den princip, som jämställer oppositionen i inflytande och i ansvar med regeringen. Jag är övertygad om, att han accepterar den stora engelska parlamentariska traditionen, som brukar uttryckas på detta sätt: »Where there is no Opposition, there is no Government» — där det inte finns någon effektiv opposition finns det inte heller någon effektiv regering. Jag är övertygad om att statsministern har samma uppfattning — det har han ofta givit till känna. Därför är jag så mycket mera överraskad över att statsministern så illa tar upp, när denna opposition, som nu skett i ett sammanhang som vi varit inne på, ger en från regeringen avvikande mening till känna.

Jag syftar, som kammarens ledamöter förstår, på statsministerns karakteristik av de borgerliga partiledarinläggen i TV-utsändningarna för någon tid sedan. De underströk ju, att vi var eniga i de stora tingen. För mitt eget anspråkslösa vidkommande — jag föreställer mig att statsministern observerat detta — framhöll jag för någon timme sedan med styrka, att vi är ense om de grundläggande värderingarna. Men detta utesluter självfallet inte i en demokrati, att man kan ha skiftande meningar om detaljer i de stora frågekomplexen, och det har vi exempelvis i den sak, som man här har diskuterat, nämligen den s. k. Undénplanen.

Varför skall man försöka göra en skillnad mellan opposition i vissa sammanhang och opposition i andra? Oppositionens rättigheter, skyldigheter och ansvar är väl desamma i alla de olika sammanhangen.

Jag riktlade till statsministern några förfrågningar, om den skrift som Sveriges industriförbund tillställt honom rörande u-hjälpen. Statsministern hade kanske inte tillfälle att svara; möjligen kommer någon annan ledamot av regeringen att säga någonting om detta, där om vet jag intet, men jag tror, att man inom det svenska näringslivet skulle sätta värde på att få ett svar från statsrådsbanken i denna fråga.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan vara tacksamma så länge en utrikesdebatt i riksdagen väsentligen rör sig om under vilka former ett beslut fattats, och inte om vad beslutet innehöll. Så har varit fallet nu: det har diskuterats mycket i vilken form vi har fattat ett beslut, och det kan konstateras att vissa saker fortfarande är en smula oklara. Av de uttalanden som gjorts från högerns och folkpartiets företrädare blir jag inte riktigt klok på om man är full anhängare av associeringslinjen eller om man fortfarande vill snegla åt full anslutning till EEC. Det har även i dag framskymtat vissa uttalanden som tytt på en viss oklarhet.

Det är ganska självklart att Undénplanen kommer att föranleda en hel del diskussion. Jag har tidigare sagt att planen är så pass långtgående, att det är mycket svårt för länderna att kunna direkt ta ställning till den. Detta blir fallet även med de länder som inte svarat ännu. Det kan ju ifrågasättas, även om jag inte nu vill ge den rekommendationen direkt, om man inte i stället bort framföra förslaget i Förenta Nationernas generaldebatt, och låtit frågan diskuteras och mogna samt på det sättet fått resultat.

Det finns, tror jag, en parallell i en annan fråga. Det var när vår utrikesminister föreslog att nedrustningen borde ske stegvis. Jag vet inte om detta var det första uttalandet i den riktningen, men man är i varje fall nu inne på att detta förslag måste fullföljas, så att man får en nedrustning stegvis.

Mina betänkligheter mot Undénplanen och hur den formellt framlades bestod närmast i att riksdagen icke hade tagit ställning till om Sverige skulle skaffa sig atomvapen eller inte. Vi behandlade frågan förra året, men riksdagen ville icke då ta ställning till problemet. Om vi lägger fram ett förslag i Förenta Nationerna om en atomfri zon måste vi också vara beredda att ta konsekvenserna och från vår sida säga ifrån att vi i varje fall kan ingå i en sådan zon. Fastän riksdagen inte haft tillfälle

Ang. Sveriges utrikespolitik

att ta ställning till frågan om vi skall skaffa atomvapen eller inte får vi därmed temporärt ändå göra det.

Jag vill helt instämma med statsministern när han understryker att Sverige inte skall hålla sig borta ifrån de internationella avgörandena, utan där bör Sverige tvärt om ta lika mycket del som andra länder. Det skulle rent av strida mot Förenta Nationernas stadga om vi inte gjorde det. Där står nämligen i en av de första punkterna att alla länder är likställda i Förenta Nationerna. Med all reservation för säkerhetsrådet och vetorätten bör alla de 104 medlemmar, som för närvarande finns i Förenta Nationerna, delta helt fritt i arbetet. — Jag skulle tänka mig att om det kommer ett initiativ som är gott och som kan antas av olika länder, så betyder det intet om det kommer från ett mindre eller större land, utan i så fall kommer det också att genomföras.

Dag Hammarskjöld betonade mycket ofta organisationens stora betydelse för de små länderna. Det har glädjande nog under senare tid mycket starkt visat sig att de många nya medlemsstaterna i Afrika helt ställer sig bakom Förenta Nationerna som organisation, därför att den utgör ett värn för de små länderna. Vi från svensk sida har naturligtvis samma uppfattning och bör också aktivt delta i Förenta Nationernas arbete. Har vi några förslag som vi tror kan genomföras bör vi också framföra dem i Förenta Nationerna.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första anförande här i dag sade folkpartiets gruppledare i kammaren, herr Lundström, att det ser ut som om folk håller på att glömma krigets elände. Ja, jag kan instämma med honom. Vad som är ännu värre är emellertid att det finns människor som medvetet arbetar på att folk skall glömma krigets elände. Det finns de som är utrustade med mycket verkningsfulla propagandamedel och som söker att inför nutidens ungdom framställa kriget som ett romantiskt äventyr. Samma krafter

arbetar mycket målmedvetet för att försöka tona ned betydelsen av de initiativ som tas för att främja fred och avrustning i världen.

Genèvekonferensen har dess bättre här i kammaren av de borgerliga partiledarna hälsats med tillfredsställelse. De har inte uttryckt, i varje fall inte öppet, några tvivel på konferensens betydelse, men man behöver bara flyktigt ögna i vår press för att finna att den redan är i gång med att tala om att konferensen kommer att misslyckas. Den är färdig med omdömet redan innan konferensen har öppnats. Detta är beklämmande, därför att man bakom denna propaganda tycker sig spåra en stilla förhoppning hos vederbörande att allt skall förbli vid det gamla, att kapprustningen skall fortsätta och att den s. k. terrorbalansen skall bilda grundval för freden. Men kapprustningar och terrorbalans kan aldrig bli en stabil grundval för freden.

Vi kommunister är övertygade om att världsfreden kan bevaras. Vi är medvetna om att det i den kapitalistiska världen finns starka krafter som har intresse av ett nytt krig och som inte heller skulle rygga tillbaka för att utlösa ett sådant, men vi bedömer läget så, att de krafter som vill bevara freden i världen är ännu starkare och kommer att använda sin styrka i fredens och mänsklighetens tjänst.

Herr statsministern nämnde i sitt inledande anförande till denna debatt, vilket också upprepats vid flera tillfällen, att även de små staterna har sitt ansvar och har möjligheter att bidra till fredens sak. Det är så rätt och riktigt. Sverige kan förstärka den växande opinionen för avrustning. De svenska statsmakterna kan genom egna handlingar och initiativ ge bidrag till denna opinion.

Utrikesministerns initiativ för att söka hindra spridningen av atomvapen till flera länder är enligt min mening en sådan handling.

Däremot har jag svårt för att se något annat än den rakt motsatta effekten av de ständigt ökade anslagen till militär-

Ang. Sveriges utrikespolitik

väsentet, och jag kan inte förstå annat än att samma effekt har exempelvis förlängningen av de värnpliktigas repetitionsövningar, som riksdagen beslutade för ett par veckor sedan. Opinionsen för fred och avrustning främjas inte heller av de ideliga aktionerna för att Sverige skall skaffa egna kärnvapen eller av de tröstlöst enformiga misstänklighetsförändringarna av alla konstruktiva förslag som kommer fram på olika håll till en lösning av de tyska frågorna. Jag skulle önska att det funnes en bättre överensstämmelse mellan ord och gärning. Endast på det sättet kan talet om ansvar för fredens sak och initiativ i den riktningen uppfattas såsom mer än ett talesätt.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER:**

Herr talman! Till de sista orden i herr Lagers anförande vill jag bara säga att om neutrala småstater i en otrygg och osäker värld anser sig tvingade till att skaffa sig ett försvar för sin frihet och för sin fred, så finns det ingen utomstående som på något sätt kan uppfatta det som ett hot. Därmed bortfaller talet om att spänningarna i världen skulle ökas av de ansträngningar som görs exempelvis av Sverige att hålla ett så modernt försvar som det över huvud taget är möjligt att hålla för en liten stat. Vi tror alldeles tvärtom att skapandet av ett militärt vakuum i Norden, som en svensk efterblivenhet på detta område skulle medföra, verkligen skulle föra kontaktytorna, där de verkliga spänningarna råder, närmare varandra.

Jag har inte mycket att tillägga gentemot mina borgerliga kritiker — jag fick av deras inlägg ett intryck av att de också anser att vi inte har så stora meningsskiljaktigheter att diskutera. Det fanns emellertid även nu ett par missförstånd som jag gärna vill rätta till.

Herr Hagberg frågar: Varför skall ni använda ordet neutralitet, när vi har det utmärkta ordet alliansfrihet? Jag tror för min del att begreppet neutralitet är både inåt och framför allt utåt på ett

helt annat sätt begripligt för människorna och de utländska politikerna. Ordet alliansfrihet leder ju lätt till det missförstånd som har dykt upp åtskilliga gånger till och med i Sverige, att vi skulle ha en frihet från allianser som skulle möjliggöra för oss att välja position när kriget kommer. Detta missförstånd är utomordentligt allvarligt. Det är klart att vi kan ständigt förtydliga alliansfriheten med att säga, att vi avser detsamma som neutralitet i krig, men jag tillåter mig tro att det språkbruk är lämpligare som nu är gängse överallt, som inte föranleder några missförstånd, som innebär det som jag tror vi är överens om och som utesluter misstanken att vi skulle vilja begagna alliansfriheten till att i en krigssituation, kanske under press, ta position för endera sidan. Jag tror det är klokare att vi i fortsättningen använder ett ord som har internationellt burskap, nämligen neutralitet.

Herr Hagberg upprepade sin fråga om u-hjälpen. Jag tror inte vi behöver ge oss in på en diskussion om den saken i dag. Regeringen framlägger såsom jag hoppas i morgon eller senast på fredag sin proposition i ärendet, och där förekommer en analys av de olika metoder genom vilka de högindustrialiserade länderna har möjlighet att stödja de industriellt mindre utvecklade länderna.

Jag har frågat mig — och jag kan gärna upprepa den frågan — vad Industriförbundet syftar på med de ord som herr Hagberg här citerade, att man vill att statsmakterna i varje fall inte skall hindra industrien från att lämna det stöd som är det viktigaste nämligen den industriella hjälpen. Det skulle förvåna mig mycket om det funnes exempel på att de nuvarande bestämmelserna skulle ha hindrat någonting sådant. Det jättestora Liberiaprojektet har icke hindrats, de stora industriella engagemangen i Indien och Pakistan har icke hindrats, och jag tror icke man kan säga att vi har intagit en negativ hållning i dessa avseenden.

En annan fråga är om man med statsmedel skall stödja. En diskussion om det

kan vi kanske återkomma till när regeringen lagt fram sin proposition i ärendet.

Sedan får jag kanske nämna ett par ord om det som sades angående kritik-känslighet. Jag betonar än en gång att om det råder delade meningar i en viktig fråga, så är det självfallet oppositionens uppgift att föra fram sin mening. Jag kan inte tänka mig att någon på regeringshåll skulle vara så stingslig, att någonting sådant skulle föranleda erinringar. Men om man å ena sidan säger att man står på samma plattform som regeringen och å andra sidan för fram kritik i sådana former att det uppstår oklarhet om vad man egentligen menar, ger det mig anledning att säga: är man ense, så säg det; är man oense, så säg det! På så sätt blir det klart vad det är fråga om, och det uppstår inga missförstånd. En kritik som icke skapar klarhet om vad man åsyftar tror jag är riskabel när det gäller utrikespolitiken. Men som sagt: om det verkligen råder delade meningar i en fråga, dölj då icke meningsskiljaktigheterna! Det enda sätt på vilket vi kan få samling och enighet är att vi resonerar och tar reda på vari meningsmotsättningarna består. Endast därigenom kan vi hoppas komma fram till en enhetlig bedömning.

Sedan, herr talman, vill jag ta upp en mera teknisk fråga. Jag anknyter då till vad jag sade i andra kammaren vid ett tillfälle då en aktad ledamot av kammaren gjorde gällande att den österrikiska neutraliteten var inryckt i fredsfördraget med ryssarna och att det följaktligen fanns rysk kontroll över Österrikes neutralitet. Jag vet hur känsliga våra österrikiska vänner är på den punkten. Det förhåller sig nämligen icke så. I statsfördraget finns det ingenting som talar om neutralitet. Det ligger i stället till på det sättet att *innan* ockupationen hävdades meddelade Österrike offentligt och till alla stormakterna att det var Österrikes avsikt att om ockupationen blev hävd arbeta efter en neutralitet enligt schweiziskt mönster. Österrikarna tycker inte att det är särskilt roligt att det gång på gång i ett vänskapligt sin-

Ang. Sveriges utrikespolitik

nat land som Sverige skall komma fram insinuationer om att neutraliteten är något som har påtvingats Österrike av ockupationsmakterna. Det var ett frivilligt val som gjordes av Österrikes regering och de österrikiska statsmyndigheterna innan ockupationen hävdades. Efter det att ockupationen upphävts har man skrivit in det i en grundlag, och neutraliteten är således i Österrike grundlagsfäst.

Det var denna grundlag som jag åsyftade då jag i mitt anförande i andra kammaren sade att skillnaden mellan Österrikes neutralitet och den svenska framför allt ligger däri, att om man vill lämna neutraliteten finns det inga formella hinder för Sveriges regering och riksdag att göra det, medan österrikarna liksom schweizarna är bundna av sin grundlag att föra neutralitetspolitik. Det innehåll som de ger åt neutralitetsbegreppet är i det sammanhang som vi nu diskuterar, nämligen samarbetet med EEC, detsamma som den svenska neutraliteten.

Jag har, herr talman, velat framhålla detta bl. a. därför att det är önskvärt, om inte för annat så i varje fall för att man inte genom okunnighet skall sära våra österrikiska vänner, att det blir klart även i denna kammare att österrikarna valde denna linje innan ockupationen hävdades och att de efter ockupationens upphävande antagit en egen grundlag i vilken neutralitetspolitiken fastslås. I statsfördraget finns neutraliteten däremot inte nämnd på annat sätt än att det är förbjudet för Österrike att företa en Anschluss till Tyskland.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar att neutralitetspolitikens förpliktelser för Österrike är starkt bundna till upphävandet av ockupationen och upprepar vad jag sade tidigare, nämligen att ryssarna tydligen betraktar saken på det sättet att de ansett sig vara berättigade att göra vissa förfrågningar om vad österrikarna menar med sin associeringsansökan. Att detta påpekas här i Sverige

Ang. Sveriges utrikespolitik

kan väl inte vara märkligare än att det påpekats i flera andra länder, vilket som bekant skett.

Beträffande den svenska neutralitetspolitiken vill jag helt kort erinra om att riksdagen år 1956 hade att ta ställning till en motion rörande fastläsning av vår neutralitetspolitik. Riksdagen vägrade då låsa fast den svenska utrikespolitiken genom en neutralitetsklausul. Frågan behandlades av utrikesutskottet, som avböjde en bindning av den svenska neutralitetspolitiken. Det skedde såvitt jag förstår med den motivering som regeringen och riksdagen borde ha den rätt som tillkommer dem att bestämma hur denna neutralitet skall bedömas och vad den skall innefatta. Man ansåg alltså att den rätten icke borde en gång för alla fastläsas på det sätt som föreslogs i den då aktuella motionen. Jag skulle förmoda att samma synpunkter gäller i dag.

Till slut vill jag till herr Bengtson på hans fråga om vår ståndpunkt till associeringslinjen säga att jag med avsikt har underlåtit att ta upp någon debatt om den saken. Regeringen har tagit sin ståndpunkt, och ansökningsen är gjord. Jag betraktar det då som meningslöst att ta upp en ny debatt om den frågan. Det behöver inte, herr Bengtson, innebära att vi ändrat mening om hur den svenska ansökan lämpligast hade bort ske. Jag tycker emellertid som sagt att det är bortkastad tid att fortsätta en diskussion om den saken nu.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Att jag tillät mig att ta upp Sveriges industriförbunds skrivelse till statsministern om u-landshjälpen berodde helt enkelt på den omständigheten att jag av en tillfällighet blev åhörare till det intressanta inlägg som statsministern gjorde i remissdebatten i andra kammaren i fjol i dessa ting.

Statsministern har ju på senare år blivit en färende svend, som det heter, och den som gör en resa har alltid något att berätta. I sitt beaktansvärda inlägg under remissdebatten i fjol — den

24 januari — yttrade statsministern just på tal om u-landshjälpen följande, som jag tycker är förtjänat att bevaras även i första kammarens protokoll: »Utvecklingsländerna måste som sagt ha kapital, och åtskilligt av den varan kommer genom de vanliga kommersiella förbindelserna. För några veckor sedan hade jag tillfälle att med den tunisiska regeringen diskutera vad man där tyckte om ett stort svenskt företags beslut att bygga en fosfatfabrik i Tunisien. Det var inte något särskilt stort belopp det gällde — omkring 45 miljoner kronor — men jag kan försäkra att ingenting av det som gjorts för Tunisien hade väckt en sådan tillfredsställelse. Och de som haft tillfälle att se vad som hänt i Lahore — där en fabrik byggts på svenskt initiativ — kan komma med samma vittnesbörd. Det största som skett i det fallet är för övrigt vad Grängesbergsbolaget nu gör i Liberia.»

Jag skulle gärna vilja uttala min förvissning om att det är i den andan statsministern kommer att bedöma den framställning från Industriförbundet, som har ingivits till honom och som förmodligen kommer att följas av andra liknande framställningar.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER:**

Herr talman! Jag skall inte uttrycka den tacksamhet jag känner över att herr Hagberg läser in till första kammarens protokoll mina anföranden i andra kammaren — det ligger frestande nära till hands att försöka göra herr Hagberg motsvarande tjänst i andra kammaren, när jag kommer in där vid något tillfälle.

Jag har inte ändrat mening utan hyser precis samma uppfattning nu som förra året.

Emellertid begärde jag ordet, herr talman, för att rikta en fråga till herr Lundström: Om Sovjetunionen har uppfattningen att den äger att tolka vad Österrike lägger in i neutralitetsbegreppet, vilken anledning finns det då för

en gruppleddare i den svenska riksdagen att ansluta sig till Sovjetunionens bedömning på den punkten?

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Jag ansluter mig inte till den bedömningen, men jag konstaterar att man från ryskt håll de facto är synnerligen intresserad av hur Österrike ställer sig till associeringsfrågan, och jag tycker det kan vara skäl att påpeka att här finns en skillnad mellan Sverige och Österrike. Det är exakt vad jag har gjort i denna debatt.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Jag skall inte sväva ut över hela det fält som utrikespolitiken utgör utan tänker försöka begränsa mig till ett par frågor och då närmast peka på två tendenser i dagens Västeuropa som enligt min mening är ägnade att inge oro.

Den första tendensen är att en politisk reaktion breder ut sig och befäster sig i Västeuropa. I Spanien sitter den fascistiske diktatorn i orubbat bo, och det förefaller som om han åtnjuter större välvilja än någonsin tidigare från exempelvis Förenta staterna och en del av de västeuropeiska regeringarna. Detsamma är förhållandet med Portugal. När den indiska regeringen för någon tid sedan vidtog en så naturlig åtgärd som att fösa ut de portugisiska kolonialisterna från en bit av indiskt territorium hördes det röster som menade att detta var orätt handlat av Indien. I Grekland råder en arkereaktionär regim, som kännetecknas av vittgående förföljelser mot arbetarrörelsen och andra progressiva organisationer. I Frankrike har vi en regim som i vissa väsentliga drag påminner om den hindenburgska perioden i Weimarrepubliken, en period som slutade med nazismens maktövertagande. England styrs av en konservativ regering, med allt vad det innebär. »Öppningen åt vänster» i Italien kan möjligen betecknas som en ljusglimt, men

Ang. Sveriges utrikespolitik

heller inte mer. Och i Västeuropas största och starkaste stat, Tyska förbundsrepubliken, råder nu som tidigare Adenauer. Den adenauerska regimen trevar sig fram efter traditionellt reaktionära tyska linjer. Kommunistiska partiet har förbjudits att verka legalt. Andra organisationer som är misshagliga för de västtyska härskarna står uppenbarligen i tur att få dela detta öde. Jag såg härom dagen i en tidning en uppgift att regeringskretsarna i Bonn ungås med tanken att förbjuda och upplösa de tidigare koncentrationslägerfångarnas sammanslutning. Och det kan man förstå. Ju fler av dem som jagade människor in i koncentrationslägren, dömde och misshandlade dem, som nu sätter sig till rätta inom statsapparaten, desto naturligare blir det att de vill ha bort ur offentlighetens åsyn offren för sina tidigare förbrytelser.

Denna allmänna reaktionära utvecklingstendens är både alarmerande och oroande, alldeles särskilt därför att den framträder så tydligt i Västtyskland, som ju har ett klart utformat utrikespolitiskt program. Som alla i denna kammare känner till finns det ännu inget fredsfördrag mellan Tyskland och dess motståndare och besegrare i andra världskriget; jag finner det rent horribelt att en fred inte har undertecknats ännu 17 år efter det vapnen tystnade i andra världskriget, som slutade med villkorlös tysk kapitulation. Från Sovjetunionens sida har upprepade gånger föreslagits att ett sådant fredsfördrag skall upprättas och därmed ett steg tas på vägen till en normalisering av läget i Västeuropa. Varje sådant förslag har emellertid tillbakavisats med särskild skärpa från Västtyskland. Vi vanliga människor har svårt att fatta detta. Man skulle till nöds kunna begripa om segraren i ett krig ställer sig tvekan till att sluta fred, men att den militärt totalt besegrade gör motstånd mot ett fredsslut tycker jag för min del är obegripligt. Det finns naturligtvis en förklaring, och den ligger väl däri att de västtyska makthavarna anser att det andra världskriget ännu inte är avslutat. Den sista drabbningen, eller de

Ang. Sveriges utrikespolitik

sista, återstår att utkämpa. De betraktar tiden från maj månad 1945 till nu som ett vapenstillestånd, en paus i strids-handlingarna, under vilken de hämtar krafter till en fortsättning av kriget. Sådana tankegångar, ibland mycket klart formulerade, finner man av och till hos tongivande personer i Västtysklands politiska liv.

Revenschtanken och revanschandan odlas målmedvetet i Västtyskland på samma sätt som den odlades i Tyskland efter det första världskriget. Den militära upprustningen forceras. Anfällsplaner mot öster utarbetas. Militärmanövrer och övningar lägges upp med tanke på krig österut. De tidigare Hitlergeneralerna ges nya befäl, Hitlertidens ämbetsmän får nya ledande befattningar, de s. k. Landsmannschaften inte endast tillåtes utan understödjes och uppmuntras att fortsätta sin chauvinistiska verksamhet. De i Potsdamavtalet fastlagda statsgränserna mot Polen och Tjeckoslovakien erkännes inte. I de västtyska skolorna får barnen lära sig att områdena öster om gränslinjen Oder—Neisse bara för tillfället är under polsk förvaltning, och detsamma är förhållandet med norra delen av det tidigare Ostpreussen. Jag har här en upplysningsskrift som innehåller en karta, där det tyska rikets gränser är angivna enligt år 1937 och där det på de områden, som avträtts till Sovjetunionen och till Polen, står att de för tillfället är under polsk respektive sovjetisk förvaltning. Det är ingen information vilken som helst. Den är utgiven av regeringsinstanserna i Bonn, och den sprids inte bara i Tyskland utan också här i Sverige, bl. a. till gymnasisterna vid Stockholms läroverk. Det gamla Hitlerslagordet »hem till riket» användes visserligen inte längre i det officiella språket — det är ersatt med ordet »självbestämmanderätt» — men innehåll och mening är desamma. Vi har det tillståndet i vår världsdal, att den enda stat som har anspråk på andra staters territorium i dagens Europa är Tyskland, som började de två världskrigen och som grundligt besegrades i båda.

Angår nu denna utveckling i Tyskland

oss svenskar? Jag tror den angår oss i allra högsta grad. Vi önskar väl alla — i varje fall de flesta av oss — att det skall vara fred i världen. Vi önskar alldeles särskilt att det skall råda fred i Nordeuropa, i vårt hörn av jorden. Denna tanke uttryckte vår regering genom statsministern mycket klart förra året då han med anledning av vissa aktuella händelser förklarade, att »vårt intresse är nu som tidigare inriktat på att fred och lugn skall råda i Östersjöområdet».

Vi kommunister har sedan länge på olika sätt sökt främja den tanken, att Östersjön skall vara ett fredens hav. Vi gläder oss mycket åt att den parollen nu har vunnit även regeringens anslutning.

Utän att på något sätt underskatta den reella styrka som ligger i denna deklARATION från den svenska regeringens sida måste jag säga, att den naturligtvis inte räcker som garanti för att freden i Östersjöområdet skall kunna tryggas. Det finns ett starkt hot. Det kommer från Västtyskland och förblir ett hot till dess att den västtyska republiken slår in på en annan politik än den för närvarande driver.

Hotet skulle emellertid, såvitt jag kan se, kunna mildras om förhållandena i Centraleuropa normaliserades. Detta kan ske, i varje fall till dels, genom att ett fredsfördrag upprättas och undertecknas. Ingen som något så när följer med i politiken tror på allvar att det rådande tillståndet med två tyska stater kan ändras annat än med våldsmedel inom överskådlig tid. Men varför då inte erkänna detta faktum? Den östtyska republiken, Tyska demokratiska republiken, har funnits till sedan år 1949. Sverige erkänner de östtyska medborgarnas pass, och vi upprätthåller handelsförbindelser och samverkar med de östtyska myndigheterna bl. a. på järnvägstrafikens område. Olika organisationer och institutioner här i landet har mer eller mindre reguljära förbindelser med sina motsvarigheter i Östtyskland. Idrottsfolket har livliga och så långt man förstår också givande förbindelser med sport- och idrottsorganisationerna i TDR. Varför skall man inte böja sig för de fakta som

livet och utvecklingen själva presenterar?

Så långt jag förstår finns det bara en förklaring till att vårt land inte normaliserat sina förhållanden till TDR, och den förklaringen är att en sådan åtgärd skulle upptas illa i regeringskretsar och andra ledande kretsar i Västtyskland. Jag kan mycket väl föreställa mig att det utövas påtryckningar från västtysk sida mot Sverige. Nyligen hörde jag ett rykte som berättade — jag kan inte garantera för dess sanningsenlighet, men det kan kanske bekräftas eller bestridas av någon — att Exportföreningen först anmält officiellt deltagande i årets Leipzig-mässa men efter västtyska påtryckningar dragit tillbaka sin anmälan. Vad jag har sett svart på vitt på är att en av de stora svenska intresseorganisationerna — trots god vilja — inte vågat bjuda in ett par representanter för motsvarande organisation i Östtyskland på en återvisit, därför att det skulle kunna medföra rynkade ögonbryn i Bonn.

Men gagnar nu undfallenhet för de västtyska påtryckningarna fredens sak och vårt eget land och folk? Jag tror att motsatsen är fallet. Varje undfallenhet för dagens tyska makthavare gör dessa bara mera krävande och utmanande, stärker dem i deras inbilskhet att de trots alla bistra erfarenheter dock är ödesbestämda att behärska, leda och utsgå i första hand Europas övriga folk och därefter folken i övriga länder.

Vårt land skulle ge ett icke oviktigt bidrag till fredens sak och till normaliseringen i Centraleuropa, om det erkände Tyska demokratiska republiken, reelit och formellt. Ett sådant erkännande skulle kunna ge impulser till andra av Europas länder att göra likadant, och det skulle bli en hälsosam påminnelse till dem som regerar i Västtyskland i dag. Det skulle kanske också kunna bli en erinran till andra länder, vilkas regeringar på ett lättvindigt sätt lägger allt större och större makt och kommandorätt i de gamla Hitlermilitärernas händer. Jag tänker inte bara på de f. d. Hitlergeneraler som har hand om kommandoposter i Atlantpakten utan också

Ang. Sveriges utrikespolitik

på dem som nu tar bestämmanderätten över Danmarks och Norges militär. Jag tänker också på den makt som läggs i händerna på samma slags folk i den s. k. europeiska gemenskapen, och därmed är jag, herr talman, inne på den andra tendensen i västeuropeisk utveckling som jag tycker borde väcka oro.

Det är ingen tvekan om att Västtyskland är Västeuropas starkaste makt för närvarande, och det är därför fullt logiskt att chefskapet inom EEC utövas av västtyskar. Dessa personer — en del av dem i varje fall — är inte obekanta från Hitlertiden. De håller revansch-tanken och revanschkrigets idé levande och låter sitt handlande bestämmas därav. Deras strategiska tanke är väl inte så svår att förstå. Det gäller för dem att ställa så många som möjligt av Västeuropas stater under sitt eget kommando för att uppnå största möjliga styrka. Uppenbarligen har de härskande kretsarna i Förenta staterna ingenting väsentligt att erinra mot en sådan utveckling, och i dagens debatt har det också betygats — från borgerligt håll i varje fall — att man ser med stort välbehag på denna blockbildning under EEC:s skylt. EEC är väl inte i första hand en ekonomisk gemenskap utan en politisk organisation. Den ekonomiska integrationen anses endast vara ett medel för att uppnå den politiska. De politiska motiven vägde tyngst då EEC började byggas upp — det har sagts vid flercaldiga tillfällen. Omdömena är inte endast mina egna. De är hämtade ur en liten skrift som herr Hagberg visade kammaren för en stund sedan och som sammanfattar en diskussion i saken mellan företrädare för Landsorganisationen och Kooperativa förbundet här i landet.

Medlemskap i eller associering till den europeiska gemenskapen drar med sig, vare sig man vill eller inte, samhörighet med Atlantpakten eller, som den numera kallas också i Sverige, NATO. De till NATO anslutna staterna förlorar ju sin självbestämmanderätt t. o. m. i bagatellartade frågor. Jag tillåter mig, herr talman, att illustrera detta med ett par exempel.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Nyligen måste man flytta en stor internationell schackturnering från Holland till Sverige. Orsaken var att den holländska regeringen inte lämnade inresevisum till en östtysk stormästare, som kvalificerat sig till tävlingen. I går såg jag i tidningarna att den nykorade världsmästaren i backhoppning, som är inbjuden till Holmenkollentävlingarna i Norge, inte kan ställa upp därför att han inte får norskt visum.

Jag vet inte om den holländska regeringen har något horn i sidan till dr Uhlmann, men jag tvivlar på det. Att den norska regeringen eller norska myndigheter över huvud taget skulle ha något emot att se Recknagel i Holmenkollenbacken anser jag fullkomligt uteslutet. Men det var inte de norska myndigheterna som avgjorde huruvida norskt visum fick utfärdas. Det var en eller annan NATO-myndighet i Västberlin, och denna NATO-myndighet styrs av pålitliga västtyska reaktionärer. Det kan tyckas vara en bagatell i sammanhanget, men är det inte en bekräftelse på att den stat i Norden och Västeuropa som låter sig dras in i NATO- och EEC-organisationerna därmed uppger sin suveränitet ända så långt som när det gäller utfärdandet av visum för en idrottsman till en tävling. Jag tycker dessa exempel visar att de västtyska herrarna känner sin styrka och även begagnar den. Men de utfärdade visumförbuden kan inte gärna skada östtyska idrottsmän eller Tyska demokratiska republiken. Det finns schackbräden och skidbackar även i andra delar av världen än i NATO-länderna, och där är både östtyskarna och västtyskarna välkomna. Nej, jag kan inte se det annat än som ett försök att förödmjuka de norska och holländska folken och regeringarna, som hade fräckheten att under de mörka åren inte böja sig under herrefolket. Det är detta som jag tycker är det allvarliga i saken.

Nu skall Sverige med i den europeiska gemenskapen; inte som fullvärdig medlem, sägs det, endast i en mer eller mindre fast association. Men — jag faller också nu tillbaka på den anförda

skriften — »en gång med dras man obehagligt in i utvecklingsprocessen». Det förefaller att vara det troligaste. Jag tvivlar inte på att herrarna i EEC, alldeles särskilt de västtyska herrarna i organisationens ledning, är villiga till långtgående eftergifter och villiga att ge ganska generösa anbud för att få Sverige med i organisationen. Vid förberedelserna för det andra världskriget och under detta krig gjorde ju samma her- rar den erfarenheten att den svenska neutraliteten var om inte alltför besvärlig så dock ett hinder i deras krigföring och i deras försök att med våldsmedel kuva de danska och norska folken. Jag håller inte för otroligt att de är villiga att betala vad en mässa kostar för att redan från början ha Sverige med i sin front.

Jag har den övertygelsen att Sverige gör klokt i att hålla sig borta från den s. k. europeiska gemenskapen. Det har gjorts beräkningar på olika håll här i vårt land om vad det kostar, och man har kommit till olika resultat. En del säger att det kan kosta 400 miljoner kronor och andra säger 1 200 miljoner kronor. Högre siffror har mig veterligt inte nämnts. De risker som är förenade med en anslutning till EEC i en eller annan form är emellertid betydliga. En sådan anslutning drar med sig förändringar i det politiska läget i Nordeuropa och i Östersjörummet, som kan bli allt annat än tilltalande. En svensk anslutning till EEC och fortsatt undfallenhet gentemot Västtyskland bidrar till att vidmakthålla spänningen i Centraleuropa och måhända öka den.

Är det då inte bättre att gå den andra vägen? Sverige kan ge ett inte oväsentligt bidrag till möjligheterna att äntligen få till stånd ett bokslut i Europa efter det andra världskriget och därmed bidra till en normalisering av förhållandena i detta område. Jag upprepar det, erkänn den Tyska demokratiska republiken! Regeringen bör utnyttja sitt inflytande för att söka få till stånd ett fredsfördrag med de tyska staterna och därmed också erkänna de gränser som drogs mellan Tyskland och Polen samt

mellan Tyskland och Sovjetunionen respektive Tjeckoslovakien i Potsdam 1945. Jag är övertygad om att ett sådant steg skulle hälsas med stor tillfredsställelse hos alla europeiska folk, inklusive de breda arbetande massorna i Tyska förbundsrepubliken. Missnöjda kan, såvitt jag förstår, endast de bli som drar nytta av den rådande spänningen och det rådande osäkerhetstillståndet; de som drömmer om nya gränsdragningar och revansch för förlusterna i det andra världskriget. Men de elementen skall väl inte än en gång få bestämma över vår världsdels öden. De har redan tillfogat — och med det vill jag sluta, herr talman — de europeiska folken och andra folk så mycket lidande att det sannernligen är nog.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Jag avstår från att delta i gissningstävlan om marknadsförhandlingarnas sannolika förlopp och eventuella resultat. Detta är inte någon underskattning av frågans betydelse för det framtida Sverige utan bara en önskan att inte överskatta egen bedömning av dessa osäkra faktorer. Andra må ha lättare att tala om dessa ting.

Ett vill jag ha sagt i detta ärende. En för mig angelägen synpunkt är att tillräckliga försiktighetsmått iakttas för att bevara utvecklingen av det internordiska samarbetet. Av stor vikt är att Nordiska rådets förestående behandling av förslaget till samarbetsöverenskommelse ger ett resultat som kan av samtliga regeringar omedelbart föreläggas deras parlament. Rådets granskning föregripes ej om jag understryker att avgörande vikt bör läggas vid att man uppnår ett före de konkreta marknadsförhandlingarna föreliggande bindande avtal. En ny nedrustningskonferens, där Sverige deltar, öppnas i dag i Genève, vi må hoppas i den anda regeringsdeklarationen för vår del uttrycker. Konferensen kan nu fira ett 30-årigt nedrustningsjubileum i upprustningens tecken. Redan vid den stora konferensen 1932 förelåg ett ryskt förslag om total

Ang. Sveriges utrikespolitik

avrustning. Den som talat nedrustning sedan 35 år frågar sig om förhoppningarna blivit större sedan dess. Om annat än ökade och ofantligt farligare rustningar har vi inte varit med, plus förstås ett andra världskrig. Men därmed är också angelägenheten att en nedrustning kommer i gång större än någonsin.

Vad som bär vittne om nedskruvade förväntningar nu är att dessa synes koncentrera sig kring det symtom på avspänning som ett förnyat, såvitt möjligt definitivt stopp av kärnvapenprov skulle utgöra. Ett sådant stopp skulle visserligen icke omedelbart minska kärnvapenmakternas krigskapacitet men måhända bli en begynnelse och i och för sig vara välkommet. Redan ett enbart faktiskt stopp för de närmaste åren innebär en lättnad i jämförelse med fortsatt kapprustning på detta för den mänskliga civilisationens fortbestånd så utomordentligt riskabla område. Nya kärnvapenexplosioner, som måhända förmår förrinta radarkommunikationerna, kan eljest upphäva den nuvarande terrorbalansen med dess relativa trygghet mot ett tredje storkrig. Det framgår av antydningarna i president Kennedys allvarliga meddelande om de eventuellt kommande amerikanska proven i atmosfären, att han är medveten om denna fara, därest Sovjet efter nya sekretärföberedelser skulle nå ett sådant resultat i en ny provserie.

Konferensens förhandlingar — om de nu kommer ordentligt i gång — skall förmodligen beröra det svenska initiativet i FN om avtalsmässigt upprättade kärnvapenfria zoner. Dess chanser kan icke bedömas utan kännedom om de ingångna svaren på generalsekreterarens enkät. För en sådan zon i Mellan- och Nordeuropa har för vårt eget land innebörden av svaren från Norge och Danmark särskild betydelse. Av regeringsmeddelandet framgår för övrigt att med det svenska svaret till generalsekreteraren sista ordet icke är från vår sida sagt. Om Sovjets uttalande i frågan kommer att hjälpa eller stjälpa återstår att se.

Den kontinent som efter Antarktis

Ang. Sveriges utrikespolitik

borde vara i tur som kärnvapenfritt område är Afrika, men Afrikas Saharakrav i den algeriska uppgörelsen tillhopa med avsikten att inte delta i Genèvekonferensen är en obehaglig indikation.

Jag vill icke förbigå vår insats att stärka FN:s fredsbevarande verksamhet. Vi avvaktar en proposition om ett relativt betydande köp av FN-obligationer för temporärt avhjälpande av organisationens finansiella nödläge. Den propositionen utgår jag från att riksdagen bifaller. I förhållande till de nordiska staternas insats är t. ex. Storbritanniens 12 miljoner dollar en anmärkningsvärt blygsam medverkan. Att ej tala om östblocket och de Gaulles Frankrike, varifrån intet är att vänta.

FN:s väsentliga uppgift som en i konkreta fall fredsbevarande kraft är att kunna inskrida till förebyggande av att lokala oroligheter eller konflikter kan komma ett storkrig att blossa upp. Det är då icke nog att FN:s finanskris löses temporärt. För framtiden gäller det att få av organisationen fattade beslut ekonomiskt respekterade.

Den oanständiga praxis bör upphöra som innebär att man, t. ex. som Sovjet gjort, på grund av missnöje med åtgärder i Kongooperationerna slutar att betala eller att man, därför att staten avstått från beslut om Kongoaktioner, såsom Frankrike, över huvud icke deltar i legitimt beslutade utgifter. Vart skulle det ta vägen om varje medlemsstat tillerkände sig unilateralt rätten att icke betala till sådana utgiftsposter, vid vilkas behandling staten avhållit sig från att rösta?

Då det just är i dessa nu antydda ärenden som FN:s väsentliga för närvarande realiserbara fredsuppgift ligger, bör utgifter för sådant ändamål icke som nu skett uppföras på specialbudgeter utan tillhöra den ordinarie budgeten.

Ett ord också om u-länderna. Jag begränsar mig till ett påpekande att våra bilaterala insatser hittills uteslutande ägnats länder som i internationella sammanhang använder engelska språket. Det är min förhoppning att fram-

deles intresse ägnas även åt någon bland de många nya stater som i detta hänseende begagnar franska, i Afrika i första hand Kongo, Madagaskar och det snart självständiga Algeriet. NIB må ha för sina projektval praktiska skäl på det personella området. Politiskt vore det bra om denna ensidighet icke förbleve orubbad, vare sig det sker genom NIB eller genom Industriförbundets nya utrikesorgan. Med dess tillkomst har utrikesförvaltningen, men dess bättre icke landet, mist en framstående diplomat. Ett gott, kompletterande samarbete mellan dessa organ är av värde. Mitt här gjorda påpekande gäller jämväl det projekterade Afrikainstitutet i Uppsala.

I det ärende som för världen och oss själva överskuggar varje annan akut fråga tillåter jag mig till slut, herr talman, att tillönska utrikesministern på hans Genèveresa att komma åter med större behållning än vi hemförde för 30 år sedan.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Sedan de tre stora haft ordet i denna debatt och den sedvanliga traditionsbundna replikväxlingen ägt rum — en ordning för debatter som över huvud taget, skulle jag tro, är unik i parlamentarismens historia — och sedan dessutom kammarens nestor och främste utrikespolitiska kännare, herr Sandler, haft ordet, är det kanske i själva verket inte så mycket av intresse att tillägga i denna debatt.

Den regeringsdeklaration som avgivits är ju ett mycket fromt aktstycke, ett mycket välskrivet aktstycke. Den är i viss mån som en stilla å i vilken det flyter en lugn *ström* ned mot ett relativt förhoppningsmättat hav. Det finns i denna regeringsdeklaration ingenting som förefaller mig på minsta sett kontroversiellt. I den del som talar om vårt förhållande till den gemensamma marknaden uttrycker den — det är jag övertygad om — den så gott som enhälliga meningen inom denna kammare. Huruvida denna enighet som här har manifesterats och som redan kommit till ut-

Ang. Sveriges utrikespolitik

tryck vid så många tillfällen kommer att bestå, måste naturligtvis bero på den ställning som regeringen tar till de konkreta förhandlingsfrågor som kommer att uppstå.

Över huvud taget förefaller det mig som om en debatt i nuvarande skede om vår anslutning till den gemensamma marknaden och om formerna och villkoren för densamma är ganska fruktlös. Vi vet för litet om den attityd som kommer att intas av de sex, när vi kommer till förhandlingsbordet. Vi i riksdagen och vi i oppositionen vet alldeles för litet om vilken ställning regeringen kommer att inta till de konkreta spörsmål som där kommer upp, för att på nuvarande stadium en fruktbar debatt över huvud taget skall kunna föras. I detta avseende vill jag därför inskränka mig till att säga att vad som står i dagens regeringsdeklaration har min fulla anslutning. Jag gör inte något löfte för framtiden, men självfallet tycker jag för min del att det är vad man på nuvarande stadium kan säga, och det förefaller mig vara av en viss betydelse att regeringen på detta stadium i alla händelser kan gå till förhandlingarna och säga att den har den svenska opinionen och den svenska riksdagen bakom sig med de avsikter som vi nu har förklarat oss äga.

Jag kan inte neka till att jag tycker att den ideligen återkommande diskussionen om neutraliteten för ögonblicket är en smula både tjugig och fruktlös. Den svenska riksdagen och de svenska partierna har alla för världen klarlagt att vi vill fortsätta med den alliansfria politiken, som syftar till neutralitet i krig. Jag tycker att det knappast skulle vara nödvändigt att detta upprepas från alla håll i varje debatt. Kan inte detta eviga tjugande om att vi fortfarande skall vara alliansfria så småningom verka som om vi vore så osäkra att vi måste hålla på och säga det vid alla upptänkliga tillfällen? Inte heller förstår jag riktigt att det är alldeles nödvändigt att vid varje tillfälle definiera vad neutralitet och alliansfrihet innebär. Diskussionen kan ju så småningom komma att föra

till rena härklyverier. Vi vet i alla händelser vad vi själva i allt väsentligt menar med det, och sedan får vi väl tolka det och tillämpa vår neutralitet på bästa sätt i gemensamt samarbete när de konkreta frågorna kommer upp.

Jag vill emellertid i viss mån instämma i vad herr Hagberg förut sade i denna debatt, nämligen att vi får akta oss för att sprida den uppfattningen i världen att vi anser att vi är moraliskt mera högtstående därför att vi för en alliansfri politik. Det är som han så riktigt uttryckte det en politik som vi anser överensstämma med våra intressen och dessutom en politik som enligt vår uppfattning inte skadar någon annan i nuvarande läge. Tvärtom kan den i viss mån såvitt vi förstår bidra till ett visst lugn här i Norden och till ett fortsatt bevarande av Finlands oberoende.

En sak skulle man kanske påpeka i detta sammanhang. I vulgäragitationen får man ofta höra att genom att vi valt alliansfriheten har vi valt freden. De som har en någon annan mening skulle ha valt kriget. Detta är naturligtvis en felaktig uppfattning. Den till alliansfrihet och neutralitet i krig syftande politik som vi för ger oss en liten förhoppning att kunna stå utanför ett kommande världskrig, om ett sådant mot all förmodan skulle utbryta, men den ger oss, det måste jag säga, ingen garanti. Det var många stater under andra världskriget, som valde neutraliteten och vann ockupationen, så att någon säkerhet är det inte, och vi är väl alla överens om, att vi därför måste upprätthålla ett starkt och effektivt försvar.

Det har talats om att den stora nedrustningskonferensen i Genève öppnats i dag. Herr Sandler har erinrat om en för oss gemensam erfarenhet när vi kämpade för nedrustning år 1932. Under tio år har jag deltagit i samtliga de överläggningar, som dessförinnan ägt rum inom Nationernas Förbunds egid i denna fråga, och det kan väl hända att detta långa sysslande med nedrustningsfrågor medfört att jag i viss utsträckning blivit miljöskadad. Jag måste emellertid säga

Ang. Sveriges utrikespolitik

att de förhoppningar, visserligen ganska dämpade, som framkommer i regeringsdeklarationen, att den nu sammanträdande nedrustningskonferensen äntligen skall kunna leda till några påtagliga resultat, har jag svårt att dela.

Vad man nu har kommit överens om är vilken sammansättning den tredje nedrustningskommissionen, som är tillsatt av Förenta Nationerna, skall ha. Först var det en stormaktskonferens, en kommitté sammansatt av stormakterna jämte Kanada. Från den drog sig ryssarna tillbaka bland annat för att sammansättningen var felaktig. Sedan blev det en kommitté som bestod av lika många från öst och väst. Därifrån drog sig också ryssarna tillbaka, och nu är det en som är sammansatt av lika många från öst och väst och så åtta stater, som betecknas som neutrala eller, av de flesta, som neutralister. Min uppfattning är den, att något nedrustningsresultat kommer man inte till förrän de stora politiska frågorna i världen fått en viss lösning och förrän misstron och misstänksamheten dämpats genom en avspänningsperiod av en viss längd. Det är därmed inte sagt, att man inte skall fortsätta att förhandla, ty själva förhandlandet har sin betydelse därför att det upprätthåller kontakten, men det är fel att tro, att vi har mycket att vänta av denna nedrustningskonferens. Vårt land kommer i denna konferens i ett ganska utsatt och ganska besvärligt läge. Vi kommer att sitta mellan öst och väst. Vi kommer att få ta ställning till frågor, där vi än kommer att stöta oss med den ena, än med den andra, vi kommer att ha svårigheter med de andra stater som tillhör mellangruppen, och av vilka flera i motsats till oss, är rent neutralistiska, vad det nu innebär, medan vi själva för en alliansfri politik. I alla händelser är våra intressen inte i alla avseenden sammanfallande med deras och de har ofta en kanske — om jag vågar uttrycka mig så — mera naiv uppfattning om detta problem än vad vi själva har förvärvat genom en lång erfarenhet. Därför måste jag säga, att jag vill tillönska utrikesministern all lycka i hans verk-

samhet, men jag avundas inte på något sätt någon av de svenska män och kvinnor, som fått till sin uppgift att företrädande Sverige vid denna konferens.

Det är möjligt att man kan komma till någon överenskommelse om stopp för kärnvapenprov, men utsikterna i den vägen har avsevärt försämrats. Härom skulle jag i alla fall vilja säga, fast det kanske låter otrevligt, att det är bättre att inte komma till någon överenskommelse i kärnvapenfrågan än att den nuvarande maktbalansen mellan stormaktsgrupperna rubbas. Vår fred, vår relativa säkerhet i världen, beror för närvarande i mycket stor utsträckning på denna maktbalans och det är värre om den rubbas än om man inte nu kan komma till någon överenskommelse i kärnvapenfrågan eller i nedrustningsfrågan. Över huvud taget skulle jag vilja säga, att vad herr Bengtson här framhållit, nämligen att om man inte vinner något resultat vid nedrustningskonferensen är detta en katastrof för världen, är en överdriven profetia. Vi har ju genomlevt så många misslyckanden och så många uppskov i fråga om nedrustningen, att ett nytt negativt resultat i själva verket inte kommer att medföra någon katastrof för världen. Detta är min övertygelse, och vad man kan hoppas är ju i alla fall inte mera än att förhandlingarna kommer att fortsätta, dra ut på tiden, och att så småningom i en bättre och förändrad värld något resultat skall vinnas.

I den regeringsdeklaration som här är avgiven har man som vanligt och enligt tradition i svenska regeringsdeklarationer med all rätt betonat sin tro på och sin lojalitet mot Förenta Nationerna och sin avsikt att inom denna organisation arbeta för fred och samförstånd mellan nationerna. Det är en riktig politik, och det är en självklar politik från svensk sida, men man måste väl ändå samtidigt betona, att den institution, som är det högsta organet för en fredsbefrämjande verksamhet, under nuvarande förhållanden är ett mycket, mycket skört organ.

Genom att säkerhetsrådet i så hög grad har paralyserats har makten eller infly-

Ang. Sveriges utrikespolitik

tandet inom förbundet mer och mer övergått till församlingen, och församlingen är — som alla ledamöter av kamraren vet — en blandning av en internationell konferens och en parlamentarisk församling. Varje stat har teoretiskt lika inflytande och lika röst. Den enda avvägning som finns när det gäller staternas ekonomiska, politiska och annat inflytande återspeglas i viss mån i den bidragslista, som är utarbetad av framtående nationalekonomer och därför naturligtvis ganska osäker. Men den ger i alla fall något mått på staternas inbördes ställning, och då kommer vi under nuvarande förhållanden till följande, enligt min mening ganska överraskande siffror. En majoritet inom församlingen av 53 stater kan i nuvarande läge bildas av sådana, som sammanlagt betalar — eller rättare sagt skulle betala — 4,77 procent, alltså under 5 procent av avgifterna till förbundet, och två tredjedels majoritet — alltså det som fordras för ett antagande av en rekommendation i viktigare frågor — kan bildas av stater, som sammanlagt betalar under 13 procent av den sammanlagda utgiftssumman. Det är självklart att majoriteter eller tvåtredjedelsmajoriteter, sammansatta på detta sätt, inte bildas, och detta är därför på sätt och vis en färgad framställning, men vad jag skulle vilja understryka med detta är att lojaliteten mot Förenta Nationerna och mot Förenta Nationernas syften och beslut inte alltid nödvändigtvis måste betyda att man rättar sig efter en rekommendation, som fattas av en majoritet eller tvåtredjedelsmajoritet. Med den bristfälliga organisation som fortfarande finns och med den paralysering av säkerhetsrådet som föreligger äger väl ett land som Sverige i avgörande frågor att självt bedöma, huruvida ett visst beslut verkligen överensstämmer med Förenta Nationernas intressen, sådana vi uppfattar dem. Lojaliteten kan inte alltid innebära ett slaviskt följande av de rekommendationer som fattas.

Herr Sandler har redan berört det ytterst prekära läge, i vilket Förenta Nationernas finanser befinner sig. För när-

varande är bristen 107 miljoner dollar, och den kommer den 1 juli att uppgå till 170 miljoner dollar. Denna brist skall ersättas med detta obligationslån. Det är 21 stater, som över huvud taget har bidragit till de speciella företag, som Förenta Nationerna har genomfört, d. v. s. aktionerna i Kongo. Det är mycket osäkert, om dessa 200 miljoner dollar över huvud taget kommer att kunna täckas. Förenta staternas regering har från början sagt att de skall teckna obligationer till 100 miljoner dollar, men det är osäkert om inte detta kommer att förknippas med sådana villkor att det kommer att bli mycket svårt att komma upp till den avsedda summan. Låt oss säga att man får ihop 170 miljoner dollar. Då är pengarna slut den 1 juli, och så skall man försöka få mera pengar. Problemet kommer förmodligen att kunna lösas på ett eller annat sätt, men en av de svåra konsekvenserna av detta är att Förenta Nationernas vara eller inte vara, deras verkningsförmåga eller icke verkningsförmåga, är så gott som uteslutande beroende på Förenta staternas vilighet att betala kalaset, vilket i och för sig icke kan vara något önskvärt resultat. Vi får inte glömma bort att exempelvis Kongoaktionen inte bara kostat vad Förenta Nationerna lagt ut, utan Förenta staterna har lämnat transporthjälp, som numera uppgår till ett värde av omkring 75 miljoner dollar, utan att detta debiterats Förenta Nationerna.

Med detta har jag bara velat säga att jag inte alls vill resa någon invändning mot den regeringsdeklaration som avgivits i fråga om Förenta Nationerna eller att jag inte kommer att varmt understödja Sveriges tecknande av bidrag till dessa obligationer, men vad jag velat understryka är, att det inte bara räcker med att säga att vi är trogna mot Förenta Nationerna och att de är det organ, genom vilket vår politik skall få sitt riktiga uttryck. Det är inte säkert att detta organ är av den beskaffenheten att vi så att säga kan basera vår utrikespolitik på Förenta Nationerna.

I den nuvarande utrikespolitiska situationen måste jag säga att det är en

Ang. Sveriges utrikespolitik

uppgift som förefaller mig vara särskilt svår. Det är att tillhöra den nya vetenskapsgren, som kallas för kremlnologi, som försöker tyda och anser sig kunna tyda vad som sker på andra sidan Östersjön. Dessa teckentydare är för närvarande en ganska förvirrad skara, och detta är ganska naturligt, ty vid intet tillfälle under efterkrigstiden förefaller mig den politik, som förts från Moskvas sida, ha varit mera svårtydbar och mera föremål för tämligen oförklarliga kastningar än som är fallet just för närvarande. Detta har visat sig inte minst i kärnvapenfrågan och nedrustningsfrågan. Jag kan inte förstå annat än att denna obegriplighet och denna svårighet att följa kastningarna måste förklaras av att den ryska politiken i själva verket inte är följdriktig. Denna brist på följdriktighet beror troligen på inrikespolitiska motsättningar och motsättningar inom det kommunistiska blocket. Under många år har jag för min del hållit före, att den kommunistiska världens Akilleshääl är dess jordbruksfråga. Jag tror att detta har mer och mer besannats. Den brist på livsmedel, som för närvarande råder i Kina och som av allt att döma har medfört att den kinesiska industriproduktionen under de senaste ett och ett halvt åren har gått ner med ungefär 30 procent samt att den kinesiska exporten till Sydostasien och Asiens övriga länder så gott som upphört, är ju ett synnerligen värtaligt vittnesbörd om vilken kris jordbruksfrågan medfört inom den kommunistiska världen.

Jag kan inte förstå annat än att man, med all vördnad, måste beteckna herr Christjov som en amatörastronom. Det stora odlingsprojektet öster om Ural, där man har plöjt upp en stäpp som håller på att blåsa bort, kunde man fått veta att man inte borde börja med, om man hade följt de amerikanska erfarenheterna. Majsodlingens införande i för majs olämpliga klimatförhållanden var kanske inte heller den rätta vägen, och nu predikas att man skall överge växelbruket och i större utsträckning odla spannmål. De flesta av kammarens ledamöter som har något med lantbruk att göra är

väl ganska övertygade om att inte heller detta är den rätta vägen, om man inte har starkt överskott av artificiella gödselmedel o. s. v.

Jag tror att det är jordbruksfrågan som man får se som en av huvudorsakerna till den underliga politik som för närvarande förs ifrån sovjetrysk sida samt som en bidragande orsak till de motsättningar som råder mellan Kina och Sovjetunionen. Sovjetunionen är numera oförmöget att hjälpa Kina på de för Kina mest väsentliga punkterna.

Ja, herr talman, jag har bara velat göra dessa randanmärkningar i den diskussion som här har ägt rum. Jag skall inte närmare gå in på de olika problem som i övrigt här har berörts. Jag skulle till sist bara vilja uttrycka mitt beklagande av att utrikesministerns förkärlek för matriarkatet när det gäller vår representation vid internationella konferenser har medfört, att kammaren i dag har berövats tillfälle att få höra fru Myrdals jungfrutal, som alldeles säkert i hög grad skulle bidragit till att berika denna debatt med den erfarenhet hon har och den allmänt erkända klokhet hon besitter.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag kommer inte att uppträda som representant för något matriarkat. Jag skulle bara vilja säga några ting i anknytning till dagens debattämne. Det har ju en formell anknytning till tredje huvudtiteln, där den internationella hjälpen denna gång har brutits ut ur sitt ordinarie sammanhang för att presenteras i särskild ordning. Den särskilda propositionen i detta ämne kommer, som jag tror statsministern nämnde, att läggas fram i denna vecka. Eftersom alltså kamrarna senare i vår kommer att få tillfälle att ägna biståndet till u-länderna och därmed sammanhängande problem en ingående debatt, finns det ingen anledning för mig att nu ge mig in på någon kommentar till de synpunkter på u-landshjälpen, som har skymtat i tidigare inlägg i dag.

Men Sveriges förhållande till de nya staterna har ju även andra aspekter än

Ang. Sveriges utrikespolitik

utvecklingshjälpens. Detta berörs på flera punkter under tredje huvudtiteln. Jag syftar bl. a. på den förstärkning av utrikesdepartementets personella resurser såväl hemma som i Afrika och på den utbyggnad av upplysningsverksamheten om Sverige som statsutskottet har tillstyrkt. Detta berörs vidare i vitboken över den senaste FN-sessionen, där vi som var med kunde konstatera, att de nya staterna spelar en allt aktivare, stundom dominerande roll på den utrikespolitiska scenen i FN. Därvid söker de med förkärlek samarbete med sådana länder, som inte är eller har varit kolonialmakter, som inte är vare sig förkrossande stora eller dito rika och som för en oberoende utrikespolitik, en neutralitetspolitik såsom de själva anstränger sig att göra. Sverige fyller alla dessa kriterier och blir följaktligen ofta föremål för intresserade närmanden. Omständigheterna gjorde att jag i höstas kom att tillbringa en längre tid än vanligt vid FN:s generalförsamling, och det gav tillfälle till så mycket kontakt med de nya staternas FN-delegationer och så nära konfrontation med deras synsätt på frågor som vi till en del avhandlar ivrigt även i dag, att jag inte tror att det är opåkallat, om jag säger något om det här, även om det närmast var vad herr Boheman sade om den tjatiga neutralitetspolitiken som bestämde mig för att ta till orda.

När Sverige blev medlem i FN 1948, var vi 53 medlemsstater; en övervägande vit medlemskrets, där de inbördes spänningarna gick i öst—väst-led och där de känsligaste frågorna anknöt till Europaområdet. I FN etiketterades medlemmarna som provästliga eller sovjet-satelliter, och de relativt fåtaliga neutrala staterna, däribland Sverige, som då och då intog en tredje ståndpunkt, var inte alltför väl sedda när så skedde. Detta avspeglades, som de minns som deltog i debatten på den tiden, även i vår tidningspress här hemma. Det fanns tidningar som tog till sin uppgift att stämpla den tredje ståndpunktens anhängare som kommunistiska medlöpare och deras funderingar om en av stormaktsin-

tressen oengagerad buffertzona i Väst- och Mellaneuropa som synnerligen miss-tänkta.

I dag är FN:s medlemstal nära fördubblat. Tanganyika blev den etthundrafjärde medlemmen och därmed den siste vid utgången av 1961. Medlemskretsen är övervägande mörkhyad, och spänningarna utlöser sig även i andra politiska väderstreck än öst—väst, ja, syd—nord är lika aktuellt. De känsligaste frågorna anknyter till Afrika. De neutrala länderna är inte längre fåtaliga. I höstas uppskattades deras antal till 47, d. v. s. inte långt ifrån hälften av medlemsantalet, och med två tredjedels majoritet antog de och generalförsamlingen det svenska förslaget att uttröna intresset för kärnvapenfria zoner utanför stormaktskretsen.

Den parallell som jag här har försökt dra visar en utveckling, som man åtminstone kan kalla intressant. I början av Sveriges medlemskap i FN kunde det hända, att dess delegater, och jag tror även vår dåvarande ambassadör i Washington, mötte både nedlåtenhet och irritation från de stater som deltagit i andra världskriget. De neutrala betraktades då gärna som ett sällskap för »abstentions», d. v. s. sådana som avstår i voteringarna — som man trodde — av ovilja mot att ta ställning och ansvar. Detta har ändrat sig. Nedlåtenheten har försvunnit, och irritationen har minskat. Numera erkänner man att det finns andra motiv för neutrala stater än bekvämlighet och egoism. Numera erkänns rätten för ett växande antal länder att anlägga egna värderingar på de internationella frågorna och att pröva olika förslag efter deras meriter, oberoende av vilket land som är förslagsställare. Inte minst har Dag Hammarskjölds politik visat, att de neutrala länderna är utomordentligt nyttiga att ha när FN kallar till polisiära eller militära aktioner i världsfredens intresse såsom i Gaza, Libanon och Kongo. Passiva åskådare till världshändelserna är de minst av allt. Som en av dessa neutrala stater är Sverige medagerande i utvecklingen mot ett mera nyanserat FN.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Nu har den svenska neutraliteten kommit i rampljuset och blivit diskuterad igen i samband med frågekomplexet kring Europamarknaden. Alla politiska partier i det här landet bekänner sig till neutraliteten och respekterar regeringens åsikt, att en inträdesbiljett till den gemensamma marknaden inte får köpas till priset av kompromisser om vår neutralitetskurs. Även om en och annan politiker har reservutgångar i sitt neutralitetsbegrepp, så är det tacknämligt att vi som en enad nation slår vakt om den neutralitetspolitik som har hållit Sverige utanför krig i mer än 150 år. Men från denna hållning är det ett långt steg till skryt och skräpp och självförhåvelse i egenskap av neutral.

Nyss upprepade herr Boheman här för kammaren vad han nyligen har sagt i ett föredrag på skogsveckan och gjorde gällande att vi svenskar visar en tendens att vilja sätta oss på höga hästar och beteckna den svenska alliansfria neutralitetspolitiken som moraliskt mera högtstående än de staters politik som har ingått militärallianser. Jag blev litet förvånad över att höra detta omdöme från herr Boheman. Inte lär det väl bidra att inför utlandet — om nu utlandet lyssnar på våra debatter i kammaren — skapa förståelse för Sveriges utrikespolitik och för vårt krav på att få den respekterad i förhandlingarna med De sex. Det får väl bli en uppgift för den man eller de män, som skall verkställa riksdagens uppdrag att öka Sverigeinformationen i utlandet, att lägga till rätta de missuppfattningar som kan ha uppstått i anledning av sådana omdömen.

Den svenska neutraliteten är nämligen inte självbelåten, och vi lider inte av någon neutralitetshybris. Såsom jag försökt visa i min lilla tillbakablick nyss har Sverige tvärtom tidigare varit så ofta angripet för sin neutralitetspolitik, och vår neutralitetspolitik är alltjämt ofta ett sådant irritationsämne för dem som gör upp ritningarna för en integrerad ekonomisk politik med en försvars-samverkan som tyst förutsättning, att

vår upprepade försäkran, att vi står fast vid denna neutralitet, sannerligen inte är något uttryck för självträffadighet, utan ett försvar, ett försvar mot dem som tvivlar på att det där med den svenska neutraliteten är så rasande viktigt.

Det faktum att man har blivit irriterad över vårt fasthållande vid neutraliteten sammanhänger ju med att man räknar Sverige som en icke ringa potentiell tillgång på västmaktssidan, om Sverige kunnat bli medlem av den gemensamma marknaden. Man vet att Sverige är ett av de rikaste råvaruproducerande länderna i Europa med begärliga malmer, skogsvaror och verkstadsprodukter intill 85 procent av sin export. Man vet vidare att Sverige har ett exportöverskott på EFTA-länderna och ett kraftigt exportunderskott på den gemensamma marknaden, därför att vi köper för halvannan miljard mera i Västeuropa än vad Västeuropa köper av oss. Man vet vidare att Sverige utgör en köpstark marknad med högre inkomst per invånare än något annat land i Europa förutom Schweiz, som ligger i jämbredd med oss. Har verkligen Västeuropa något intresse av att avstå en sådan marknad? Nej, vi kommer sannerligen inte tomhänta till förhandlingsbordet!

Men vi har vissa förbehåll. Till förbehållen hör vårt intresse av att u-ländernas handel inte diskrimineras i samband med en vidgad Europamarknad. Man må försäkra aldrig så ivrigt, att någon negativ effekt inte är avsedd att inträffa för u-länderna. Förutom de u-länder, som via ett europeiskt moderland får viss andel i den ekonomiska gemenskapen i Europa, är dock flertalet u-länder starkt misstänksamma mot ett »ja till Europa», som i praktiken kan bli ett »nej» gentemot dem.

En mycket stor del av hösten 1961 ägnade FN:s ekonomiska utskott åt en handelspolitisk debatt, där u-länderna med nära nog enformig samstämmighet varierade temat av misstro mot Europamarknadens syften och utformning. Även i samband med den diskussionen

sökte sig ofta u-landsdelegater till den svenska delegationen i utskottet för att dryfta synpunkter och farhågor.

Det råder inget tvivel om att Sverige från de nya staternas sida möter växande anspråk på information och rådgivning. Enbart sedan 1957 har tillkommit 20 nya självständiga stater i Afrika — sedan andra världskriget 25. Mellan dem föreligger betydande skillnader i historisk bakgrund, geografisk position, social och ekonomisk struktur, men gemensamt har de bakom sig en frihetskamp som gör att de förenas i en hård kritik mot allt som de uppfattar som utslag av kolonialism eller kryptokolonialism och i en häftig reaktion mot den rasdiskriminering som så länge hållit dem nere i av de vita dikterad omyn-dighet.

Dessa nya stater i FN väntar sig att få stöd härutinnan av demokratier av sverigetyp. Detta ställer stora anspråk på våra beskickningar i de nya jäsande världsdelen. Det ställer vidare stora anspråk på den utåtvända sverigeinfor-mationen. Delegationer från de nya länderna kommer allt tätare till Bromma för att se Välfärdssverige på ett par dagar och suga i sig upplysningar om sjukförsäkring, kooperation, näringsliv och fackföreningsrörelse. Det behöver utarbetas alltmer skriftlig dokumentation för att stödja de svenska myndighe-terna i ett sådant upplysningsarbete. På information från Svenska institutet och annan sverigeinformation kommer såle-des efterfrågan bara att öka.

Men de nya länderna ställer också an-språk på oss i vår FN-politik. I höstas riktades de mest lidelsefulla demonstra-tionerna just mot kolonialismen. FN:s utskott för förvaltarens frågor har kommit alltmer i brännpunkten för det politiska intresset, och jag är glad att kunna säga att Sverige där har haft en utomordentligt kunnig och aktiv repre-sentation, som under den senaste höstsessionen varit oförtröttlig i att leta upp konstruktiva förslag för att rucka på de fastlåsta positionerna. Samtidigt före-trädde inför utskottet det ofria Syd-

Ang. Sveriges utrikespolitik
västafrika av en grupp petitionärer, som tagit sig ut ur landet och bland vilka befann sig två svenska stipendiater — sydvästafrikaner från Stockholm och Lund.

Det har alltså på senare år blivit be-tydligt mer av färgstarka anföranden i FN med appeller mot förtryck och kolonialanda, och Sveriges stämma — praktisk, nykter och ganska lågmäld — fyller en funktion i den stora opinions-kören. Men vi har ingen anledning att förhäva oss över vår klokhet och erfarenhet eller tro att världens medelpunkt ligger närmare Stockholm än exempelvis Léopoldville eller Khartoum. Det finns nya afrikanska stater, vilkas FN-delega-tioner inger den allra djupaste beundran för sin intelligens, mogenhet och sans. Det Afrika som vi i höstas upplevde i FN såsom kollektiv gav i övervägande grad ett positivt och löftesrikt intryck. Ibland tycker väl afrikanerna att de gamla europeiska staterna är för när-synta. Det var svårt för dem att engage-ra sig varmt för Berlinfrågan och tänka sig att den skulle kunna utlösa ett atom-krig med risker för mänskligheten på alla kontinenter. Däremot uppfattade de mer än väl den utmaning som ligger i kärnvapenproven och uttryckte den för-hoppningen, att Genèvekonferensen, som öppnas i dag, skall kunna leda till nå-got resultat som begränsar åtminstone upprustningen med kärnvapen. I den förhoppningen står nog i dag en hel värld samlad. Detta tål att upprepas och understrykas än en gång i den ut-rikespolitiska debatten på tröskeln till morgondagen.

Herr BOHEMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte polemise-ra mot statsrådet Lindströms framställ-ning här. Den är i allt väsentligt både riktig och värtaligt framförd. Jag vill bara understryka en enda tilläggssyn-punkt till vad statsrådet anförde.

Det är alldeles klart att genom de nya staternas tillkomst, deras inflytande i FN o. s. v., har blicken vidgats inte

Ang. Sveriges utrikespolitik

minst hos oss själva. Vi har fått nya förbindelser med nya stater, som ofta har velat träda i närmare kontakt med oss därför att Sverige är ett land som har rykte om sig att vara stabilt och ha bra institutioner. Dessa förbindelser med de nya staterna har emellertid trots allt kanske ändå någon gång medfört att vi underskattat betydelsen av att bibehålla en intim kontakt med och stor förståelse för våra europeiska vänner. För många av dem har hela den kolonialdebatt som ägt rum i FN och som varit mycket ensidig känts utomordentligt pinsam. Jag vill bara understryka, att vi och vår delegation i FN inte får glömma, att vad kolonialmakterna har gjort för de nya fria staterna har varit mycket mer än vad som i allmänhet nu vinner erkännande. Vi bör heller inte glömma bort att då och då ett förståelsens ord även till dem som i själva verket står oss närmare än både Ghana och Guinea kan vara av betydelse.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Bland de krav som vi vill ställa på svensk utrikespolitik står främst det kravet att den skall kunna säkra vår frihet och självbestämmanderätt och att detta om möjligt skall ske utan att vi blir indragna i krigiska konflikter. Som metod för en sådan politik har vi valt frihet från anknytning till något av maktblocken. Det är emellertid självklart att vi ändock i hög grad är beroende av dessa maktblock och av förhållandena mellan dem. Så t. ex. är den styrkebalans som nu råder mellan stormakterna i öst och väst för oss av vital betydelse, ty den innebär att även vår måttliga styrka av båda måste betraktas med en viss respekt. Den blir en marginalkvantitet som kan förskjuta balansen till nackdel för den som gör oss till sin motståndare. Ju jämnare balansen är och ju större vår styrka är desto ovilligare måste också en i och för sig högst överlägsen stormakt vara att engagera sig i konflikter mot oss.

Samtidigt ligger det i sakens natur att båda stormaktsblocken oavslutligt försö-

ker vidtaga åtgärder som kan förbättra styrkebalansen till egen fördel. Det är en kamp som pågår ända in på våra knutar, och som vi sannerligen inte med särskilt lugn kan åse. Vi har i vår hand nyckeln till viktiga strategiska värden: det är Östersjöinloppen, Nordkalottens viktiga basområden och mellersta Skandinavien med dess betydelse från luftförsvarssynpunkt.

Den pågående militärtekniska utvecklingen synes snarare öka än minska dessa strategiska värdenas begärlighet. De amerikanska robotbeväpnade atomubåtarna har sitt viktigaste operationsområde utanför Nordkalottens kuster och skulle lättast kunna bekämpas från baser där, den sovjetryska ubåtflottans effektivitet skulle öka betydligt om den kunde baseras vid Atlantkusten och mellersta Skandinavien värde ur luftbevaknings- och luftförsvarssynpunkt ökar. Den ökningen blir betydande om och när metoder framkommer för effektiv bekämpning av långdistansrobotar i luften.

Nu är det klart att svenskt territoriums begärlighet minskar om vart och ett av stormaktsblocken vet att detta territorium inte står till förfogande för någon. En fast politik, förmåga att skapa tilltro till den och till vår beslutsamhet att utveckla all vår styrka för att hävda den är därför viktiga medel att bevara freden.

Under senare år har vi vant oss vid att leva under så hög internationell spänning att minsta lilla lättnad väcker de ljusaste förhoppningar. Man talar faktiskt nu om avspänning och vår i luften. Upprustningen runt omkring oss talar ett helt annat språk. Sista året har Sovjetunionen höjt sina försvarsanslag med 45 procent, Västtyskland med 35, USA med 15 procent o. s. v. Rustningarna är större nu än de någonsin har varit i fredstid.

Balansen mellan stormakterna är i viss mån en terrorbalans, som grundar sig på att båda stormaktsblocken besitter möjlighet att tillfoga varandra skador av sådan omfattning att de synes omöjliga att överleva för någon nation. För att

Ang. Sveriges utrikespolitik

en sådan balans skall föreligga måste förmågan att tillfoga en motståndare letala skador kvarstå även efter ett överraskande anfall som direkt tar sikte på att minska denna förmåga. Balansen kommer härigenom att ligga på en oerhörd hög nivå. En annan följd är att styrkeförhållandena inte behöver vara lika i och för sig. Det kan vara rätt stora skillnader; terrorbalans föreligger ändå dock så länge var och en av parterna har förmåga att under alla förhållanden — alltså även efter ett anfall — tillfoga den andra dödliga skador.

Det är sannolikt att förefintligheten av denna balans minskar risken för att ett storkrig skall utbryta. Det finns intet att vinna på någonting som skulle innebära en katastrof för alla engagerade. Emellertid har själva vetenskapen om detta utnyttjats och kommer väl också i fortsättningen att utnyttjas som underlag för begränsade aggressioner. Om målet för en aktion sätts så lågt, att det inte rimligen kan motivera ett storkrig, räknar man kallt med att få fullfölja aktionen och att kunna hålla den begränsad. Det har alltså visat sig att våldshandlingar kan utföras i terrorbalansens skugga utan att risken för terror verkat tillräckligt avhållande. Vill man därför hindra också begränsade våldshandlingar, måste man eftersträva jämvikt även på lägre nivåer. Det är sannolikt en anpassning efter sådana erfarenheter, som tar sig uttryck i västmakternas nu inleda ganska avsevärda förstärkning av de konventionella stridsmedlen. På lägre nivåer har nämligen östblocket nu en betydande övermakt.

Att det således råder en skillnad i krigspotentialens natur mellan öst och väst är viktigt att observera. Förhållandet tar sig uttryck på många sätt, inte minst genom att det försvarar uppgörelser om rustningsbegränsningar. Alla är naturligtvis i princip överens om att det skulle vara utomordentligt angeläget att kunna reducera det storpolitiska spänningläget och att därefter finna former för en sänkning av den totala rustningsnivån, och då helst en högst avsevärd sänkning. En sådan kan dock bara be-

dömas vara möjlig och önskvärd om den kan ske utan någon rubbning av balansen, och kravet på detta blir starkare på ju lägre nivå som balansen slutligen lägges.

På grund av olikheterna i krigsmakternas uppbyggnad måste nedrustningsöverläggningarna åtminstone delvis röra sig kring förhållanden som bara med största svårighet kan jämföras. När det gäller kärnstridsmedel måste dessutom varje åtagande bygga på en absolut visshet om att även motparten in i detalj fullföljer sina motsvarande skyldigheter. På så sätt uppkommer det kontrollproblem, som har blivit så betydelsefullt vid alla diskussioner om nedrustning nu för tiden. Om vi skall deklarerat oss villiga att även för vår del ta konsekvensen av eventuella internationella överenskommelser på det aktuella området — och det är väl självklart att vi skall göra — blir kontrollens effektivitet ett livsvillkor även för oss, som vi sannernligen inte kan negligera.

Den överenskommelse mellan stormakterna, som man i dagens situation inför de nya förhandlingarna möjligen i första hand kan våga hoppas på, skulle väl vara ett förbud mot atomsprängningar. Även ett sådant begränsat resultat av förhandlingarna skulle dock kunna ha en betydande effekt. Visserligen skulle det inte hindra en fortsatt tillverkning av nu utexperimenterade bombtyper och alltså inte att terrorbalansen kan läggas på en ännu högre nivå, om detta av någon av stormakterna skulle anses önskvärd, men ett provstopp skulle kunna effektivt hindra konstruktion av nya typer av kärnladdningar, och det vore viktigt nog. För att ett provstopp skall ha denna verkan måste det emellertid dels få en avsevärd varaktighet, så att det inte bara kan utnyttjas för konstruktionsarbeten och sedan sägas upp så snart det blir behövligt att prova nykonstruktionerna, dels — som jag nyss sade — vara förenat med en omfattande kontroll. Att så blir fallet är särskilt viktigt, därför att ett slag av atomstridsmedel, som sannolikt står nära i tur att bli framtaget, är små kärnladdningar, direkt

Ang. Sveriges utrikespolitik

användbara för taktiska syften. Prov med sådana laddningar kan inte säkert konstateras med hittills använda metoder, varför nya former för kontroll är nödvändiga.

Utvecklingen i fråga om små kärnladdningar har ett särskilt intresse för oss. Det anses knappast sannolikt att vi i en konflikt skulle bli utsatta för angrepp med kärnvapen av terrortyp. Vi kan självfallet bli hotade med det, om ett sådant hot skulle anses kunna bryta vår motståndsvilja, men i övrigt skulle en motståndare ha föga att vinna med sådana medel.

När det gäller mindre kärnladdningar ligger frågan annorlunda till. En angripare skulle med sådana avsevärt kunna minska vår motståndsförmåga. Detta skulle dels bero på den ökade vapeneffekten i och för sig, dels på den större spridning av försvarskrafterna som framtingas och som är särskilt ogynnsam gentemot en fiende, som inte behöver ålägga sig en sådan spridning utan kan anfälla koncentrerat mot viktiga mål. Även om kärnvapen över huvud taget inte skulle komma till användning vid ett anfall mot oss — det kan mycket väl vara tänkbart i ett läge, där man vill hålla en konflikt begränsad — kan vi ändå aldrig lita på att en motståndare avstår från att utnyttja de resurser, som han har till sitt förfogande. Inget krig i atomåldern kan vara fritt från överväganden om kärnvapens insättande. Man måste alltid räkna med att sådana vapen kan komma att användas och i sitt uppträdande handla därefter. Det är därför ett vitalt intresse för vårt land att förhindra tillverkning av sådana små kärnladdningar, som genom sin lätthanterlighet och sin kontrollerbara begränsning av skadeverkningarna mer och mer suddar ut gränserna mot de konventionella vapnen. Detta intresse är enligt min mening så vitalt att vi, om det inte kan tillgodoses, måste dra konsekvenserna härav och sannolikt också själva anskaffa dylika vapen.

Det råder en allmän och naturligtvis högst förstälelig ovilja världen över mot en utvidgning av kretsen av de länder

som har tillgång till kärnvapen. Ett ökat antal sådana länder ökar risken för konflikter och minskar möjligheten att hålla de konflikter, som ändå kan uppstå, under kontroll. För stormakterna skulle en sådan utvidgning inte bara innebära, att deras storpolitiska dominans försvagades, utan också att deras vandring på vulkanens rand skulle bli än vanskeligare genom risken för oberäkneliga sekundära eruptioner. Man frågar sig då: Skulle inte möjligen de ökade riskerna kunna verka på så sätt, att de understryker nödvändigheten av att avstå från den farliga vandringen?

En vidgning av kärnvapenmakternas krets skulle i så fall ha en önskvärd effekt, nämligen att förbättra förutsättningarna för nedrustning och provstopp när det gäller kärnvapen. Hur därmed än kan förhålla sig, så torde under alla omständigheter realistiska och effektivt kontrollerade internationella överenskommelser vara det enda medel som står till buds för att hindra en ökning av antalet atommakter. Den ökningen är annars mycket snart ett faktum, vad vi än kan tycka om saken.

Våra svenska åtgärder måste vidtagas mot denna bakgrund. Situationen, som den i verkligheten är, kräver att vi bibehåller så stor handlingsfrihet som över huvud taget kan stå oss till buds. Den dag vi blir tvungna att träffa ett avgörande — och den dagen är kanske inte så avlägsen — måste vi kunna fatta det beslut, som bäst gagnar våra egna och troligen i så fall också alla andra fredliga nationers verkliga intressen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! För många talare i dagens debatt har det fallit sig naturligt att anknyta till den nedrustningskonferens som just denna dag öppnas i Genève med deltagande av 17 stater — egentligen skulle antalet ha varit 18, men till all beklämning har Frankrike vägrat att delta; det är på annat sätt Frankrike bereder hopp åt världen, nämligen genom den snara fred i Algeriet som man väntar på.

Nedrustningskonferensen är, såsom här framhållits, ett nytt försök till de många som under decennierna gjorts för att bemästra ett av de svåraste av alla mellanfolkliga problem: nedrustningen. Detta är ett mål värt att anstränga sig för att nå. Med den omfattning rustningarna i dag har, med den tyngande ekonomiska börda de utgör, med den förintande verkan de nya vapnen besitter, blir nedrustningen av livsavgörande vikt för folken.

Den brittiske kärnfysikern och nobelpristagaren Patrick Blackett skriver i senaste numret av *New Statesman* om vägen till nedrustning. Han erinrar där om den ryske försvarsministerns Malinovskijs uttalande, att Sovjet har en kärnvapenstyrka tillräcklig för att förstöra alla viktiga industriella, administrativa och politiska centra i USA samt i de länder som upplåter baser åt USA. Blackett tolkar uttalandet på det viset, att för en sådan förstörelse skulle »bara» behövas 1 000 megaton. Med 200 000 människor dödade per megaton skulle en dylik attack döda 200 miljoner människor. Detta på 1 000 megaton; 1 megaton motsvarar som bekant en miljon ton trotyl. Men, säger Blackett, USA beräknas ha en kärnvapenstyrka i lager på 30 000 megaton — trettio gånger mer än som behövs för den av Malinovskij nämnda förstörelsen. 30 000 megaton lagrade i USA — det betyder en kärnvapenstyrka som motsvarar 150 ton trotyl på var och en av alla Sovjets 200 miljoner invånare.

Detta är inte enbart en svindlande tanke — det är historiens största vanvett och största hot som ligger i denna kapprustning med kärnvapen. Dessa krafter är bundna, men de kan släppas lösa om det går illa. Och folkens historia är fylld av berättelser om hur det gått illa.

Jag nämner dessa data som bakgrund till den i dag öppnade Genèvekonferensen. Vem ville inte hoppas på framgång för de sjutton i Genève? Men vem vågar eller kan i dag hoppas ens på en begränsad framgång? Nedrustningskonferenser har kommit och gått, men upp-

Ang. Sveriges utrikespolitik

rustningen har fortsatt med alltmer destruktiva vapen, såsom Rickard Sandler erinrat om. Ett stort politiskt spel hålls i gång med nedrustningen som instrument. Den bittra sanningen är att nedrustningsfrågan i det kalla krigets tid har blivit ett politiskt vapen makterna emellan.

Man behöver inte betvivla de stora och bestämmande makternas vilja att begränsa rustningarna. De hyser säkert en allvarlig önskan därom i och för sig, men starkare än så är fruktan att förlora ett försprång eller önskan att se en marginal inknappas. Misstron mot motparten i det kalla kriget är mäktigare än viljan till nedrustning. Man kan heller inte se bort ifrån att rustningarna numera har blivit av sådan betydelse för samhällsökonomien att detta verkar som inbyggda bromsar på strävandena till nedrustning. Den starka ökning av rustningskostnaderna som har skett under det senaste året i Amerika, i Sovjet och flera andra länder har verkat mycket stimulerande på den ekonomiska konjunkturen.

Rustningar vållar i och för sig spänningar, men främst får de ses som reflexer av internationella politiska spänningar, och det är svårt att tänka sig en nedrustning, om inte dessa spänningar först minskar. Herr Boheman var inne på denna turordning. Den har utförligare analyserats av den amerikanske diplomaten Georges Kennan, som i ett av sina arbeten säger följande om denna turordning: »Att försöka få bort rustningarna innan man avsläpnat de väsentliga intressekonflikterna är att spanna vagnen för hästen . . . Först när denna spänning har lättats kommer det att finnas verkliga utsikter till nedrustning, och först då kommer allt detta mödosamma förberedelsearbete att ge någon avkastning.»

Slutsatsen av detta resonemang blir inte att nedrustningskonferenser är onödiga eller att vi kan sitta med armarna i kors. Opinionsbildning och förberedelser i nedrustningsfrågan måste oavbrutet fortsätta. Men man kan inte hoppas på verkliga resultat förrän de politiska

Ang. Sveriges utrikespolitik

spänningar är borta som utgör de primära orsakerna till rustningarna.

I dag är dess värre förutsättningarna sämre än för några månader sedan på grund av den ryska provserien och på grund av USA:s ultimativa besked att sätta i gång atmosfäriska kärnvapenprov i april, om inte någon överenskommelse uppnås i Genève. Lyckas man inte i Genève, får man vara beredd på stegrad tempo i kapprustningen och en lång väntan innan nästa försök till rustningsbegränsning kan göras. Med tanke härpå välkomnar man utrikesminister Undéns plan på s. k. atomvapenfria zoner som framlades i höstas i FN. Rundfrågan går nu vidare till FN:s medlemmar om deras inställning till denna plan. Det är glädjande att Sveriges svar har kunnat lämnas under så påfallande enighet mellan partierna.

Jag hyser alls ingen övertro till Undén-planen. Även om ett större antal stater skulle ansluta sig till dess tankegång, bör man inte överskatta den praktiska eller moraliska effekten härav på kärnvapenmakternas handlande. Moral är inte det sämsta bland vapen, men dess effekt på stormakter har aldrig varit särskilt framträdande. Men Undén-planen kunde dock i bästa fall ge ett väsentligt bidrag, nämligen om den kan medverka till att hindra spridningen av kärnvapen till flera länder. Däri ligger sannolikt planens största potentiella möjligheter, och det skulle inte vara någon ringa vinst, om den gav ett sådant praktiskt resultat, eftersom riskerna ökar i världen för varje land som kommer i besittning av kärnvapen. Jag kan inte upphöra att förvåna mig över att en svensk politiker, därtill partiledare, just i dessa dagar begär att den svenska regeringen skall bifalla överbefälhavarens hemställan att få göra en utredning om svenska atomvapen. Tidpunkten för en sådan framstöt kunde icke vara sämre vald.

En fråga av mindre universell räckvidd än nedrustningen men av stor betydelse för oss är Sveriges förhållande till den västeuropeiska marknaden, och det är med stort intresse man avvaktar

EEC:s svar på de tre neutrala staternas ansökan om associering. Trots de kritiska röster som höjts ute på kontinenten mot de neutralas associering har man svårt att tro att EEC skall vända tummen nedåt för de neutrala staterna. EEC, liksom USA, kan inte ha något egentligt intresse av att de neutrala småstaterna — varav Sverige och Österrike har karaktären av randstater mellan de östliga och västliga blocken — skulle utestängas från den västeuropeiska handelspolitiska gemenskapen. De hör dock dit och gör en värdefull insats. Det har antytts att de kritiska uttalanden som från svensk sida har fällts om sexstaterna skulle kunna negativt påverka det slutliga resultatet. Jag tror att det är ett ytligt betraktelsesätt. Avgörandet ligger nog på ett annat plan, nämligen i det dilemma som uppstått för sexstaterna, när de för första gången konfronterats med neutrala staters ansökan och i deras attityd till neutrala stater.

Man kan ha sina invändningar mot att ett antal av de rikaste nationerna i världen sluter sig samman i en mer eller mindre sluten politisk-ekonomisk klubb såsom EEC gjort. Åtskilliga vådor är förenade därmed, inte minst i relationerna till de fattiga länderna. Om protektionismen skulle bli bestående i EEC, skulle dessa nackdelar efter hand framträda alltmer. Man har dock skäl att tro på motsatsen, inte minst genom president Kennedys nystartade och hoppgivande offensiv för att pressa ned tullarna. Med denna reservation om protektionismen måste man dock se på EEC:s grundläggande syfte som något positivt och nyskapande. Det politiska syftet är främst att utesluta krig mellan Frankrike och Tyskland genom att upprätta intim politisk och ekonomisk samverkan.

Man behöver inte dela EEC:s s. k. politiska filosofi för att erkänna och bejaka värdet av en sådan gemenskap som bidrar till att hindra krig mellan folk som genom tiderna har varit varandras s. k. arvfijender. Vad som nu sker i Västeuropa är otvivelaktigt konstruktivt och

Ang. Sveriges utrikespolitik

hoppingivande. Om man på närmare håll de senaste åren har sett de fransk-tyska relationerna i gränstrakterna, inser man att det är något väsentligt nytt som sker i dessa folks och Västeuropas historia. Den gamla föreställningen om »arfiendskap» verkar vara spårlost borta. Reselivet är livligt mellan de båda länderna. En ny ömsesidig förståelse på sakens grundval håller på att växa sig stark. Det är ingen tvekan om att det samarbete som inletts efter kriget och som under senare år har drivits fram på toppnivå inom EEC och på annat sätt har sin motsvarighet allt längre ner i folkens skikt. Det är inte säkert att krig för alltid är bannlyst mellan Västeuropas länder. Det är inte på något sätt säkert. Men vad som skett efter kriget och senare genom EEC har gjort ett krig mellan dessa länder mindre sannolikt och har inriktat tanken på fred och samverkan. Jag vill gärna säga att jag anser detta vara ett grundläggande perspektiv på EEC. Jag vill starkt understryka detta.

Det är för Sveriges ekonomi och näringsliv av självklar vikt att vi kommer innanför den gemensamma tullmuren i EEC. Där om råder inga delade meningar. För att nå det målet har vi anledning att sträcka oss mycket långt, självfallet med de garantier och särregler som neutralitetspolitiken kräver. Med anledning särskilt av vad herr Lundström tog upp i dag vill jag säga, att jag tycker det är allvarligt när vi försöker markera de olikheter i neutralitet som kan finnas mellan Sverige, Schweiz och Österrike. De tre småstaterna har ingen anledning att skapa en uppfattning, att det finns tre olika slag av neutralitet, så mycket mindre som Österrike långt innan det blev bundet av statsfördraget med stormakterna i parlament och folkopinion var klart inställt på att efterkrigstidens fria Österrike skulle bli en neutral nation. Det är alltså ingen politik som påtvingats Österrike ovanifrån av stormakterna. Jag tycker att detta argument, som har utbredd sig i den svenska marknadsdebatten, är irrelevant och kan lämnas därhän.

Regeringen har nyligen genom statsminister Erlander sagt, att vi kan godtaga Romavtalets fria gemensamma arbetsmarknad liksom socialpolitikens harmonisering. Därigenom har regeringen på ytterligare två väsentliga punkter betydligt närmat sig Romavtalet. Jag hyser ingen som helst tvekan att instämma även i dessa två punkter och att vi godtar dem. Vi behöver nog inte heller dra oss för att acceptera även fria kapitalrörelser och i långa stycken vara med om en friare etableringsrätt, även dessa två väsentliga punkter i Romavtalet. Det betyder dock inte att vi skall lämna fältet fritt för varje utlänning att komma och köpa våra naturtillgångar eller ledande företag eller att vi skall spoliera våra möjligheter att bedriva den fulla sysselsättningens politik. Dessa värden och möjligheter måste tryckas för vårt land i framtiden. Vad det främst skulle gälla i förpliktelser är att vi i vår lagstiftning inte diskriminerar utlänningar från EEC-området jämfört med svenska medborgare.

Allt detta är vitala och grannliga förhandlingsfrågor, men det är värt mycket att knyta an till stormarknaden och bli med i den ekonomiska dynamik, som denna marknad otvivelaktigt kommer att inrymma. Häri ligger kanske det allra viktigaste på längre sikt, viktigare än själva tullnivån. Ensamma och lämnade utanför EEC skulle vi med stor säkerhet kunna klättra över åtskilliga tullmurar i Europa och sälja bra även till EEC-marknaden liksom vi hittills har gjort. Jag vill erinra om att vi har ökat vår export till EEC med 11 procent och till Efta med 10 procent. Jag tror i likhet med en känd bankman som uttalade sig häromdagen, att ingen katastrof skulle inträffa, men vi skulle riskera att hamna utanför stormarknadens dynamiska impulser och kraftkällor och med tiden se våra marknader krympa genom den inre lojalitet som man måste räkna med inom stormarknaden. Den tanke som i en del fall har förts fram i den svenska debatten, att vi i så fall skulle kunna kompensera oss på andra marknader, är fylld av illusioner.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Även som associerad med EEC måste Sverige dock fortsätta att medverka till att pressa ned tullarna i Europa och världen i övrigt, EEC:s tullmur liksom andra tull- och handelshinder. GATT och OECD är därvid lämpliga organ. Det är med viss besvikelse man noterar hur tyst och stilla det har blivit kring OECD i dess nya gestalt. Det var inte den effekten man tänkte sig när USA och Kanada kom med som medlemmar. Svenska regeringen bör inte förtröttnas att ta initiativ för att ge ny vitalitet åt OECD och även GATT samt främja deras syften.

Herr talman! Även en stormarknad i Västeuropa med 300 miljoner människor är en alltför snäv krets och bör endast bli en etappstation på vägen mot en friare världshandel och en universell marknad.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Svensk militär personal har sedan 1950 verkat i Förenta Nationernas tjänst i åtskilliga länder, i Kashmir, Palestina, Grekland, Egypten, Libanon, Korea, Gaza och Kongo. I Gaza har ett relativt omfattande uppdrag fullgjorts sedan 1956 och för närvarande finns där omkring 450 svenskar.

Det mest uppmärksammade uppdraget har emellertid rört Kongo, och det påbörjades som bekant i mitten av juli 1960. Det har uppmärksammats inte blott på grund av sin omfattning utan även på grund av sina internationella konsekvenser. För oss här hemma har det även trätt i förgrunden därför att svensk militär trupp för första gången på 150 år enligt ett här hemma givet uppdrag deltagit i militära aktioner, varvid bl. a. jetplan kommit till användning.

Detta faktum är, herr talman, redan i sig så uppseendeväckande, att det skulle motivera utgivandet av en blå bok, en aktsamling innefattande bl. a. akter växlade mellan FN-högkvarteren i New York och i Kongo samt svenska utrikesdepartementet. Än mera motiverat ter sig utgivandet av en sådan blå bok, när

man konstaterar att en rad inför allmänna opinionen oklara eller dunkla punkter föreligger. Låt mig nämna några. Vem gav den ursprungliga aktionsorden under septemberkrisen i Katanga? Olika och varandra helt motstridiga uppgifter föreligger. Vilka allmänna direktiv erhöLL under denna tid FN-truppernas ledning i Katanga? Enligt uppgift begärde FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld flyghjälp från Sverige under en kritisk period. Hur handlades denna framställning av svenska regeringen? Jag talar alltså om händelserna före Ndola-katastrofen.

På liknande sätt torde ökad klarhet kunna vinnas rörande ordergivningen och direktiven i samband med striderna i Katanga i december. Naturligtvis utgår man från att svenska regeringen noga förvissat sig om att utfärdade allmänna operativa direktiv givits av behöriga instanser. Även innehållet i den promemoria som statsrådet Ulla Lindström och ambassadör Agda Rössel enligt svenska regeringens beslut och efter utrikesnämndens hörande i början av december överlämnade till FN:s generalsekreterare U Thant borde publiceras. Har svenska regeringen därefter låtit framföra liknande synpunkter till FN?

Åtskilliga fler frågor skulle kunna ställas av denna art, men jag nöjer mig med dessa exempel. Redan de synes mig, herr talman, belysa behovet av en aktsamling. Måhända kan och bör den icke utkomma nu, men den bör förberedas redan nu så att onödig tidspillan undviks.

Just nu pågår uttagningen av militär personal till en ny bataljon, vilken alltså skall tjänstgöra ytterligare 6—7 månader, d. v. s. till inemot slutet av detta år. Generalsekreterare U Thants förhoppning att FN:s militära insats i Kongo skulle avslutas i sommar synes efter vad nu kan bedömas icke kunna förverkligas. Men är det meningen att den bataljon, som nu uttages, i sinom tid skall ersättas av en ny, eller överväger regeringen att på något sätt söka tidsbegränsa det svenska militära deltagan-

Ang. Sveriges utrikespolitik

det i Kongo? För närvarande finns där cirka 850 man och totalt torde 1300 svenska militärpersoner vara sysselsatta i FN:s tjänst. Det är ett för våra förhållanden och med hänsyn till de kategorier det gäller icke obetydligt antal. Nog borde det bland de 104 nationerna i FN — varav dock givetvis ett stort antal av skilda skäl icke kan komma i fråga för att ställa trupper till förfogande — finnas förståelse för om Sverige efter närmare två och ett halvt år och med tanke på våra övriga militära insatser ville tidsbegränsa det uppdrag vi erhållit i Kongo. Kanske anser regeringen att mot slutet av detta år behov inte längre finns av FN-militär i Kongo. Måhända är denna bedömning riktig. Men skulle denna mening vara felaktig — hur blir vår bedömning då?

I regeringsdeklarationen, herr talman, står angivet att det är en grundlinje i den svenska politiken att främja sammanhållning och samarbete mellan de nordiska länderna. Detta uttalande ger anledning till några tillbakablickande reflexioner.

Den 9 februari 1949 hölls i denna kammare en utrikesdebatt. I sitt inledande anförande uttalade då statsminister Erlander sin djupa besvikelse över att förhandlingarna om ett nordiskt försvarsförbund hade misslyckats. Själv hade statsministern på ett erkännansvärt sätt satt in sin kraft och använt alla sina fullmakter — kanske litet därtill — för att förhandlingarna, sedan de en gång inletts, skulle gå i lås. Herr Erlanders besvikelse var så stor att han i ett tal dessförinnan hade konstaterat: »Det här är ett tillfälle som kanske endast återkommer för våra folk med århundradens mellanrum. Tydligt är uppgiften för stor för oss som är samlade här i dag. Det kanske blir nästa generations gärning att nå ett resultat.»

Från alla de demokratiska partierna fick herr Erlander den 9 februari 1949 motta tacksamhetsbetygelser för att han i det inträdda läget gjort vad i hans förmåga stått. Om i ett tidigare skede försummelser eller underlåtenhetssynder hade begåtts från svenska regeringens

sida är en sak, som här icke skall diskuteras.

Det finns som bekant intet ont som inte har något gott med sig. Misslyckandet år 1949 medförde ett behov av att intensifiera det nordiska samarbetet inom andra områden och på ny och vidare plattform, en parlamentarisk. Initiativet togs av den danske statsministern Hans Hedtoft den 13 augusti 1951, och den händelseutveckling som sedan förde fram till Nordiska rådets bildande är just i dessa dagar skildrad i en uppsats av en aktad, tidigare medlem av denna kammare, professor Nils Herlitz, själv en av den nordiska tankens mest energiska förkämpar.

Tio år senare, år 1959, begravdes ett annat stort nordiskt projekt, den nordiska tullunionen. Jordfästningen ägde rum i Kungälv, och i dagens läge kan man blott beklaga att inte heller den tanken gick att förverkliga. Besvikelsen blev störst i Finland, vars landsrepresentanter ej heller i förväg hade informerats om att de skulle närvara vid en begravning och icke vid ett dop. Om någon 1959 hade kunnat skåda in i framtiden, hade han naturligtvis kunnat säga att regeringarna inte borde ha släppt taget, att arbetet borde ha gått vidare, segt och ihärdigt. Men år 1959 var motståndet mot en tullunion på sina håll i Norden så starkt, att misslyckandet tedde sig förklarligt.

Sedan mitten av förra året är det emellertid uppenbart, herr talman, att vi nu under samma regerings tid riskerar ett tredje misslyckande i fråga om nordiskt samarbete, ett kanske på lång sikt vida allvarligare än de båda föregående. På sätt och vis kan detta nya misslyckande, om det kommer, sägas vara en följd av 1949 års händelser, på sätt och vis inte. Vi står inför faktum, att de nordiska länderna tydligt valt olika vägar i fråga om anknytning till den europeiska marknaden, och om de svenska förhandlingarna skulle misslyckas står vi inför risken att Nordens länder som vilda svanar flyger åt olika håll — för att citera Hans Hartwig Seedorf Pedersen. Det är onödigt att här belysa vilka allvarliga eko-

Ang. Sveriges utrikespolitik

nomiska och politiska konsekvenser som skulle följa av den splittring som i värsta fall kan komma till stånd. Om Norge och Danmark till skillnad från Sverige anslutes som fullständiga medlemmar till EEC — och Sverige ej kommer med — så kommer deras tulltariffer gentemot oss att höjas, liksom vi också möjligen, om vi ej associeras, tvingas återställa våra tullar gentemot dessa grannländer till nivån före EFTA. Tullmurarna över Kölen och Öresund, som vi är i färd med att rasera, skulle alltså i stället byggas högre än förut, och de skulle markera en ekonomisk söndring och en internordisk tulldiskriminering av betydande mått. En sådan utveckling skulle inge allvarliga bekymmer, heter det i en auktoritativ svensk promemoria från förra året. Detta konstaterande måste sägas vara i underkant. Kanske de psykologiska verkningarna på lång sikt blir värre än de ekonomiska.

Hade då denna händelseutveckling kunnat förebyggas? Det skulle vara frestande att närmare gå in på denna fråga. Visade den svenska regeringen någon aktivitet, när den i brev av den 25 april 1961 av Danmarks utrikesminister underrättades om att Danmark tänkte följa Englands exempel, därest detta land ansökte om medlemskap i EEC? Sökte regeringen i detta läge kontakt med övriga nordiska regeringar för att undersöka möjligheterna till hel eller partiell samverkan i fråga om marknadsfrågorna? Vad skedde före den bekanta sommarkonferensen i Halland i augusti månad? Kontakterna i dessa frågor synes under dessa viktiga vårmånader har varit ringa mellan de nordiska regeringarna. Detta är så mycket mer förbryllande som i varje fall inga s. k. ideologiska skäl bör ha kunnat stått hindrande emellan regeringscheferna i Sverige, Norge och Danmark.

Man har svårt att värja sig för det intrycket att regeringen under denna viktiga period intog en påfallande passiv hållning i förhållande till våra nordiska grannar. Uppmärksamheten var tydligt inriktad på andra projekt — till men för det nordiska samarbetet.

Därför tror jag, herr talman, att få den här gången är beredda att prisa statsministern och hans kolleger på samma sätt som skedde 1949. Vill regeringen förmå oss att ändra uppfattning i denna fråga, så kan det bäst ske på dokumentarisk väg genom framläggandet av aktmaterial. En sådan dokumentation vore för övrigt även ur andra synpunkter högst välkommen.

Uppgiften i dag är emellertid främst att se framåt. Hur ser det ut nu? Representanter för Österrike, Schweiz och Sverige har nära samråd på toppnivå och på expertnivå. Jag skall inte ta upp den diskussion om likheter och olikheter mellan dessa länder som fördes senast av herr Möller. Jag vill bara uttala min förvåning över att statsministern enligt min mening opåkallat och onödigt ånyo helt identifierat Sveriges förhandlingsläge med Österrikes ifråga om EEC. Ett sådant uttalande kan tyvärr komma att få åtas upp.

Men håller vi nu nära kontakt med Norge och Danmark ifråga om förberedelser till presentation av våra synpunkter på en associering med EEC? Eftersträvar man att de tre nordiska ländernas synpunkter t. ex. i fråga om viss civillagstiftning samordnas i de önskelistor som från varje land skall presenteras i Bryssel? Om inte detta sker riskerar man att även det samarbete som vi har inom lagstiftningen ändrar karaktär och att Danmark och Norge anpassar sin lagstiftning efter EEC-ländernas och därmed avlägsnar sig från vår linje. Den politiska splittringen leder då till nya och andra olägenheter för vår samverkan.

Därmed är jag inne på målsättningen för vår utrikespolitik över huvud taget. Det är alltså med stor glädje som man i regeringsdeklarationen finner konstaterandet att det nordiska samarbetet är en grundlinje i svensk politik. Ibland har tyvärr nordismen i uttalandena från regeringsbanken på senare år kommit att glida undan.

Jag skall inte trötta kammarledamöterna med någon dokumentation. Synpunkten i regeringsdeklarationen om

Ang. Sveriges utrikespolitik

nödvändigheten i det nordiska samarbetet kan emellertid inte nog understrykas. Visst befinner sig Norge och Danmark i en militärallians, tillkommen som skydd mot en befarad aggression. Visst har Sverige valt en annan väg. Men militära allianser kan vara kortfristiga företeelser, antingen de finns i norr eller i söder, i öst eller i väst. I diskussionen märker man ibland en benägenhet att utgå ifrån att dagens politiska och militärpolitiska läge förblir evigt oföränderligt. Intet kan vara felaktigare. Kastningarna kan vara både snabba och överraskande, och ett land, som den ena dagen finns i ett läger, kan nästa dag stå i ett annat. Även om Norge och Danmark är med i NATO och Sverige är utanför, så bör denna olikhet icke få hindra oss att inom områden, där detta är förenligt med våra länders fastslagna politik, mötas och samverka.

Låt därför, herr talman, en kontinuerlig, allsidig nordisk samverkan bli en fast handlingslinje i vår utrikespolitiska målsättning. Vår geografiska belägenhet är en konstant faktor, språksamhörigheten och folkpsykologisk släktskap är politiska realiteter. Resetraffiken har under de senaste åren mer än tiodubbats och folken, om än inte regeringarna, tycks ha kommit varandra närmare än någonsin tillförne.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Det fanns vid remissdebatten i januari månad anledning att efterlysa åtgärder för att stärka Sverige i den europeiska opinionens uppfattning. Det var föranlett, i varje fall från min sida, framför allt av de erfarenheter som vi gjorde under januari-sessionen med Europarådet.

Det finns anledning att med tillfredsställelse anteckna, att det sedan dess har hänt en del på den fronten. Jag vill uttrycka förhoppningen att de åtgärder,

som är avsedda att vidtas kommer till stånd och att den eller de, som skall handhava denna verksamhet, verkligen får sådana resurser att resultatet blir vad man avser. Men det är alldeles klart, att om det arbetet skall lyckas är det nödvändigt att man även här hemma har klart för sig att varje diskussion om hit-hörande saker ändå har någonting att betyda för dem som skall handhava upplysningsverksamheten om vårt land.

Man får då inte här hemma ifrågasätta riktigheten av Sveriges officiella hållning och den neutrala politik, som vårt land valt att följa. Det finns också andra saker som man i sammanhanget bör iakttaga. Jag tänker särskilt på vad som har nämnts av statsrådet Ulla Lindström om våra kontakter med främlingar som kommer hit. Jag har haft tillfälle att syssla med deras förhållanden då och då och funnit att det framför allt är en sak som är mycket betydelsefull och där man måste göra något för att förbättra förhållandena. Vi har många utländska medborgare, inte minst från Afrika, som söker sig hit i syfte att utbilda sig vid svenska utbildningsanstalter. Vi har stora svårigheter att bereda dem möjligheter till detta — inte minst ekonomiska. Vi måste angripa detta problem och försöka klara ut i vilken omfattning det skall vara möjligt att ge sådana främmande studerande dels plats vid våra utbildningsanstalter och dels det ekonomiska stöd som är nödvändigt. Ibland tycker man inte att det är oss riktigt värdigt att för all del låta dem komma hit, men sedan hänvisa dem till att skaffa sig uppehälle och betala sina studiekostnader exempelvis genom att gå till restauranger och diska; det är nästan alltid den sista utväg som återstår. Denna fråga måste väl ändå i diskussionen om vårt förhållande till främlingar vara av mycket stor betydelse. Jag hoppas verkligen att det på denna punkt skall tas något initiativ så att det skapas fastare regler för i vilken grad man kan ta emot sådana studerande.

Vi har också anledning att titta litet närmare på vad som sagts i debatten här i dag. Herr Hagberg deklarerade

Ang. Sveriges utrikespolitik

bl. a. att det inte skulle vara riktigt, om man bara hävdade att vår neutralitetspolitik skulle ha sin grund i att vi hade att ta hänsyn till andra — han menade framför allt i det fallet Finland. Han ansåg att vår deklarerade hållning om alliansfrihet i hög grad var ett utslag av egoism. — Vi hade med andra ord anledning för vår egen skull att in ta den position vi nu har intagit.

Låt mig stanna ett ögonblick vid detta. Det förhåller sig på det sättet, att i diskussionen från en hel del håll framförts, att Sverige skulle ompröva sin alliansfrihet. Bl. a. har här i landet givits ut en skrift i frågan, bakom vilken står Sveriges liberala studentförbund. I skriften pläderar man för att vår alliansfria politik skall tas upp till prövning och att man skall införliva taktiska kärnvapen med det svenska försvaret. Jag skall inte gå in på den frågan i och för sig — man må väl få ha den uppfattningen att det skall vara så och man må ha rätt att också plädера för den uppfattningen.

Men vad som är av intresse är den reaktion, som denna skrift framkallat i finska kretsar. De liberala studenterna i Finland ser mycket allvarligt på denna fråga. De har nämligen i en protestskrivelse till det svenska liberala studentförbundet sagt att de åsikter, som framförs i den svenska programskriften, kräver ett »kraftigt bemötande inte minst då Finlands internationella ställning genom rekommendationernas förverkligande avsevärt skulle försvåras». Det säges också i denna skrivelse, att Sveriges och Finlands gemensamma neutralitet på ett avgörande sätt bidragit till att den internationella spänningen i Norden under de senaste åren trots allt varit mindre än på andra håll i Europa. Man menar därför att det inte finns något skäl att avvika från den politiska linje länderna hittills följt.

Det framgår av den svenska skriften, att alternativet till vår nuvarande alliansfria linje skulle vara ett svenskt medlemskap i Atlantpakten. Med anledning därav ställer det finska studentförbundet ett antal frågor i sin skrivelse. Man frågar helt enkelt för det första:

Anser Sveriges liberala studentförbund att ett svenskt medlemskap i NATO vore ägnat att minska spänningen mellan Öst och Väst? Man frågar för det andra: Anser Sveriges liberala studentförbund att en svensk anslutning till NATO kan ske utan att avgörande förändringar inträder i Sovjetunionens nordeuropeiska försvarssystem? Och man frågar för det tredje: Anser Sveriges liberala studentförbund det önskvärt att ett läge skapas, där militärklausulerna i biståndspakten mellan Finland och Sovjetunionen eventuellt måste träda i kraft?

Någon säger kanske nu, att vad man sysslar med i svenska studentkretsar i detta sammanhang inte har så stor betydelse. Jag skall inte diskutera den saken, men om vi nu tillmåter vad det liberala studentförbundet säger någon betydelse, måste vi å andra sidan tillmäta reaktionen från det finska studentförbundets sida en hel del värde. Det är alldeles uppenbart, att dylika funderingar i hög grad är ägnade att misstänkliggöra vår hållning i dessa frågor. Jag anser att det är viktigt att det inom landet drives en upplysningsverksamhet, som syftar till att för oss själva klargöra, varför vi intar vår alliansfria hållning och vilka förutsättningar den grundas på och vilka konsekvenser den kan få. Det är alldeles uppenbart att när dylika funderingar förekommer i intellektuella kretsar man kan fråga sig vilket resultat detta får i kretsar där man är van vid att lyssna till vad som kommer från de intellektuella.

Jag tror också att det finns anledning att titta på andra saker, som diskuteras här i landet. Det har förekommit uppgifter i tidningspressen under de senaste dagarna om att det i den allmänna opinionen skett en omsvängning i uppfattningarna om våra skyldigheter gentemot i första hand u-länderna. Det framgår därav att det är allt flera inom olika grupper, som fått den uppfattningen att vi inte skulle behöva satsa så mycket pengar på u-länderna och att vi borde minska vårt bidrag i en del fall, och detta när vi faktiskt ännu inte haft tillfälle att ta ställning till det förslag, som

Ang. Sveriges utrikespolitik

väntas på riksdagens bord i denna vecka.

Det står alldeles klart för mig att det också på denna punkt behövs upplysningsverksamhet. Det måste i första hand åvila tidningspressen men också organisationer, framför allt på det fackliga och politiska planet. Det måste på den här punkten bedrivas en upplysningsverksamhet, som klargör varför vi har en plikt på detta område, som klargör, att vi har resurser och därför helt enkelt har råd att för vår del avstå från det, som denna hjälp kräver. Jag tror inte man skall förlägga hela diskussionen om vad som sålunda kan röra sig på det här området utanför gränserna och endast stirra sig blind på hur den utländska opinionen reagerar, utan man måste i lika hög grad ägna sin uppmärksamhet åt vad som rör sig hos oss själva. De funderingar som vi har här i landet är naturligtvis ägnade att utgöra ett underlag för den bedömning, som förekommer i utlandet.

Jag skulle, herr talman, till slut vilja konstatera, att vi ändå i den utrikespolitiska diskussionen numera har kommit så långt, att vi liksom har skalat bort de skiljaktigheter som tidigare har funnits — eller förmenta skiljaktigheter, som har förstörats och som kanske har givit anledning till missförstånd på olika håll. Det måste betecknas som ytterligt tacknämligt därför att, som det sagts flera gånger i dag, vårt land befinner sig i en sådan situation, att vi måste svetsa ihop alla krafter, som verkar i rätt riktning. Sverige har en position — det har inte minst understrukits från statsrådsbänken tidigare — som vi har anledning att slå vakt om. Men skall vi lyckas med det måste alla hjälpa till.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttala min stora tillfredsställelse över den positiva anda till det ekonomiska samarbetet i Europa och då närmast till Sveriges ekonomiska associering med EEC, som kommit till uttryck i regeringsdeklarationen. Den är ganska otve-

tydig på denna punkt och kan inte missförstås. Det klarlägges att Sverige ligger i Europa.

Den positiva tonen försvagas inte, såsom tidigare har förekommit, av reservationer i det ena eller andra hänseendet. Inte minst saknas de många orden om den diskriminering av de underutvecklade länderna, som skulle bli en följd.

Deklarationen ger vid handen att regeringen går till förhandlingsbordet med en fast vilja att åstadkomma ett positivt resultat. Hade regeringsuttalandena i höstas varit hållna i samma anda hade den oro om regeringens innersta tankar och vilja, som tidigare på många håll uppstått, icke kommit till uttryck. Många missförstånd såväl här hemma som i utlandet hade kunnat undvikas.

Jag har särskilt fäst mig vid det uttalande i deklARATIONEN där det heter, att »vi har intresse av att fortsätta det ekonomiska samarbetet om andra ekonomiska frågor än tullar och kvotering». Detta kan inte tolkas på annat sätt än att regeringen är beredd att utsträcka samarbetet längre än till en tullunion. Detta sammanfaller med näringslivets önskemål.

Bland andra frågor, som anses kunna bli föremål för samarbete, angives samråd om konjunkturpolitik m. m., en fortsatt harmonisering av arbetsmarknads- och socialpolitiken, en samordning på jordbrukspolitikens område o. s. v. Därom är inte annat än gott att säga. Men bland exemplen på områden, där samarbete kan äga rum, saknas i deklARATIONEN ett väsentligt inslag, de fria kapitalrörelserna. Att de fria kapitalrörelserna inkluderas är enligt min mening en mycket väsentlig sak i detta sammanhang. För att vårt land skall kunna anpassa sig efter den hårdnande konkurrensmiljö, som den större marknaden kommer att erbjuda, är det nödvändigt att kapitalrörelserna får fritt fungera utan hämmande regleringar och att möjligheter uppstår för utländskt kapital att investeras i Sverige. De fria kapitalrörelserna fanns ju i det gamla Europa före 1914 och var en av hörnste-

Ang. Sveriges utrikespolitik

narna i det dåvarande systemet. De måste finnas även nu. Jag utgår ifrån att den omständigheten, att de fria kapitalrörelserna inte omnämnes, inte får tolkas så, att regeringen är negativ på den punkten.

Jag hoppas att herr Möller rätt tolkar regeringens ståndpunkt i denna riktning i hans nyss hållna anförande. För egen del ser jag de fria kapitalrörelserna närmast som en förutsättning för att integrationen skall fungera på önskvärt sätt. Det är nödvändigt för välståndsutvecklingen, och det skulle inte medföra några olägenheter från svensk synpunkt, såvitt jag kan förstå.

Jag har också det intrycket, att man inom de sex anser, att endast genom de fria kapitalrörelserna får man den plattform för konkurrens på lika villkor länderna emellan och en någorlunda parallell välståndsutveckling, som utgör en av grundtankarna till det hela. Inför de kommande förhandlingarna, som kommer att på allvar ta sin början först fram mot hösten, har jag fått det intrycket genom samtal med utländska kolleger inom handelskammarvärlden, att det tidigare kanske kärva förhandlingsklimatet för Sverige på senare tid förbättrats. Det är anledning att förmoda, att dagens regeringsdeklaration ytterligare kommer att förbättra detta klimat. Åtskilligt motstånd råder emellertid, som måste undanröjas. Vi skall inte överskatta våra egna trumfkort vid förhandlingarna.

I regeringsdeklarationen beröres de speciella problem som neutraliteten, eller hellre alliansfriheten, uppreser för associering med EEC för Sverige, Schweiz och Österrike. Dessa problem har tidigare behandlats i debatten. För egen del ser jag problemen principiellt på det viset, att det förvisso råder en formell skillnad, och kanske en ganska stor formell skillnad, mellan dessa tre länders neutralitet, men att de praktiska konsekvenserna av neutraliteten med avseende på associeringen i stort sett — jag understryker *i stort sett* — är identiska för samtliga tre länder.

Herr Lundström berörde med några ord Rättvikskonferensen, som ägt rum

just i dagarna, och att man där hade enat sig om fem punkter för det gemensamma framgångssättet. Det har i en schweizisk tidning uppgivits att dessa fem punkter gäller följande undantagsregler betingade av neutraliteten: rätten för varje land att självständigt och på egen hand ingå handelsavtal med länder utanför EEC, rätten att uppsäga associeringsavtalet, rätten till egna institutioner åtskilda från Brysselinstitutionerna, handelsfrihet i händelse av krig. Den femte punkten gäller förhållanden betingade av den ekonomiska förvarsberedskapen.

Jag vet inte om man på regeringsbanken är beredd att kommentera denna tidningsuppgift. Jag föreställer mig att dessa punkter överensstämmer med vårt lands intressen och vill också uttala den förhoppningen att de betingelser, som neutraliteten i angivna hänseenden uppställer, kan vinna förståelse från Brysselinstitutionernas och över huvud från de sex' sida.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skall be att få göra några helt kortfattade kommentarer till den del i regeringsdeklarationen som anknyter till den i dag påbörjade nedrustningskonferensen. Det sägs bl. a. i regeringsdeklarationen att den säkerhet som ligger i maktbalansen eller terrorbalansen, som det också heter, lätt kan rubbas. Jag är övertygad om att vi alla är fullt överens om den saken. Det kan lätt hända att det blir ett krig av misstag så länge som man inte har några säkra medel mot ett krig.

Det sägs därför också i regeringsdeklarationen att vi måste arbeta på att lägga en fastare grund under fredsförhoppningarna, och det är väl en sak som vi alla är fullt överens om.

Ett av medlen för att skaffa en sådan fastare grund är en effektiv hjälp åt de fattiga folken, de svältande folken. Jag skulle vilja erinra om ett gammalt kinesiskt ordspråk som säger att det är svårt att skilja mellan rätt och orätt när magen är tom. Det är en sanning som man

Ang. ersättning till städerna för mistad tolag

tyvärr ofta har anledning att erinra sig då man ser på förhållandena bland de svältande folken. Det är också enligt min mening riktigt som det uttalas i regeringsdeklarationen att den hjälp som ges de fattiga folken i största möjliga utsträckning bör lämnas genom Förenta Nationerna, vilket naturligtvis ingalunda utesluter att vi också bör lämna hjälp på bilateral basis.

Ett annat medel för att lägga en fastare grund under fredsförhoppningarna är enligt min mening, och jag förmodar även regeringens, att försöka utveckla Förenta Nationerna till ett mera fullvärdigt instrument för det internationella fredsarbetet. FN:s generalförsamling är ingalunda någon lagstiftande församling, och FN är, det kan man gott säga, som herr Boheman nyss uttryckte det, ett »skört redskap» för det internationella fredsarbetet.

Det sägs emellertid också i regeringsdeklarationen att FN för närvarande är den enda möjlighet vi har och att ingen har givit anvisning på något bättre redskap. Detta kan naturligtvis sägas. Det finns inte något bättre redskap, men jag skulle vilja tillägga, att det har framlagts förslag som syftar till att göra Förenta Nationerna till ett bättre redskap för det världsomfattande fredsarbetet. Det är därför en angelägen uppgift, inte bara för oss här i Sverige utan för alla som vill skapa en fastare grund för fredsarbetet, att arbeta på att få till stånd en sådan utveckling av Förenta Nationerna, att samarbetet kan grundas på en världslag i stället för på militära styrkor, atomvapen, kärnvapen o. s. v. Världsfred genom världslag är det mål man måste arbeta på.

Det är en lång och mödosam väg för att nå detta mål, det är visst och sant, men när det målet en gång nås kan mänskligheten se fram emot en lysande tid av utveckling i många riktningar, där samhällena skall kunna utvecklas på ett helt annat sätt och efter helt andra linjer än dem som man för närvarande kan följa.

Det är desto angelägnare att sträva mot detta mål som alternativet till det

målet tyvärr måste sägas vara mänsklighetens självmord medelst kärnvapen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande riksdagsledamots immunitet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—46

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 47***Ang. ersättning till städerna för mistad tolag**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning till städerna för mistad tolag för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 273) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 341), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framställda anslagsäskande.

Ang. licensavgiften för ljudradion

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 273 och II: 341, till Ersättning till städerna för mistad tolag för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Svensson* i Stenkyrka och *Antonsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 273 och II: 341, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för budgetåret 1962/63 av ett förslagsanslag av 40 000 000 kronor till Ersättning till städerna för mistad tolag.

Herr **ANDERSSON, TORSTEN**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som finns fogad till denna punkt, med hänvisning till att stadsutredningen redan föreslagit att tolagsersättningen kunde avskaffas i enlighet med reservationens hemställan.

Herr **SVENSSON, RIKARD**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Torsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 18.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 48—59

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å kapitalbudgeten för budgetåret 1962/63 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Ang. licensavgiften för ljudradion

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 under televerkets fond anvisa i statsrådsprotokollet

angivna investeringsanslag å tillhopa 352 600 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahlberg m. fl.* (I:220) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundkvist m. fl.* (II:270), hade föreslagits, att riksdagen skulle hemställa hos Kungl. Maj:t, att motionerna, med vissa däri framställda yrkanden rörande licensavgiften för ljudradion, måtte hänskjutas till 1960 års radioutredning.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte för budgetåret 1962/63 under televerkets fond anvisa åtta under momentet angivna, med 1—8 betecknade investeringsanslag å tillhopa 352 600 000 kronor;

II. att motionen II: 604, av fröken *Wetterström m. fl.*, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionen I: 220, av herr *Dahlberg m. fl.*, och II: 270, av herr *Lundkvist m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionen II: 35, av herr *Christenson i Malmö*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V. att motionen II: 181, av herr *Holmberg m. fl.*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Riksdagen har i dag att ta ställning till under vilka förhållanden som Sveriges Radio och Television skall arbeta.

Vad gäller televisionen synes den för dagen arbeta under gynnsamma omständigheter. Antalet TV-licenser ökar stadigt. TV har ju också nu nått våra nordliga bygder. Man får dock inte glömma att på många ställen finns endast provisoriska sändare. Radiolänksförbindelserna är ännu inte färdiga.

Ser man på ljudradions ekonomi täcker inte licensavgifterna de samlade utgifterna. För nästa budgetår ger licenserna 86,7 miljoner kronor. Utgifterna uppgår till 93,3 miljoner kronor. Det är

Ang. licensavgiften för ljudradion en brist på 6,6 miljoner kronor, som täcks genom ackumulerat överskott från tidigare år.

Både departementschefen och Sveriges Radio är eniga om att en licenshöjning är nära förestående. En utredning är tillsatt under landshövding Valter Åmans ledning. Den skall bl. a. utforma radions ställning i TV-samhället.

Det var den bebådade höjningen av ljudradiolicenserna som gjorde att jag och några kamrater i kammaren och medkammaren väckte en motion, I: 220 och II: 270, som gick ut på att statsutskottet vid behandling av anslagen till televerket och Sveriges Radio skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hänskjuta motionen till 1960 års radioutredning.

I motionen föreslås att man skall slopa ljudradiolicenserna och i stället ta in pengarna via en höjning av energiskatten på enskilda hushåll. Man skulle då slippa all kontroll, all byråkrati och allt krångel. När nu praktiskt taget alla hem i landet har radioapparater fyller licenserna inte något annat behov än att man genom dem skall få in de medel som ljudradion behöver för sin verksamhet.

För närvarande ger energiskatten för enskilda hushåll i runt tal 108 miljoner kronor. Storleken på energiskatten är 7 procent på de utgående el-avgifterna. Varje procentenhet ger alltså 15,4 miljoner kronor. Man behövde således höja energiskatten med 6 procentenheter för att få in drygt 92 miljoner kronor. Samtidigt skulle den framtida ökningen av el-förbrukningen, som enligt centrala driftledningen uppgår till 9,9 procent per år, säkerställa ljudradions ekonomi. Ljudradion skulle även framgent ha sin egen specialbudget.

Sker ingen ändring kommer säkert en höjning av ljudradiolicenserna att bli nödvändig. Förslag därom får väl då komma från radioutredningen. Licensavgiften utgår för närvarande med 30 kronor. Den minsta höjning man kan räkna med torde vara 10 kronor. Man måste då fråga sig hur det efter en dylik licenshöjning kommer att gå med ljudradion i televisionssamhället. Man får ju räkna med att TV snart kommer att öka sin

Om översyn av kasernbeståndet

sändningstid, och då blir det konkurrens mellan ljudradion och televisionen. Många kanske kommer att nöja sig med TV, och en höjning av ljudradiolicensen kommer då inte att ge åsyftat resultat.

Jag har, herr talman, inget speciellt yrkande. Utskottet har ju sagt nej, men vi får väl tillfälle att återkomma till denna sak när radioutredningen presenterat sitt förslag. Vi anser för vår del att man i stället för att höja ljudradiolicensen bör helt slopa densamma och i stället övergå till att ta in pengarna via en höjning av energiskatten på enskilda hushåll. Alla är väl överens om att radion fyller en så stor funktion i vårt samhälle att det är nödvändigt att se till att dess ekonomi förstärkes.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Eftersom motionären inte har framställt något yrkande, behöver jag inte tala så mycket om denna sak. Frågan är ju under utredning, och därför finns det inte anledning att ytterligare göra någonting åt den nu.

Jag skall bara be att få hänvisa till direktiven för radioutredningen, där det heter: »Vid sin prövning av ljudradions ekonomi bör utredningen såsom ett huvudalternativ utgå ifrån att drift- och investeringsutgifterna icke bör överstiga en utgiftsram, som motsvaras av nuvarande licensavgift.»

Huvudalternativet är alltså att man icke skall höja den nuvarande licensen. Eftersom det talas om »huvudalternativ», kan det visserligen bli en diskussion om andra möjligheter, men jag anser att detta ger ett tillfredsställande svar på det som herr Dahlberg sade i sitt anförande här.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 4—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om översyn av kasernbeståndet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1962/63 jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 41 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 26 januari 1962, föreslagit riksdagen att dels godkänna vid berörda statsrådsprotokoll såsom bilaga fogat förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1962/63, dels ock för nämnda budgetår å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa följande förslagsanslag, nämligen Ersättning till försvarets fastighetsfond: Kasernbyggnaders delfond 112 650 000 kronor och till Ersättning till försvarets fastighetsfond: Befästningars delfond 33 125 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Nyman* och *Eric Peterson* (I:531) samt den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.* (II:658), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 41 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt översyn av förlägningsbeståndet inom försvaret i syfte att möjliggöra en snabbare renovering i de fall där förläggningarna vore nedslitna och av såväl sanitära och trivselmässiga som ekonomiska hänsyn vore i starkt behov av upprustning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

I. att riksdagen måtte

a) godkänna vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 26 januari 1962 såsom bilaga fogat förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1962/63;

b) för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under fjärde huvudtiteln anvisa följande förslagsanslag, nämligen

Ersättning till försvarets fastighetsfond: Kasernbyggnaders delfond 112 650 000 kronor;

Ersättning till försvarets fastighetsfond: Befästningars delfond 33 125 000 kronor;

II. att motionerna I:531 och II:658 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Den årsklass svensk manlig ungdom som i år rycker in till sin första militära tjänstgöring vid armén kommer att taga i besittning många av dessa sekelskiftets nedslitna kaserner, som en gång vi höll till godo med och kanske fann relativt hyggliga, till och med i fråga om hygien och sängutrustning, ehuru trista.

Det torde för dagens årsklass efter vad det ryktats bli en förbättring så till vida att kronans hederliga halm-madrass inom armén försvinner och ersätts med en komfortabel och om jag så får säga mer civil madrass på kronans bekostnad. Men ungdomen kommer på många håll att möta samma logement, korridorer och tvättrum, fastän än mer förslitna. Maten är bra, uniformerna och utrustningen säkerligen förstklassiga. Det är bara hygienien och bostadsstandarden, som fortfarande här och var släpar betänkligt efter. Alla tycks vara överens om att en upprustning av förläggningsbeståndet inom armén behövs — det framhålles av departementschefen, utskottet och ansvarigt militärt befäl. En upprustning fortgår, och planer för istandsättningsarbeten föreligger inom fortifikationsförvaltningen. Anslaget för kaserner har år från år ökat, från 7,85 miljoner kronor

för fem år sedan till 24,58 miljoner kronor i år samt 27,015 miljoner kronor för nästa budgetår. Önskvärt vore att upprustningen om möjligt skulle kunna gå ännu fortare, men fortifikationsförvaltningen hinner inte med.

Vi motionärer har i motionerna I:531 och II:658 velat peka på angelägenheten av att kasernerna upprustas med hänsyn till såväl sanitära som trivselmässiga och ekonomiska synpunkter. Den militära tjänstgöringen kan bli till stor nytta för de ungas fostran till ordning och disciplin, men denna fostran kan motverkas i nedslitna, trista kaserner. Det skall bli tillfredsställande för oss alla, när de gamla kasernerna har fått sin tidsenliga standard.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan m. m.; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter,

varvid utlåtandena nr 38 och 39 föredrogos punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 63, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 199, av herr *Nordgren m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda frågan om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdragna riktlinjer samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 63, av herr Gösta Jacobsson m. fl., och II: 199, av herr Nordgren m. fl., om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Hagberg, Yngve Nilsson, Magnusson* i Borås och *Darlin*, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 63 och II: 199, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta skyndsamt utreda frågan om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdraga riktlinjer samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet;

II) av herrar *Stefanson* och *Gustafson* i Göteborg, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Kapitalförsörjningen är i dag ett av den mindre företagsamhetens mest brännande problem. Statsmakterna har visat intresse därigenom att olika lånemöjligheter ställts till förfogande. Men motionärerna menar att problemet inte kan lösas enbart genom lån utan att det är ännu viktigare att företagarnas kapitalbildning underlättas

genom ändrade beskattningsregler och att företagen alltså får bättre möjligheter till självfinansiering. Motionen tar framför allt sikte på företag, som drives av fysiska personer under enskild firma. Det finns en betydande kategori mindre företagare, som har relativt liten lagerhållning och därför inte kan avsätta nämnvärda dolda reserver genom nedskrivning av varulagret; lagerhållningen varierar ju från bransch till bransch. Inte heller har denna företagarkategori alltid maskiner och inventarier i sådan omfattning, att det genom nedskrivning därpå kan skapas reserver. Jag tänker särskilt på olika service- och reparatörsyrken. Även jordbrukare kan emellertid ifrågakomma.

Motionärernas förslag går ut på att avdrag i begränsad omfattning skall medges för avsättning till en, vad vi kallar, självfinansieringsfond. Det är en ny idé, som togs upp första gången i en liknande motion i fjol, men den har förebilder från andra skatteområden. Villkoret skulle vara att avsättningen öppet redovisas i bokföringen. Avdraget skulle få göras med 10 procent på årsvinsten, dock högst 5 000 kronor. Fondens totala storlek borde maximeras till 50 000 kronor. En tidsbegränsning av tio år skulle föreskrivas för avsättnings återförande till beskattning.

Innebörden av det hela är att vederbörande skulle få en till tio år begränsad skattecredit. Avdragsrätten skulle tillkomma inte bara hantverkare och handlare utan även jordbrukare, som deklarerar efter bokföringsmässiga grunder.

Jag noterar icke utan tillfredsställelse att bevillningsutskottet icke helt dömer ut förslaget som sådant utan avstyrker motionen under hänvisning till att hit hörande frågor prövas ur en större synvinkel av den allmänna skatteberedningen.

Jag tycker för min del att saken vore värd att pröva i praktiken utan alltför tidsödande undersökningar.

Jag vill erinra om att riksdagen i höstas fattade beslut om en högst betydande skattereform utan hinder av att de

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond frågor, som det gällde, var föremål för utredning genom den allmänna skatteberedningen, och här är det ju fråga om en relativt mindre och blygsammare sak. Något måste göras snabbt för den mindre företagsamhetens ekonomiska konsolidering.

Jag yrkar bifall till den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Herr Jacobsson vill framhålla att detta är ett nytt uppslag, och det kan man kanske hålla med om; men det är eu ny idé som har ganska liten genomslagskraft, att döma av det ganska ringa antalet reservanter.

Herr Jacobsson har alltså inte lyckats övertyga bevillningsutskottets flertal om att detta är en bra sak. Alla skattelättnader mottas ju med tacksamhet — det känner vi till, och egendomligt vore det väl annars — men att rycka ut en detalj på det sätt herr Jacobsson här föreslår — och föreslog även i fjol — det är inte ändamålsenligt. När utskottet hänvisar till den pågående översynen av beskattningsreglerna tror vi att detta är det riktiga sättet att angripa problemet: inte bara i en detalj utan i stort. I direktiven för allmänna skatteberedningen sägs ju att den skall ta upp hela skattesystemet till granskning och undersöka huruvida de beskattningsformer som tillämpas för de smärre företagen behöver omarbetas. Jag tycker att dessa direktiv är tillfredsställande.

Det lär inte heller bli möjligt att övertyga riksdagen om att dessa mindre företag just nu skulle ha större svårigheter än någonsin tidigare. Tvärtom skulle jag vilja säga, att vi aldrig tidigare torde haft ett så stort antal väl konsoliderade småföretag som just nu. I trots av vad herr Jacobsson yttrat, anser jag att det finns möjligheter för dessa ofta framgångsrika företagare att konsolidera sin ställning inom de nuvarande skattereglernas ram; det har vi fått många och lysande bevis för. Alltså kan jag för min del inte instämma i att det just nu skulle föreligga några alldeles speciella svårigheter för

dem. I den mån en småföretagare är framgångsrik, har han som regel möjligheter att finna former för avskrivningar som gör att hans företag når den stabilitet som i och för sig är önskvärd.

Om man sedan skall tänka sig nya former för beskattningen är en större fråga, som får bedömas i annat sammanhang.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När centerpartiets representanter inte anslutit sig till reservanterna beror det inte på att vi skulle sakna intresse för det önskemål som här framförts. Det är mycket välmotiverat. Men då vi vet att skatteberedningen kommer att framlägga förslag även på dessa punkter, har vi inte ansett det nödvändigt att avge reservation. Vår förhoppning är att skatteberedningens förslag framlägges fortast möjligt, så att denna sak kan ordnas.

Jag har, herr talman, bara velat deklarerera denna vår ståndpunkt.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag skulle endast gentemot herr Ericsson vilja säga, att han torde väsentligt överskatta småföretagarnas ekonomiska konsolidering. Från kapitalsynpunkt lever småföretagaren ur hand i mun, och en försvagning i konjunkturen kan därför lätt vålla ganska betydande svårigheter.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg m. fl.* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 22.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Isacson* anmälde, att han av miss-tag röstat för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1 och 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj

1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 68 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg, m. fl.* och nr 102 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:ten måtte såsom sin mening uttala, att den praxis som för närvarande syntes råda vid avgörande av medborgarskapsansökningar från sådana flyktingar, vilka genom statliga åtgärder mottagits och komme att mottagas för stadigvarande vistelse i landet, borde ändras, så att varje sådan flykting utan hänsyn till sitt hälsotillstånd och därav föranledd arbetsförmåga naturaliserades så snart den i 6 § lagen den 22 juni 1950 om svenskt medborgarskap angivna minimitiden förflutit.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 68 och II: 102, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden

Reservation hade avgivits av fru *Se-gerstedt Wiberg* och herr *Gustafsson* i Borås, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 68 och II: 102, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

I reservationen hade bland annat förordats, att samtliga på statligt initiativ hitförda flyktingar skulle naturaliseras så snart den minimitid förflutit som angäves i 6 § lagen den 22 juni 1950 om svenskt medborgarskap utan hänsyn till att hälsotillstånd eller likartade orsaker föranlett arbetsoförmåga.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Nyligen gick genom pressen ett meddelande om att ett hundratal flyktingar var på väg till Sverige, sedan de valts ut av svenska tjänstemän för att slippa landsflyktens hemlöshet. Tack vare åtgärder av denna art kan man nu för flyktingarnas del hoppas på en framtid som blir relativt normal. Man kan hoppas att de skall få en varaktig städ i vårt land, liksom andra flyktingar får det annorstädes. Sverige är ju alls inte det enda land som tar emot flyktingar och som tar väl hand om dem. Detta hindrar inte att vår flyktingpolitik mestadels är välskött, och jag skulle tro att man med all rätt i främsta rummet kan tillskriva statsrådet Lindström förtjänsten för detta men givetvis även alla dem som i skilda ställningar gör vad de kan för att hjälpa de hårt prövade.

Man kan alltså här tala om en fördömlig behandling, och till de ljusa inslagen i denna bild hör att äldre människor som kommit hit på statens initiativ tillåts erhålla medborgarskap trots att de inte uppfyller det annars vanliga kravet på att kunna försörja sig själva. Medborgarskap ges dem efter sju år om de är i folkpensionsåldern, och är de i 60-årsåldern erhåller de medborgarskap efter en vistelse på cirka tio år. Som be-

kant gäller sjuårsgränsen för att medborgarskap skall ges.

Det finns även flyktingar som kommit hit på regeringens initiativ och som inte nått 60 år men som likväl saknar förmåga att försörja sig. Vistelsen i de nazistiska koncentrationslägren har knäckt dessa människor, de är nedbrutna av årtionden på flykt från land till land eller ur ett liv i djupaste misär. Trots att de har kommit hit på statens initiativ och fört ett oklanderligt liv här får de inte medborgarskap på grund av oförmågan att försörja sig. Dessa människor har en erfarenhet som gör att detta för dem känns som en stor otrygghet. De kan inte uppleva tryggheten så länge de inte har fått garantier i form av medborgarskap för att de får stanna i landet. Erfarenheterna från flyktinghåll gör att ett medborgarskap för dem betyder så oändligt mycket mer än för oss andra, något som vi, som aldrig förlorat vårt medborgarskap, knappast kan göra oss en föreställning om. De tvingas samtidigt att hämta understöd hos socialvården för sitt uppehälle. På många håll i vårt land — på de flesta skulle jag tro — sköts socialvården utomordentligt väl, men det kan innebära en känsla av förödmjukelse att vara tvungen att hämta understöd. För kommunerna kan det också i vissa situationer bli fråga om dryga utgifter för människor som staten har tagit hit.

Är det inte rimligt att man låter denna grupp människor, som Sverige har ett speciellt ansvar för, erhålla medborgarskap så snart det är möjligt? Det är inget annat som motionärer ur fyra partier har begärt. Några stora kostnader är inte förenade med denna begäran men väl skapandet av trygghet åt en kategori olyckliga människor som vi tagit ansvar för. Man kan inte jämföra denna grupp med andra utlänningar i Sverige. Utlänningar har som regel hemland att återvända till, och därmed är en väsentlig skillnad markerad. De har inte kommit hit på svenskt initiativ, utvalda av svenska tjänstemän; därmed är en annan skillnad markerad.

Låt mig, herr talman, nämna några

Om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden

exempel på hur det ter sig för dessa människor, när medborgarskap vägras dem. En kvinna kom hit genom Bernadotteaktionen — alltså en statlig aktion — 1945. Efter vård på sanatorium friskförklarades hon först 1946, men som så ofta händer med dessa människor var tillfrisknandet av kort varaktighet. Arbetsförmågan blev bestående till 70 procent. Denna person har fortfarande inte kunnat erhålla medborgarskap — hon är medelålders — men, däremot har hon fått den ersättning, som tyska staten betalar till många av lägrens offer, varefter socialvården i Sverige skyndsamt begärt återbetalning av de utgifter man har haft. Men medborgarskap får hon alltså inte. Hon får leva vidare med sin känsla av osäkerhet.

En annan person kom genom en statlig aktion hit 1950 och gifte sig med en flykting som hade kommit 1945 genom statens försorg. Mannen erhöll utbildning och hade möjlighet att få arbete 1959, men arbetet var av den art att det förutsatte svenskt medborgarskap. Då lyckades man skaffa honom medborgarskap, men eftersom det tog tid så hade arbetstillfället försvunnit då detta erhöles, och nu går mannen på ny omskolning. Det är hela tiden tal om människor som vi måste behålla i landet.

En annan ung man kom hit 1945. Han var tbc-sjuk, vistades i olika omgångar på sanatorium, studerade sedan med framgång vid universitet, gifte sig med en svenska och fick två barn. Han ansökte helt naturligt om svenskt medborgarskap då den föreskrivna tiden förflutit. Denna ansökan avsågs två gånger. Då anhöll man för hans barn om svenskt medborgarskap men inte heller barnen fick det, utan de fick följa fadern.

Jag tror att dessa exempel kan räcka som belysning av nuvarande praxis. Den har vuxit fram, jag skulle vilja säga mer genom förbiseende än av någon form av ovilja. Men nog skulle vi kunna vara generösa även mot dem som inte är gamla. Vi har önskat lindra de gamlas nöd, men nog borde vi kunna hjälpa även dessa yngre människor bort från den ångest och oro som torterar dem,

i synnerhet som vetenskapen om tryggheten betyder så oändligt mycket för dessa människor. Den betyder, herr talman, så mycket att de ofta blir friska och arbetsdugliga och därigenom kommer att vålla staten mindre utgifter.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få yrka bifall till den reservation som fogats till första lagutskottets utlåtande nr 13.

I detta anförande instämde fru *Hamrin-Thorell* (fp).

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Som utskottet påpekar och som även fru Segerstedt Wiberg anförde kan svenskt medborgarskap fås genom naturalisering. Därvid föreskrivs bl. a. att vederbörande skall ha vistats här i riket i sju år och även vara i stånd att försörja sig och sin familj. I lagen sägs också att det i vissa fall kan medges undantag, även om nämnda villkor inte är för handen.

I de motioner som föranleder detta utskottsutlåtande och i den föreliggande reservationen yrkas att det för flyktinggrupper, som har kommit hit på statligt initiativ, skall kunna medges undantag från försörjningsbestämmelserna. Om vederbörande inte kan försörja sig själv och sin familj, skall han det till trots få medborgarskap, därest han har vistats i riket under de angivna åren. Utskottet har genom särskild föredragning av tjänsteman som har att göra med dessa frågor konstaterat att praxis vid handläggningen av ärendena är att om vederbörande utlänning är i den åldern att han är berättigad till folkpension, får han medborgarskap, och det brukar han få även i det fall då det med läkarintyg kan visas att han är berättigad till invalidpension. Dock förutsättes därvid att vederbörande har varit i riket i tio år och att han är omkring 60 år gammal.

Undantagsvis har även medgetts medborgarskap åt personer som helt varit beroende av socialvård. Det är förstäeligt att Kungl. Maj:t i dessa fall har varit försiktig, ty många gånger innebär det väl att ansvaret för kostnaderna

Om ändrad praxis vid avgörande av vissa medborgarskapsärenden

övergår från staten till hemortskommunerna. För en icke svensk medborgare är det ju staten som ansvarar för de vårdkostnader som kan komma att uppstå.

Utskottet har uttalat sin sympati för de motiv som har präglat denna motion men har dock ansett att just för de flyktinggrupper, som har kommit hit på statligt initiativ, kan det knappast göras något undantag. Det skulle kunna ses som en orättvisa mot de flyktingar som kommit hit genom förmedling, exempelvis av organisationer. Det går väl ändå inte i praxis att tänja medborgarskapslagen hur långt som helst. Skall en verklig ändring ske här, behövs det att lagen ges annan form, och något sådant har inte motionärerna yrkat. Utskottet har som sagt full förståelse för motionens syften men har inte ansett sig kunna biträda densamma.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! När man läser detta utskottsutlåtande och reservationen i anslutning till det, vill man utan tvekan av hela sitt hjärta yrka bifall till motionen och även till reservationen. Det är inte något stort antal människor det rör sig om härvidlag. Det är människor som är illa lottade och som säkert har fått uppleva mera omänsklighet än de flesta kan föreställa sig. Vi kommer inte ifrån att hjälpa dem ekonomiskt på något sätt, men den väg de nu måste gå är ofta mycket obehaglig och otrevlig. Den känns förödmjukande för dem. Vi måste i alla fall på något sätt hjälpa dem med socialbidrag, och från den synpunkten skulle det vara både en förenkling och en gård av rättvisa mot människor, som ofta fått lida mycket hårt, att här biträda det förslag som motionärerna framlagt och som återfinns i reservationen.

Jag yrkar för den skull, herr talman, bifall till reservationen.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens anförande skulle jag

bara vilja erinra om att dessa flyktingars situation i många fall inte förändras nämnvärt genom att de erhåller medborgarskap. Därest de får socialvård såsom icke svenska medborgare, blir det bara den förändringen, att sedan de erhållit medborgarskap blir det kommunen som direkt står för kostnaderna. Socialhjälpn tillkommer dem alltså i vilket fall som helst. Det är bara finansieringen som förändras.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Det är inte bara en fråga om socialvård. Dessa människor får som regel möjlighet till invalid- eller folkpension, om de erhåller svenskt medborgarskap. Men framför allt är det här en fråga om trygghet för vinddrivna människor. Jag tror inte man kan bortse från detta moment. Det är tryggheten som de mest längtar efter. Det är känslan av trygghet som betyder så oändligt mycket, sedan de upplevt osäkerheten under årtionden. De vet att de är väl behandlade här, men de blir icke övertygade om att de får stanna förrän de har medborgarskapet. Jag ber, herr talman, att få upprepa vad jag nyss sade: Ingen av oss kan göra sig en föreställning om hur det känns att leva i ett främmande land utan något medborgarskap, utan någon rätt till ett hemland.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. likställande av lördagarna under april och maj med bankfridagar

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Segerstedt Wiberg* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 37.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention om utlämning mellan Sverige och Amerikas förenta stater; samt nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 6 december 1957 (nr 668) om utlämning för brott.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. likställande av lördagarna under april och maj med bankfridagar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växelagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 februari 1962 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 63, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 72 § växelagen;

2) lag om ändrad lydelse av 55 § checklagen;

3) lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 maj 1930 (nr 173) om beräkning av lagstadgad tid; samt

4) lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 27 mars 1936 (nr 81) om skuldebrev.

De av Kungl. Maj:t framlagda lagförslagen inneburo, att lördagarna under månaderna april och maj skulle likställas med bankfridagar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att förevarande proposition, nr 63, måtte av riksdagen bifallas; samt

B. att motionerna I: 562, av herr *Alexander* och herr *Hanson*, Per-Olof, och II: 676, av herr *Fröding*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Hernelius*, vilken ansett,

dels att utskottets yttrande bort i viss del erhålla följande lydelse: »Såsom framgår av det nyss anförda, är avsikten, att efter lagändringen lördagar från och med april till och med september skall vara likställda med bankfridagar. Från formell synpunkt bör — för undvikande av varje möjlighet till missförstånd bland allmänheten rörande innebörden av lagstiftningen — den ändringen vidtagas, att orden 'april—september' utbytes mot 'april, maj, juni, juli, augusti och september'.»,

dels ock att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i de genom propositionen nr 63 framlagda lagförslagen — måtte för sin del antaga lagförslagen i den utformning, som angivits i reservationen.

Om statsbidrag till den organiserade barntandvården

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Denna reservation gäller icke den betydelsefullaste frågan på riksdagens bord i dag. Motiveringen för densamma ligger emellertid redan i utskottsmajoritetens skrivning, där man riktar en liten anmärkning mot texten. Reservanten har med sin reservation velat markera sin principiella inställning att man i valet mellan två eller flera uttryck när det gäller lagtext bör välja det mest klara — det som inte kan missuppfattas — även om detta skulle innebära en formell ändring av Kungl. Maj:ts proposition. Reservanten avser icke att besvåra kamrarnas ledamöter genom att ställa något yrkande i frågan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om statsbidrag till den organiserade barntandvården

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till den organiserade barntandvården.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 208, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Carlsson* i Huskvarna och *Nilsson* i Lönsboda hemställt, utom annat, att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag till den organiserade (avgiftsfria) barntandvården skulle utsträckas att omfatta tandvård, som meddelades till och med det kalenderår, varunder barnet fyllde 16 år.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion II: 208, såvitt den anginge frågan om statsbidrag till den organiserade barntandvården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av fru *Hamrin-Thorell*, fru *Gärda Svenson* och fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Gustavsson* i Alvesta och *Carlsson* i Huskvarna,

vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 208, såvitt den anginge frågan om statsbidrag till den organiserade barntandvården, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt översyn av bestämmelserna om sådant statsbidrag i syfte att förslag skulle föreläggas riksdagen om statsbidrag jämväl för tandvårdsbehandling av barn under det år det fyllde sexton år.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! I den motion som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 10 begäres att statsbidrag skall utgå för barntandvård inom skolorna t. o. m. det år då barnet fyller 16 år. Enligt nuvarande regler skall statsbidrag endast utgå intill utgången av det kalenderår då barnet fyller 15 år. Motiveringen är väl att vår hittillsvarande skola har omfattat en tid som innebär att barnen är ungefär 15 år när de lämnar skolan. Framtidens skola eller grundskolan kommer ju att omfatta längre tid, och barnen kommer i allmänhet inte att sluta skolan förrän de år 16 år.

I princip är motionärerna, utskottsmajoriteten och reservanterna fullständigt eniga om att dessa barn upp till 16 år skall i framtiden få en avgiftsfri tandvård och att statsbidrag för ändamålet skall utgå till primärkommunerna. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservanternas uppfattningar är egentligen att utskottsmajoriteten anser att vi, eftersom det råder en sådan brist på tandläkare, inte har möjlighet att realisera denna reform och öka ut tiden med ett år. Annars är majoriteten fullt ense med både motionärer och reservanter om att det lär komma att bli nödvändigt att genomföra reformen och att principen är riktig.

Reservanterna däremot anser att det inte finns fog för att skjuta denna reform på framtiden genom att skylla på bristen på tandläkare, ty för en del av dessa barn skulle detta bara innebära att de flyttades över från en grupp till

Om statsbidrag till den organiserade barntandvården

en annan med förtursrätt inom folktandvården. Reservanternas hemställer därför om en skyndsam prövning av statsbidragsbestämmelserna för den organiserade barntandvården, för att riksdagen skall kunna få förslag om statsbidrag för tandvård omfattande jämväl 16-åringar.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation av mig m. fl. som är fogad till andra lagutskottets utlåtande.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Som motionär och som ordförande i en skolstyrelse, där vi just har dessa problem aktuella och vet vilken deletär inverkan det har för den vuxnes tandtillstånd att barnen under slutet av skolåren och sedan ofta som följd därav under ytterligare någon tid kommer från regelbunden tillsyn av sina tänder, vill jag säga några ord. Jag vill också säga några ord med anledning av det remissvar som medicinalstyrelsen i ärendet avgivit och som kommit några dagar efter det att utskottet avgivit sitt utlåtande.

Skillnaden mellan utskottets skrivning och reservationen är ju inte så stor, som den föregående talaren nyss nämnde. Skillnaden är den att utskottet skriver att det i princip ansluter sig till motionärernas förslag men icke anser det möjligt att bifalla detta på grund av bristen på tandläkare. Reservanternas vill att riksdagen i skrivelse till Konungen skall begära översyn av bestämmelserna för att få ett förslag i ärendet. Vid en sådan översyn blir ju avgörande vad medicinalstyrelsen kommer att säga beträffande just denna tandvårds angelägenhetsgrad och beträffande bristen på tandläkare. Det måste därför vara av intresse att veta vad medicinalstyrelsen verkligen skrivit i detta ärende.

I yttrandet, som daterats den 10 mars — alltså för ett par dagar sedan —, skriver medicinalstyrelsen följande: »Motionärerna har inledningsvis återgivit 1957 års folktandsvårdssakkunnigas förslag rörande viss utsträckning av barntandvården, nämligen till att avse även bar-

nen i 16-årsåldern. När medicinalstyrelsen avgav yttrande över nyssnämnda sakkunnigas betänkande, hade styrelsen för sin del intet att erinra mot förslaget i förevarande hänseende. Avgörande för styrelsens ställningstagande var bland annat, att styrelsen erfarit, att man inom vissa distrikt och kanske framför allt i sådana distrikt, där barnantalet befann sig i minskning, hade möjlighet att utsträcka barntandvården ytterligare en årsklass utan att inkräkta på tiden för de vuxnas tandvård. Allteftersom folktandvården vidare utbygges, kan man förutse att möjlighet till här avsedd utsträckning av barntandvården kommer att erbjuda sig i allt flera distrikt.

Det torde från en del håll göras gällande, att om man inom ett distrikt helt och hållet medhinner tandvården inom åldrarna 6—15 år och ändock barntandvårdstid blir över, man då närmast bör organisera upp tandvården även för förskolebarnen, nämligen i åldrarna 3, 4 och 5 år. Enligt 1957 års sakkunnigas bedömning, mot vilken styrelsen ej haft något att erinra, skulle först och främst barnen från och med 6 till och med 15 år bli föremål för behandling. Därefter torde det vara angeläget, att ungdomsåldrarna tages under behandling i tur närmast efter skolåldrarna. Anledningen till denna turordning är närmast den, att man anser det särskilt värdefullt att genom behandling av efterskolåldrarna bevara det under skolåldern uppnådda vårdresultatet.

Styrelsen är väl medveten om att stora svårigheter alltjämt föreligger inom många distrikt att medhinna hela tandvården i skolåldrarna, och ansträngningar bör göras för att lösa detta problem. Vid en planläggning på längre sikt synes dock lämpliga anordningar böra vidtagas för att möjliggöra inordnandet av 16-åringarna i barntandvårdsorganisationen. Grundskolans gradvisa utbyggnad och skolpliktens i samband därmed utsträckande till och med 16-års ålder synes även utgöra en motivering för att 16-åringarna, där tillfälle gives, medtagas i den organiserade barntandvården. Styrelsen tillstyrker sålunda principiellt

Om statsbidrag till den organiserade barntandvården

motionen vad beträffar utsträckningen av barntandvården.»

Detta är klara ord. Om Kungl. Maj:t anmodas göra översyn och komma med förslag, kommer medicinalstyrelsens synpunkter sannolikt att bli vägledande. Vad är det då för skillnad mellan reservationen och utskottsmajoritetens principiella uppfattning? Jag menar att riksdagen i detta fall bör ta eget initiativ och hos Kungl. Maj:t begära att få den utsträckning av barntandvården till att omfatta även 16-åringar som vi vet behövs på grund av grundskolans utbyggnad.

Under sådana förhållanden hoppas jag att man här måtte gå över partigränserna och rösta igenom reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl. Jag yrkar liksom föregående talare bifall till denna.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Samma fråga var uppe vid föregående års riksdag, och då hade föredragande departementschefen i statsverkspropositionen anfört att han för sin del fann starka skäl tala för den av de sakkunniga uttalade meningen, men han kunde inte nu utöka den fria tandvården att omfatta även det sextonde året, med hänsyn till att barntandvården inte var utbyggd i hela landet och med hänsyn till bristen på tandläkare. Även då motionerades det, och motionerna behandlades av statsutskottet som också uttalade sympati för en sådan utbyggnad men fann samma skäl som dem departementschefen nämnde föranleda att man för närvarande inte kunde göra en sådan ökning som det nu är fråga om.

Nu har andra lagutskottet funnit att det finns godtagbara skäl för att man väntar på utbyggnaden innan den ökning företas som omedelbart följer om statsbidraget utsträcker till att omfatta även 16-åringar. Konsekvensen blir naturligtvis att det blir fri tandvård för 16-åringar där det finns en tillräcklig kapacitet för folktandvården, men de kommuner som inte har denna utbyggnad och som har svårt att få tandläkare får vänta i sin helhet på den fria barn-

tandvården även när det gäller barn upp till 15-årsåldern.

Jag förmodar att det är de större och välbelägna samhällena som har haft resurser att bygga ut tandvården och haft förmåga att dra till sig tandläkare som kan stå till förfogande för folktandvården, medan de i detta avseende mindre gynnade samhällena får vänta på tandläkare och vänta på den tandvård som barnen skulle ha upp till 15-årsåldern enligt nuvarande regler. De kan inte ens genomföra det programmet. Nu pågår det ju här en intensifierad utbildning av tandläkare, och det är väl därför troligt att vi inom en inte alltför avlägsen framtid får de resurser som erfordras för att utbygga tandvården även för 16-åringarna. Att så sker har utskottet uttalat sig för, eftersom skolplikten i de flesta fall omfattar även 16-åringar.

I nuvarande situation ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det låter på herr förste vice talmannens anförande som om det praktiskt taget inte skulle vara så stor skillnad om den organiserade barntandvården utsträcker till att omfatta 16-åringar eller inte, därför att de skulle ändå skulle kunna få vård genom folktandvården.

Det är tyvärr inte på det sättet. Nu kan medicinalstyrelsen visserligen, när särskilda skäl föreligger, medgiva att tandvårdssökande från och med det kalenderår under vilket han fyller 16 till och med utgången av det under vilket han blir 19 år inom folktandvården behandlas med förtursrätt. Det är den enda möjligheten för dessa ungdomar, som inte stått i kö, att få någon vård. Praktiskt begagnar man sig dock sällan därav. Resultatet blir att ungdomarna inte får någon tandvård under några år. Det är detta som är så deletårt. På detta känsliga stadium uteblir tillsynen av tänderna, det blir några år, då de inte får tandvård. Detta är synnerligen olämpligt, då vi har många distrikt där vård skulle kunna ordnas. Varför får vi

Om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet

inte börja i dessa distrikt? Det enda rationella är att så få göra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 45.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om rätt till er-

sättning från den allmänna sjukförsäkringen för tandvårdskostnader, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 28 i första kammaren av herr *Lundström m. fl.* samt nr 54 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade, i en med 2 a) betecknad punkt, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning med uppgift att företaga en ekonomisk värdering av hushållsarbetet i syfte att underlätta en rättvisande bedömning av det ekonomiska värdet av husmödrarnas arbetsinsats i hemmet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 28 och II: 54, såvitt avsåge de däri under 2 a) upptagna yrkandena, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts, utom av annan, av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Nordström* samt herrar *Anderson* i Sundsvall och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner I: 28 och II: 54, såvitt avsåge det däri under 2 a) upptagna yrkandet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en förutsättningslös utredning angående en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, som kunde ligga till grund för en realistisk bedömning i olika sammanhang av värdet av husmoderns arbetsinsats.

Om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Sedan frågan om en ekonomisk värdering av hushållsarbetet senast behandlades här i kammaren har intet inträffat som övertygat mig om att inte en positiv lösning är sakligt motiverad och skulle bidra till klarare linjer när det gäller att skapa en rättvis ekonomisk värdeskala för de hemanarbetande kvinnorna. Någon optimism beträffande kammarmajoritetens inställning till frågan kan jag däremot inte påstå att jag har. Jag skulle dock vilja till kammarens protokoll få antecknat en sak i detta sammanhang.

I sitt yttrande över socialförsäkringskommitténs betänkande, vilket ligger till grund för den proposition om socialförsäkring som vi skall behandla här i vår, säger LO i fråga om sjukförsäkringen för de hemanarbetande kvinnorna: »Landsorganisationen hade väntat sig att socialförsäkringskommittén skulle ha undersökt storleken av den utgiftsstegring för familjen, som följer med husmoderns sjukdom, och framlagt förslag om hur stor del av dessa utgifter som borde täckas av försäkringsförmåner. För egen del är Landsorganisationen inte beredd att komma med något konkret yrkande, men organisationen anser att frågan bör närmare utredas.»

Jag ber att till alla delar få instämma med LO i detta yttrande. Jag tycker att det ligger mycket nära det yrkande som reservanterna har, och jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Jag kan börja med i stort sett samma ord som fru Hamrin-Thorell och säga att sedan vi sist behandlade denna fråga har intet inträffat som givit mig anledning att ändra uppfattning. I reservationen begär man en förutsättningslös utredning angående en ekonomisk uppskattning av hushållsarbetet, vilken kan ligga till grund för en realistisk bedömning i olika sammanhang av värdet av husmoderns arbets-

insats. Jag har den uppfattningen att för en sådan realistisk bedömning kan det över huvud taget inte åstadkommas något underlag. Skall man bedöma husmödrarnas arbete i hemmet, måste det bli en subjektiv värdering, en värdering som måste ta hänsyn till familjeinkomsten och möjligheten att betala den ersättning som husmodern rimligen borde vara värd. I en familj med stora inkomster kan man vara frikostigare i uppskattningen, och i en familj med små inkomster måste man vara mera begränsad.

De kan ju också vara så att husmodern i vissa familjer gör allt, i andra familjer har hon hjälp i större eller mindre utsträckning. Om förutsättningarna för att göra den här värderingen kan man ju diskutera hur länge som helst. Jag har dessutom den uppfattningen att detta aldrig kommer att få någon betydelse från annat än rent psykologisk synpunkt. Värderingen kan nämligen inte tjäna till underlag för exempelvis en försäkring. Det behöver den ju inte heller göra, eftersom det finns möjlighet att teckna frivillig försäkring utan att tillämpa någon värdering över huvud taget. En frivillig försäkring finns det möjlighet att ta intill ett visst belopp i den obligatoriska försäkringen. Därutöver finns det försäkringsbolag som tar försäkringar utan hänsyn till förvärvsinkomsten. Samma förhållande gäller också beträffande möjligheterna att teckna pensionsförsäkring. Är man villig att betala kostnaden, så finns det försäkringsbolag som tecknar sådan försäkring utan hänsyn till den förvärvsinkomst vederbörande åtnjuter. Det enda som får betydelse är om möjlighet finns att betala premien.

Jag är fortfarande av den meningen, herr talman, att man inte skall sätta i gång en utredning för utredningens egen skull eller uteslutande för att få fram någonting som man har att hålla i, när man själv vill göra en värdering, där värderingen inte har någon vare sig realistisk eller praktisk betydelse.

Husmoderns arbetsinsats är precis lika mycket värd som någon annan insats i vårt samhälle. Men den är inte värderad i pengar, och vill man ha någon värde-

Om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram

ring såsom stöd i ett eller annat sammanhang, så kan man ju vara blygsam och inte värdera insatsen högre än till den lön jag får betala en relativt god hemhjälp eller hembiträde. På det sättet har jag alltid något att hålla i. Husmoderns arbete är värt mera, eftersom hon i allmänhet inte har vare sig begränsad arbetstid eller något som reglerar vad hon skall syssla med eller inte syssla med i hemmet. Hon får göra allt vad som över huvud taget aktualiseras.

Detta till trots, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets hemställan även i detta avseende. Utredningen betraktar jag nämligen såsom orealistisk från många synpunkter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Hamrin-Thorell m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Hamrin-Thorell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru *Hamrin-Thorell* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsesning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 28.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om undersökning av vissa malmfyndigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner av ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram.

I de likalydande motionerna I: 319, av herrar *Torsten Anderson* och *Thorssten Larsson*, samt II: 401, av herrar *Wahlund* och *Fälldin*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en parlamentariskt tillsatt utredning för upprättande av ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram avseende samhällets centrala och regionala kulturstödjande åtgärder i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 319 och II: 401 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Johnsson* i Skoglösa, *Axel Emanuel Andersson* och *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 319 och II: 401 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skynd-

Om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram

sam utredning och översyn för upprättande av ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram avseende samhällets centrala och regionala kulturfrämjande åtgärder.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Får jag redan från början anmäla att jag är starkt medveten om den tilltagande middagsoron i kammaren. Jag skall därför inte bli långgrandig. Det kan för övrigt anföras till mitt för svar att jag skall tala för både motionärerna och reservanterna.

I den motion som här föreligger begärs en parlamentarisk utredning om upprättande av ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram, avseende samhällets centrala och regionala kulturstödjande åtgärder.

Motionen skisserar alla de olika företeelser som kännetecknar dagens kulturliv och föreslår lämpliga och riktiga åtgärder för att förbättra detta. Det är helt naturligt för motionärerna att slå vakt om den regionalt förankrade kulturen och skissera former som kan tänkas vara till nytta också för kulturlivets decentralisering. Vi tänker därvidlag inte bara på teater- och konsertverksamhet, utan vi tänker också på kyrkornas konstskatter, länsbiblioteken, filmen och givetvis radio och TV. Motionen serverar också detaljerade förslag som avser direkt stöd till konstutövarna i form av långtidsstipendier eller konststipendier och ger exempel på att ett aktivt stöd på dessa punkter inte skulle behöva leda till några oöverkomliga kostnader.

Allmänna beredningsutskottet delar motionärernas uppfattning om önskvärdheten av ökade insatser från det allmänna sida. Man säger inte bara att man delar motionärernas uppfattning — man säger att de föreslagna åtgärderna är starkt påkallade. Å andra sidan hänvisar utskottet till att en hel del redan verkställda utredningar ännu inte har givit resultat, och det kan utläsas ur utskottets utlåtande att det vore angeläget att dessa utredningars förslag realiserades.

Men när utskottet sedan liksom försöker rättfärdiga sitt svar på motionen,

som ju blir nej, använder man motive- ringar som enligt min mening inte kan anses vara riktigt till fyllest.

Som bekant behandlade riksdagens kamrar i fjol en proposition, nr 56, vari ecklesiastikministern tog upp hithörande spörsmål till diskussion. Bl. a. behandlade han där det skäl som beredningsutskottet anfört för att motionerna inte bör bifallas, nämligen faran — som man säger — för att ett kulturpolitiskt handlingsprogram av det slag motionärerna synes ha tänkt sig kan få inslag som innebär en dirigering av kulturarbetet från statsmakternas sida i strid med den vidsträckta handlingsfrihet som nu råder.

I propositionen till fjolårets riksdag tog ecklesiastikministern upp just denna sak, och han sade där: »De skäl som anförts mot ett vidgat åtagande från det allmänna sida — diskussionen gäller naturligtvis här främst stödformer av typen direkt ekonomiskt bidrag — leder tillbaka till delvis skilda attityder. Det befaras ibland att åtgärder, som syftar till ett omedelbart på den konstnärliga yrkesutövningen inriktat stöd, skulle kunna leda till en viss bindning av själva skapandet. Andra värderingar har lett till den ännu i dag långt ifrån sällsynta uppfattningen, att produktens säljbarhet ensam bör bli bestämmande såvitt gäller konstnärskapets yttre livsvillkor.»

Så tar departementschefen upp denna diskussion om minskad frihet och säger: »Jag är för egen del övertygad om att det i huvudsak är en praktisk fråga hur man skall undanröja en sådan risk» — d. v. s. för en bindning. »Självfallet bör som en oefftergivlig regel vid exempelvis varje form av statlig stipendiering av en utövande konstnär gälla, att inga villkor om prestation i något hänseende uppställas.»

Så sent som i fjol var ledamöterna i beredningsutskottet tillsammans med riksdagens övriga ledamöter med om att godkänna denna syn på problemet, och nu återfaller man på samma ståndpunkt. Jag tycker, herr talman, att dessa ståndpunkter rimmar litet dåligt med varandra.

Om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram

Utskottet erinrar om en del anslag som återfinns i årets statsverksproposition. Jag har ingen anledning att gå närmare in på de anslagen. Jag uttrycker bara min glädje över att dessa förbättringar kommit till stånd, och dessa anslag är naturligtvis i och för sig tacknämliga. Jag hyser dock den uppfattningen att det samlande grepp om hela detta betydelsefulla samhällsområde som man skulle kunna få genom att i en utredning sammanföra och samordna både den administrativa sidan av dessa stödåtgärder och kulturarbetet i stort skulle vara av utomordentligt stort värde. Man kan enligt min uppfattning aldrig få det erforderliga samlande greppet om problemen utan en sådan utredning.

Det finns därför, herr talman, all anledning att yrka bifall till den av herr Johnsson i Skoglösa m. fl. avgivna reservationen, vari just betonas värdet av att en dylik utredning kommer till stånd. Reservanternas framhåller att »även om ett omfattande, redan genomfört utredningsarbete kan ligga till grund vid utarbetandet av ett sådant program, är det givet att detta måste ta viss tid i anspråk». Angelägna förbättringar av kulturstödet får dock, påpekar reservanternas, inte utebli under utredningstiden. Detta har heller aldrig varit motionärernas mening. Vi har med vår framstöt naturligtvis inte velat åstadkomma något stopp i den statliga kulturpolitiken. Vi har tvärtom velat jämna vägen för ökat stöd, och framför allt har vi velat bringa på tal alla de olika former som detta kulturstöd kan och bör ha.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag vill gärna uttala min uppskattning av att centerpartiet har lagt fram en motion som denna, vilken uttrycker partiets ambitioner på ett sätt som tyder på att underlaget för en offensiv i kulturpolitiken håller på att breddas på allvar i Sveriges riksdag. Det är ett positivt värde som man måste vara glad över.

Däremot anser jag i likhet med utskottet att den i motionen föreslagna metoden är olämplig. Detta är en s. k. omnibusmotion, där man vill att praktiskt taget hela kulturlivet skall läggas under en mammututredning. Alla sektorer av kulturlivet skulle omfattas av utredningen. Om man läser utlåtandet och referatet av motionen, förstår man hur oändligt omfattande denna utredning skulle bli. Jag tror att detta är en mycket opraktisk arbetsmetod, bl. a. därför att det finns en rad färska utredningar på dessa områden som antingen redan ligger färdiga och är under bearbetning eller som håller på att bli färdiga. Det framgår av uppräknningen överst på sid. 10 i utlåtandet att en lång rad utredningar under den senaste tiden har kommit fram, som avser olika avsnitt av kulturlivet och vilkas resultat nu är under bearbetning departementalt, eller också håller utredningarna på att slutföras. Det skulle då, anser jag, vara olyckligt att kasta in hela detta stora område i en ny mammututredning. Man löser problemen mycket snabbare om man arbetar sektor efter sektor i stället för att riskera att få en bromsande verkan genom att man stoppar det hela i en ny stor utredning. Det gäller nu inte i och för sig anslag och ekonomiska resurser utan om vi verkligen skall behöva utreda dessa frågor ytterligare. Jag tror att vad Sveriges riksdag kan göra i kulturpolitiken är främst att skjuta på och försöka ge injektioner så att vi kommer snabbare fram. De syften som ligger bakom motionen tillgodoses säkerligen bäst därigenom. Kammaren kan därför känna sig på den säkra sidan om man bifaller beredningsutskottets hemställan. Utskottet är liksom motionärerna positivt i själva synen på denna fråga men tror icke på den i motionen rekommenderade metoden.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall

Om ett aktuellt kulturpolitiskt handlingsprogram

till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Torsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 17.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om statlig rådgivningsverksamhet vid byggande av ungdomsgårdar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kam-

maren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela, dels att kammarens plena onsdagen den 21 mars, vilka i den preliminära planen utsatts till kl. 10.00 eller 14.00, kommer att taga sin början kl. 10.00, dels ock vidare att arbetsplenium eventuellt kommer att hållas fredagen den 30 mars kl. 11.00; den preliminära planen upptager sistnämnda dag bordläggningssplenium kl. 14.00.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 98, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 99, för herr Bengt Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 100, för herr Hans Hagnell att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 101, för herr Gunnar Heckscher att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 102, för herr Ingemar Andersson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 103, för herr Sven Gustafson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 104, för herr Gunnar Hedlund att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 105, för herr Yngve Möller att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 106, för fru Elisabet Sjövall att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 107, för herr Carl Göran Regnéll att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 108, för fröken Lisa Mattson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 109, för herr Per-Olof Hanson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 110, för herr Torsten Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 111, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § växellagen m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 16 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 59, angående anslag för budgetåret 1962/63 till journalistutbildning;

nr 88, angående marinens tekniska personal m. m.;

nr 89, angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.;

nr 92, med förslag till lag om straff i vissa fall för oriktig ursprungsdeklaration m. m.;

nr 95, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.; och

nr 96, angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.36.

In fidem

K.-G. Lindelöw